kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

ISSN 1300-8536

SAYI 66 KASIM 1999

450.000 TL. (KDV DAHİL)

rock dünyasında

ERKEKLER DAHA EŞİT

deprem bölgesinde kadınlar

KABUKLARINDAN ÇIKTILAR

menopoz

EMEKLİLİKTE ANNELİK

Medeni Kanun artık değişsin

AİLEDE REİS İSTEMİYORUZ!

Merhaba,

Medeni Kanun'da değişiklik tasarısı yine gündemde. Bildiğiniz gibi, kadınların yıllardır süren kampanyalarına, toplanan imzalara, kadın hukukçuların bitmez tükenmez çalışmalarına rağmen bu iş yılan hikâyesine döndü. Ülkenin erkek reislerinin değiştirmeye bir türlü ellerinin varmadığı Medeni Kanun bu kez değişirse, bunun için hiç kimseye minnet borcumuz olmayacak. Kadınlar lehine her değişiklik gibi, bu da mücadelemizin eseri olacak.

Deprem bölgesinde hayatta kalma mücadelesi sürüyor. Savaş ya da felaket gibi olağanüstü durumlarda kadınların geleneksel rollerinin dışına çıkmaları sık rastlanan bir olay. 17 Ağustos sonrası da bunu doğruluyor. Deprem bölgesinde pek çok kadın kabuklarından çıkarak bölgenin günden güne değişen ihtiyaçlarını karşılayabilmek için kolları sıvamışlar. Kendileri de depremzede olan bu kadınlar, kadınlardan beklenmeyecek işler başarmışlar, başarıyorlar. Bundan sonra önemli olan, hayat normale dönmeye başladığında bu kadınların yine evlerine dönmeye davet edilip edilmeyecekleri. Ama onlar deprem sonrası yeniden inşa çalışmalarında sözlerini söylemeye kararlı görünüyorlar.

Bu ay tarih sayfalarımızda Yaprak'ın 1913-1921 arası çıkan Kadınlar Dünyası adlı dergiyle ilgili bir yazısı var. Bu yazının vesilesi ise güncel bir tartışma. Geçen sayımızda size Kadınlar Dünyası adlı yeni bir derginin yayın hayatına başladığını duyurmuş ve derginin sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü Firdevs Gümüşoğlu'yla bir söyleşi yapmıştık. Yaprak, Kadınlar Dünyası 99'un bu adı almasından yola çıkarak eski Kadınlar Dünyası nın politik çizgisini ortaya koymaya çalışıyor. Bundan böyle, tarih sayfalarımızda tarihe ilişkin bu türden güncel tartışmalara da yer vermeye çalışacağız.

Aynı müziği dinlemek, bir yaşam tarzı olarak Bock kültürünü seçmek kadınları ve erkekleri eşitlemiyor. Ülkemizde de bu yaşam tarzını seçen genç kadınları bekleyen riskler var. Kısacası, aynı müziği dinlemenin bedeli genç kadınlar için ağır olabiliyor. Gamze Deniz, Rock alemindeki kadınları ve erkekleri yazdı.

İstanbul'da, 23-26 Ekim tarihleri arasında, Türkiye'de Ev-Eksenli Çalışan Kadın İşçiler: Sorunlar ve Örgütlenme Stratejileri başlıklı uluslararası bir toplantı yapıldı. Dergi yayına hazırlandığı için toplantıyı size kısa bir haber olarak iletebiliyoruz. Gelecek sayımızda bu önemli toplantıya daha geniş yer vereceğiz.

Aralık'ta görüşmek umuduyla.

Dikkat!

Her yıl olduğu gibi bu yıl da İstanbul'daki Tüyap Kitap Fuarı'nda bir standımız olacak ama yerimiz henüz belirlenmedi. Sohbet etmek, eksik sayılarınızı tamamlamak, kitaplarımızdan almak isterseniz, Tüyap'ta bekliyoruz.

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

Ülkenin reisleri olan erkekler, ailenin reisliğinden de vazgeçemiyor. Kadınlar yıllardır Medeni Kanun'un değişmesini istiyor, iktidarlar ise sadece oyalıyor.

"Reis"likten Vazgeçin!

Artık yeter!

Tasarılar değil, gerçek dönüşümler istiyoruz!

Koca evlilik birliğinin reisidir.

Belki bin kere yazıldı, söylendi, "Medeni Kanun artık değişsin" dendi. Ama nafile! "Erkek Meclis"in erkekleri, aile reisliğinden vazgeçmiyorlar! Medeni Kanun'un değişmesi için kadın gruplarının topladığı 100 bin imza Meclis'e verildi. Umarız dikkate alırlar. (Kim dergisi) Yıl 1993.

"Eşitsizliğe son" Devlet bakanı Türkân Akyol tarafından hazırlanan MK taslağı kadın-erkek eşitsizliğine son veriyor. Yıl 1993.

İsmail Cem ve Algan Hacaloğlu'nun ortak yasa önerilerine hükümet sıcak bakıyor. Eşlerin malları ortak oluyor. Yıl 1994.

"Yaza kadar değişecek" Adalet bakanı Mehmet Moğultay "Yıllardır değişmesi istenen ve beklenen MK değişikliği çalışmalarının hızlandığını, yasama yılı bitmeden değişiklik yapılacağını" söyledi. Yıl 1995

"İsviçreliler bile değiştirdi." Yıl 1996.

"Yargıda kadın reformu" Adalet bakanı Mehmet Ağar, kadınlar için reform niteliği taşıyan bir Medeni Kanun değişiklik taslağı hazırlatıyor. Yıl 1996.

"Koca egemenliği sürüyor." "Medeni Kanun güncelleştirilsin." Yıl 1997.

"Erkeğin iktidarına darbe". Yeni tasarı Adalet Bakanı Oltan Sungurlu'ya teslim edildi. Tasarıda arı türkçe kullanılıyor. 'Karı' sözünün 'kadın' olarak değiştirilip, 'koca'nın neden 'erkek' olarak değiştirilmediğine ilişkin Oltan Sungurlu'nun cevabı "Karı demek kulağı tırmalıyor. Ancak koca denilmesi rahatsızlık vermiyor, onu muhafaza ettik". Yıl 1998 (Mart).

Adalet Bakanı Hasan Denizkurdu, Türkiye'nin imajının düzeltilmesi açısından çağdaş bir anlayışla ve büyük bir titizlikle hazırlanan Medeni Kanun'un yasalaşmasını gündemin ön sıralarına aldı. Yıl 1998 (Eylül).

Velayet annede olsa bile çocuk babasının soyadını taşır.

Demirel: "Kadınlara yardımcı olmak lazım" Süleyman Demirel "Mümkün mertebe kadını toplumun ıstırabı olmaktan çıkarmak lazım" dedi. Yıl 1999.

"Karı yok, kadın var" Kadınlara Özgürlük, Medeni Kanun silbaştan değiştiriliyor". "Bu kez bravo Hikmet Sami Türk". Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk, yeni Medeni Kanun'la ilgili basın toplantısı yaptı. Tasarı, kadük olan eski tasarı rötuşlanarak hazırlandı. Yıl 1999.

Yargıtay 2.Hukuk Dairesi, kocanın sadakatsiz davranışının kadına hakaret ve sövme hakkı tanımayacağını, aksi takdirde kadının ömür boyu kocasına karşı bir zulüm aleti haline geleceğini belirterek..

Kadın bir mirası ancak kocasının izniyle reddedebilir.

Medeni Kanun değişikliği yine gündemde. Eğer bu kez gerçekleşirse, bu, hiçbir bakan ya da hükümetin bir lütfu değil, kadınların bugüne kadar sürdürdükleri mücadelenin artık önlemez bir sonucu olacak.

Yargıtay 2.Hukuk Dairesi, kocası tarafından evden kovulan kadının daha sonra yapılan "geri dön" çağrısına uymaması halinde nafaka talep edemeyeceği yönünde görüş bildirdi.

Evet bütün bunlar yıllardır önümüze sürülen ve her seferinde basında yeni bir şey oluyormuş gibi bize sunulan Medeni Kanun "tasarım" larından inciler. Yıllardır kadınlar talep ediyor, yöneticilerse adeta kadınlarla dalga geçiyor. Nice "Adalet" bakanları, "Kadından sorumlu" bakanlar gelip geçti, ancak klasik tabiriyle yalnızca baktılar. Hepsi "çağdaşlığın", "laikliğin" yılmaz savunucularıydı ancak gerçekte alıntılar yaptığımız islamcı yazarlardan hiç de farklı bir noktada değildiler. Kadınların başörtülerini dillerine pelesenk edip şeriata karşı "mücadele edenler" le, kadınlara ilişkin "başörtüsü hakkınız" dan başka bir hakkı reva görmeyenler, kadınlara karşı bu düzenin ve yasaların devamından yana olmak noktasında pek de güzel buluştular yıllardır. Başörtüsü bir simge olarak görüldü ancak onun gerisinde temsil edilen düşünceler aynen korundu. Söylenen kısaca şuydu: "Başınızı örtüp örtmeyeceğinize de, eşit haklara sahip olup olamayacağınıza da biz karar veririz" ya da "Siz 'çağdaş' görünün ancak biz çağdışı düşüncelerle yönetelim". Sonuçta açılan kapılar aynı yola çıktı: Kadınların sesine, taleplerine kulak vermiyoruz.

Oysa kadınlar ısrarlıydılar: Şiddete karşı yürüdüler; Medeni Kanun değişikliği için yüz bin imza topladılar. "Aileden çektiğimiz yeter, bir de güçlüsünü istemiyoruz" diyerek, "kadının çalışmasının aile yapısını bozduğu, geleneksel değerleri yok ettiği, boşanmaların arttığı" gerekçesiyle kurulan "Aile Araştırma Kurumu"na karşı çıkarak toplu boşanma eylemi gerçekleştirdiler, "Evliliksiz, nikâhsız, ailesiz yaşama hakkımızı istiyoruz", "İffetli iffetsiz ayrımına son" dediler. Kısacası yıllardır bebaşlamış gibi bir Medeni Kanun Tasarısı daha önümüze sürülüyor. Bugün de "Artık yeter!" diyoruz. Bitmeyen senfoniler halinde tekrarlanan tasarılardan, her seferinde sanki bunlar yasalaşmış gibi basında yer almalarından ve bu durumun hiç sorgulanmamasından yorulduk. Artık "evlilik öncesi soyadınızı da kullanıp, oyalamın", "ekonomi zorluyor, siz-ler de bizden izin almadan çalışın" gibi küçük rötuşlar istemiyoruz. Binlerce kadın, erkek egemenliğinin koskoca bir simgesi olan "reislik"i ve onun doğal sonuçları olarak Medeni Kanun'daki ve Ceza Kanunu'ndaki eşitsizlikleri istemiyor. Medeni Kanun'da olumlu değişiklikler yapılsa bile önümüzde koskoca bir Ceza Kanunu duruyor. Tecavüzü aşamalara bölen "birleşme olmuşsa, bekâret bozulmuşsa vb" gibi tanımlamalarla bedenimizi ve kimliğimizi yok sayarak yaşadıklarımıza cezalar biçen, evlilik içi tecavüzü yok sayan bir Ceza Kanunu. Tıpkı Medeni Kanun'un hayatımıza reisler sokarak el koyması gibi, Ceza Kanunu'da "iffetli-iffetsiz, namuslu-namussuz" ayrımlarıyla hayatımıza el koyuyor ve bir an önce değişmesi gerekiyor.

Evlilikte taraflar velayetin icrası konusunda anlaşamazlarsa babanın oyu geçerlidir.

Ortak ikametgâhı koca seçer

Medeni Kanun tasarısı yasalaşacak mı, yasalaşırsa gerçekten "edinilmiş bütün malların eşit olarak paylaşımını" öngörecek mi henüz belli değil. Ancak belli olan birkaç şey var; Medeni Kanun'da yapılacak en ileri değişiklikler bile kadın-erkek eşitsizliğine son vermeyecek ve bu değişiklikler için hiçbir bakan ya da hükümet "bravo" sözünü hak etmeyecek. Çünkü bu değişimler -eğer gerçekleşirse-, kadınların bugüne kadar sürdürdükleri mücadelenin artık önlenemez bir sonucu olacak.

Filiz Kerestecioğlu

Dünyadaki toplam çalışma saatlerinin yarıdan fazlası (%66) kadın emeğinden oluşmakta.

...Asliye Hukuk Mahkemesi 30 milyon lira nafakaya hükmetti.

Kadınlar, toplam dünya gelirinin %10'unu kazanmaktalar ve dünyadaki toplam mal ve mülklerin yalnızca %1'ine sahipler.

denimize, kimliğimize, emeğimize el koyanlara karşı mücadele verdiler.

Ülkenin reisleri olan erkekler ailenin reisliğinden de vazgeçemiyorlar doğal olarak. Hele hele iktidarlarını besleyen mülkiyetin paylaşımına yasalar önünde dahi olsa- hiç razı değiller.

Şimdi bugün, her şey yeniden

Ücret, emeğin karşılığıdır (Anayasa md.55). (Ev içi emeğin karşılığı nedir?)

İş kazasında ölen SSK'lının beraber olduğu bir çocuklu eşine verilecek tazminat "nikâhsız yaşadığı" gerekçesiyle Yargıtay tarafından indirildi.

İlle de reis!

● Medeni yasadaki değişikliklerle aile reisi kavramı tamamen ortadan kalkıyor, ikametgâhı kadın kendisi seçiyor, kadın erkeğin soyadını almayabiliyor. Görüldüğü gibi bu tasarı aile mevhumunu tamamen ortadan kaldırıyor. Özellikle kadının çalışması ile ilgili yeni hükümler bir felaket. Kadını bu açıdan yetkili kılan bir tasarı, Türk aile yapısını nitelik ve nicelik olarak bitirecek (Milli gazete 1995).

● Hanımlar İlim ve Kültür Derneği başkanı Ayla Ağabegüm "her topluluğun bir reisi olduğunu, bu yüzden 'ailenin reisi erkektir' ibaresinin MK'da kalması gerektiğini" söyledi.

● Tercümenin başına "Türk...." sıfatını eklemekle kanun yerli, milli olmaz. İsviçre gibi bir hukuk devleti sisteminde bile, ailenin başkanı erkek gösteriliyorsa, onların da bir bildiği vardır elbette....Türkiye'de bazı beyinsizler aile kurumunu yıkmak için uğraşıyor....(Milli gazete 1996)

● Çalışan kadın, kendini maddi ve manevi bakımdan bağımsız hissetmenin yanısıra, artık kendisinin de söz sahibi olduğu kanaatine varıyor. Böylesi bir durumda yıpranan taraf koca ve çocuklar oluyor... Kadın yaşadığı iş stresini genelde eve taşıyor. Sonuçta ev savaş alanına dönüveriyor... Kriminologlar, bu tip kadınların potansiyel suçlu olduklarını vurguluyorlar. (Milli gazete 1995)

● "Evde bir otorite olmalı, erkek aile reisliğinden koparsa, kadın onu aldatır... Ailede bir baş ve sorumlu gerekir. Eğer ailede erkek nefsi olmazsa, boşanmalar çoğalacaktır." diyen MHP Kayseri eski milletvekili Seyfi Şahin, Medeni Kanun tasarısını son derece zararlı bulduğu için MHP'nin bu tasarıya karşı çıkmasını istedi. (Ortadoğu gazetesi, 1999)

Aysel Çelikel

"Bu mücadelenin yirmi beş yıllık geçmişi var"

1993 yılında TBMM'ye yüz bin imza dilekçesiyle sunulan Medeni Kanun tasarısının hazırlayıcısı Prof Dr.Aysel Çelikel'e tasarıların hikâyesini, neden yıllardır yasalaşamadığını ve yeni tasarıyla ilgili düşüncelerini sorduk.

-Aslında bu olayın neredeyse yirmi beş yıllık bir geçmişi var. 1975-76 yıllarında ilk olarak Hukukçu Kadınlar Derneği'nin bazı çalışmaları oldu. Daha sonra Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk profesörlerinden oluşan bir heyet araştırmalar yaptı. Ben, bu çalışmalardan da yararlanarak, 1993 yılında yüz bin imza toplanarak TBMM'ye sunulan tasarı metnini hazırladım. 1994 yılında, Adalet Bakanlığı'nda oluşturulan bir bilim heyeti ise özellikle malların bölüşümü konusunda bizimkinden farklı düzenlemeler yaparak yeni bir taslak hazırladı. Bizim malların bölüşümü konusunda öngördüğümüz esaslar fazla eşitlikçi bulunmuştu ve daha sınırlayıcı haklar veren bir mal rejimini öne sürdüler. Bugün Bakanlar Kurulu'na sunulan taslak ise mal rejimi konusunda aynı bizim tasarıda olan düzenlemeyi içeriyor. Dolayısıyla eğer bu tasarı yasalaşırsa gerçekten çok önemli bir adım olacak.

Neden bugüne kadar yasalaşamadığı konusuna gelince; sosyolojik gelişme belirli bir zaman dilimi içinde oluyor. Özellikle son on yılda bütün kadın kuruluşlarının göstermiş olduğu çabalar bizi bu noktaya getirdi diye düşünüyorum. İkincisi siyasette dengeler sorunu var. Avrupa Birliği'ne girme isteği var. Artık AB'de "koca ailenin reisidir" diyen bir devlet kalmadı. Aslında toplum her zaman parlamentonun önünde gidiyor. Kadınların da erkeklerin önünde olduğunu genel olarak söyleyebilirim ama bu eşitlik gerçekte her iki tarafın da çıkarına.

Ceza Kanunu, kadınlara yönelik şiddet, töre cinayetleri konusunda önemli mesafeler alamadık ancak, o konuda da önemli değişiklikler olacağım umut ediyorum. Bu son tasarı bana umut verdi, tabii ki Bakanlar Kurulu'nda benimsenmesi ve meclisin yetkili kurullarına sevk edilmesi konusunda da bir karar alınmasını bekliyorum tamamen umutlu olmak için.

Bir endişem var; kadının evdeki hizmetlerinin ekonomik değer taşıdığını ve dolayısıyla eve karşı sorumluluğunu yerine getirdiğini belirten bir hüküm yok. Şöyle bir hukmün olmasını isterdim: "Eğer eşlerden biri, anlaşmayla, ev hizmetlerinin yerine getirilmesini üstlenmişse o eş eve karşı ekonomik sorumluluğunu yerine getirmiş sayılır." Bu da edinilmiş malların paylaşımını daha geçerli kılardı.

"Bize, 'eşitlik mi istiyorsunuz, alın eşitlik, bu da bedeli,' deniyor"

Av. M. Canan Arın, Medeni Yasa'yı, kadınların taleplerini ve son Taslak'ı yorumluyor.

Taslak, kadın ve erkek arasındaki evlenme yaşı farkını ortadan kaldırıyor.

Yürürlükteki yasada erkek on yedi, kadın on beş yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak olağanüstü durumlarda yargıç on beş yaşını doldurmuş bir erkekle, on dört yaşını doldurmuş bir kadının evlenmesine izin verebilir.

Tasarıda bu sınır, kadın-erkek ayrımı gözetilmeksizin on yedi yaşın doldurulmasına çekiliyor ve eğer çok önemli bir neden varsa her iki cins için de on altı yaşın doldurulmasını öngörüyor. Bu yaş sınırı on sekize çekilse daha iyi olurdu.

Başvuru artık erkeğin yerleşim yerindeki evlendirme memurluğuna değil, ikisinden birinin oturdukları yerin memurluğuna yapılabilecek.

Taslakta evliliğin iptali nedenleri arasında 151.maddede yer alan "Korkutma" aslında "Baskı" olarak değiştirilmelidir. Özellikle yurtdışında yaşayan yurttaşlar kızları reşit bile olsalar, yaşadıkları ülkede bir yabancı ile evlenmelerini önlemek amacı ile, herhangi bir bahane ile onları Türkiye'ye getirmekte, ellerinden pasaportlarını da alıp ailenin istediği birisi ile zorla evlendirmektedir. İşte bu durumlarda da ilgili genç kadına iptal davası açma hakkı tanınmalıdır. Hatta kızın iradesi hilafına cinsel birleşme olmuşsa, zorlayan erkeği de ırza geçmekten mahkûm ettirmek gerekir.

-Taslak, boşanma ve ayrılık davalarında yetkiyi, tarafların son altı aydır oturdukları yerin mahkemesine vermektedir. Görünüşte "kocanın ikametgâhı" mahkemesine verilen yetki kalkmakla birlikte pratikte yine aynı sonuç doğacak ve boşanmak amacı ile ailesinin yanına giden kadın, davanın açılabileceği yer mahkemesine gidebilmek için maddi koşullarını sonuna kadar zorlayacaktır. İstanbullu bir kadının Karslı bir adamla evlenip, son altı aydır Kars'ta oturması örneğinde olduğu gibi, kadın dava açmak isterse bunun için Kars'a gitmek zorunda kalacaktır. Böyle durumlarda seçenek olmalı veya son altı aydır oturulan yer mahkemesi veya kadının bulunduğu yer mahkemesi yetkili sayılmalıdır. Çünkü kadınlar ekonomik açıdan zayıftır.

Nafaka söz konusu olduğunda, mevcut düzenleme, erkeğin nafaka isteyebilmesi için (kusuru daha ağır olmamak koşulu ile) kadının refah düzeyinin iyi olmasını aramaktadır. Oysa taslakta bu şart kaldırılmış ve erkeğin de her hal ve kârda nafaka isteyebileceğine hükmedilmiştir. Bu yeni taslak ile kadınlara **siz eşit mi olmak istiyorsunuz? Alın size eşitliğin bedelleri! Durum ne olursa olsun kaybeden siz olacaksınız!** denilmektedir. Verilmek istenen mesaj budur.

Ayrıca nafaka artışı için kadını her yıl gene mahkemelerde süründürmenin hiçbir anlamı yoktur. O nedenle nafakaya karar verildiğinde, karar verilen miktarın alım gücünü düşürmeyecek bir yöntem bulunmalıdır.(Bu, memur maaş arttırımı oranına veya enflasyona endekslenebilir). Para buna rağmen yetmiyorsa nafaka arttırımı davası açılabilmelidir.

-Taslakta aile reisliği kaldırılmıştır.

-Kadının evlilikten önceki soyadını, kocasının soyadından önce kullanma hakkı saklı tutulmuştur.

-Biliyorsunuz mevcut yasada, kadının ev dışındaki çalışmasını kocanın iznine bağlayan 159.madde 1990 yılında iptal edilmişti. Şimdi 192.madde ile yeni bir düzenleme getirilmekte ve "Eşlerin meslek ve işi" başlığı altında "eşlerden herbiri meslek ve iş seçiminde ve bunların yürütülmesinde diğer eşin ve ailenin huzurunu göz önünde tutar" denilmektedir. Bu ne demektir? Erkek milletvekili olmak istiyor ve kadın "ben Ankara'da oturamam" diyorsa erkek bu isteğinden vaz mı geçecektir, yani yargıçlar kadını bu durumda haklı bulacaklar mıdır yoksa kadın mesleğini icra ederken evi, çocuğu ve kocayı ihmal etti diye kocayı mı haklı bulacaklardır? Bu madde gene kadının ev dışında çalışmasını dolaylı olarak engelleyecektir ve yasadan çıkartılması gerekir.

-Aile konutu ile ilgili yapılacak işlemlerde her iki eşin de açık rızası aranmaktadır.

-196.madde ile eşlerin aile geçimine katkıları düzenlenmiştir. Eşlerden birinin istemi ile yargıç bu konuda karar verecek ve kadının ev içi emeğini de bu kararda gözönünde bulunduracaktır.

-197.madde ile "birlikte yaşamaya ara verildiğinde" eğer bu ara verme haklı bir nedene dayanıyorsa, yargıç istem üzerine, konut ve ev eşyalarından yararlanma biçimleri, birinin diğerine yapacağı parasal katkı, eşlerin mallarının yönetimi konularında karar verecektir.

-Gelelim can alıcı noktaya: mal rejimine!

Eşler arasında yasal olan sistem **paylaşmalı mal ayrılığı rejimidir.**

Nedir bu paylaşmalı mal ayrılığı? 218.madde tanımını şöyle yapıyor: "Eşlerden herbiri yasal sınırlar içerisinde kendi mal varlığı üzerinde yönetim, yararlanma ve tasarruf haklarını korur".

Md.224 "Eşlerden biri tarafından paylaşmalı mal ayrılığı rejiminin kurulmasından sonra edinilmiş olup, ailenin ortak kullanımı ve yararlanmasına özgülenmiş mallar ile ailenin ekonomik geleceğini güvence altına almak amacına yönelik yatırımlar veya bunların yerine geçen değerler, mal rejiminin sona ermesi halinde eşler arasında eşit olarak paylaştırılır"

"Manevi tazminat alacakları, miras yoluyla edinilen mallar ile karşılıksız kazandırmada bulunanın açık iradesinden aksi anlaşılmadıkça sağlararası veya ölüme bağlı tasarruflarla edinilen mallar hakkında bu hüküm uygulanmaz".

"Boşanma veya evlenmenin iptali halinde, taraflar arasında anlaşma olmazsa, yargıç 'hakkaniyet gerektiriyorsa' ve 'olayların özelliklerini, eşlerin ekonomik ve sosyal durumlarını ve varsa çocukların menfaatlerini gözönünde bulundurarak' aile konutunda kimin oturacağı ve eşyaları kimin kullanacağı ve bunun süresini belirler."

Tekrar pekçok anlaşmazlık doğuracak bir madde. Oysa herhangi bir karışıklığa meydan vermeden, kadın tekrar evleninceye veya bu haktan kendi iradesi ile vazgeçinceye kadar ortak konutun kadına tahsis edilmesi gerekirdi. Çünkü kadının ekonomik gücü yeni bir yer bulup, yeniden eşya düzmeye müsait değildir. Oturulan konut %99 kadının zevki ile, onun seçtiği ve yerleştirdiği eşyalarla döşenmiştir, yani ev onun evidir, yuvasıdır. Evi terk zorunluluğunun erkeğe getirilmesi gerekmektedir.

-Mal rejimi taraflar arasında yapılacak anlaşma ile belirlenecektir.

-anlaşılamayan önemli bir husus, yasanın çıkması halinde mal rejiminin kendiliğinden yeni yasal rejime dönüşüp dönüşmeyeceğidir. Eğer taraflara yasa çıktıktan sonra notere gitme ve anlaşma yapma zorunluluğu getirilecek, aksi halde eski rejim geçerli olacaksa, bugün için hiçbir sorun çözülmemiş olacak, kadınların mağduriyeti devam edecektir.

"Edinilmiş mallara katılma" başlığı ile yeni bir düzenleme getirilmektedir ve taraflar isterlerse mal rejimi konusunda böyle bir sözleşme yapabilirler.

-Taslakta mal rejimlerinin sayısı üçten beşe çıkarılmıştır. Henüz sevinilecek bir durum yoktur. Bu yazı elimizdeki taslak esas alınarak yazılmıştır ama bu taslağın da değiştirildiğini öğrendik. Hakkında kuralların uygulanacağı kişilerin bu kuralları bilmesine gerek olmadığı yolundaki "demokrasi" geleneğimiz, yaptığımız bütün başvurulara rağmen son biçimi elde etmemize engel oldu. Yanlışlıklar varsa, asıl taslağın bizden saklanması nedeniyledir. Ayrıca bu yazıda yalnızca aile hukukunun bazı kuralları ile mal rejiminin bir kısmına değinilmiştir.

II. Kadın Sığınakları Kurultayı yapılıyor

Kadın Sığınakları Kurultayı'nın ikincisi bu yıl, 27-28 Kasım tarihlerinde, Mersin'de düzenlenecek. Yine Henrich Böll Vakfı'nın desteklediği Kurultay'a Mersin Bağımsız Kadın Derneği evsahipliği yapacak.

25 Kasım "Uluslararası Kadınlara Yönelik Şiddete Son" günü kapsamında düzenlenen Kurultay'ın ilkinde, şiddetin tüm biçimleriyle iç içe yaşadığımız halde, hâlâ kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmaya yönelik politikaların oluşturulmadığı ve hatta şiddetin boyutlarının ve varlığının bile tartışma konusu yapıldığı bir kez daha ortaya konulmuştu.

İki gün süren Kurultay'ın sonunda hazırlanan bildirgede; şiddetsiz bir hayat ve can güvenliğinin kadınların en doğal hakkı olduğu, kadına yönelik şiddetin en ciddi insan hakları ihlallerinden biri sayıldığı, suçluların etkin bir biçimde cezalandırılmasının gerekliliği, aile içinde cinsler arası mülkiyet, güç ve iktidar ilişkilerini de düzenleyen Medeni Kanun'daki değişikliklerin bir an önce yapılmasının önemi belirtilmişti.

Tüm kadınların kendilerine yönelik şiddete karşı örgütlenmeye çağırıldığı bildirgede, sığınakların ve kadın danışma merkezlerinin sayılarının arttırılması, kadınların şiddete karşı kendilerini korumalarına yönelik çıkmış yasaların (4320 sayılı Aileyi koruma yasası gibi) pratikte uygulanabiliyor olması ve kadına yönelik şiddet üzerinde çalışan kadın grupları arasında daha etkin ve düzenli bir iletişimin olmasının önemli faydalar getireceği üzerinde durulmuştu.

Bu sene Mersin'de yapılacak II. Kurultay'da ele alınacak temel konular arasında geçen yıldan devam eden önemli başlıkların yanı sıra, deprem bölgesinde yaşayan kadınların karşılaştıkları şiddet ve çeşitli zorluklar vb. konular tartışılacak. Ayrıca I. Kurultay'ın ardından geçen bu bir yıllık sürecin değerlendirilmesi yapılacak.

II. Kurultay'a katılmak isteyen tüm kadın gruplarının bizimle bağlantı kurmalarını bekliyoruz. Ayrıca kurultay hakkında her türlü soru ve önerileriniz için bizi arayabilirsiniz.

İletişim Tel: Mor Çatı, 0212. 248 16 80 Bengü -Altan.

Mersin Bağımsız Kadın Derneği: 0324. 336 50 92

0324. 328 89 20 Necla, 0324. 329 03 94-329

"Blucin giyen bir kadına, küçük bir aracın içinde, bir erkeğin, yardım görmeksizin sahip olması olanaksızdır."

Blucin giyin, tecavüzden kurtulun!

İsmi gizli tutulan genç bir kadın '92 yılının Temmuz ayında polise başvurarak sürücülük dersleri aldığı bir erkeğin kendisini ormana götürüp tecavüz ettiğini söyleyerek davacı olur. Napoli'nin Muro Lucano kasabasında yaşanan olaydan sonra yakalanan Cristiano isimli sürücü kursu hocası, cinsel ilişkiyi iki tarafın arzusuyla yaşadıklarını iddia ediyor. "Kot pantolonun özellikle bir araba içerisinde yardım görmeden çıkartılması olanaksız," olduğu savını mahkemeye delil olarak sunan Cristiano'nun avukatları, olayın bilirkişilerce incelenmesini istiyor. Dava sırf bu nedenle tam 7 yıl sürüyor.

Tecavüz davasını bir karara bağlayamayan mahkeme, en sonunda Şubat '96 tarihli celsede dosyanın kapatılmasına ve sanığın beraatine karar veriyor. Genç kadının avukatları bir üst mahkemeye başvuruyor, yine sonuç alınamayınca bir üst mahkemeye daha başvuruyorlar. Son başvurulan üst mahkeme uzun bir araştırma yaptıktan sonra "Blucin giymiş bir kadına zorla sahip olmak mümkün değil. Dar ve sert kumaştan imal edilen bu tür pantolonların başka birisinin (mağdur kastediliyor) yardımı olmaksızın çıkartılamayacağı belirlendi. Bu durumda sanık Cristiano'nun beraatine..." diye geri dönüşü olmayan bir karar verildi.

Tüm bu gelişmelerden sonra İtalya'daki kadın milletvekilleri ve kadınlar tepki göstererek kararın erkekler lehine verilmiş bir karar olduğunu belirtiyorlar.

Tecavüze maruz kaldığını iddia eden kadın ise verilen bu karardan sonra "Dava 7 yıl sürdü ve gerçek ortaya çıkmadı. Ben çok yıprandım. Şimdiki aklım olsaydı davacı bile olmazdım," diyor.

Bu arada İtalya'daki bazı blucin firmalarının, tecavüz mağduru kadına, "Bizim blucinin reklamını yap, sana istediğin parayı verelim," dedikleri öğrenildi.

Ne diyelim, koyun can derdinde, kasap et!

Depremden sonra...

İzmit, Eski Cephanelik Çadırkenti'nde yaklaşık bir ay önce Dayanışma Gönüllüleri tarafından kurulan Kadın Atelyesi'nde yapılan çalışmalar ilk meyvesini verdi. Çoğunlukla atık maddeleri dönüştürerek süs ve kullanım eşyaları üreten 35 kadının çalışmaları bir sergiyle ziyaretçilere sunuldu. Depremle birlikte yakınlarını, güvenlerini, hayatla olan bağlarını kaybeden, çok zor koşullar altında mücadele veren kadınların, üretim yaparak hem gelir elde etmelerini hem de yaşamla tekrar ilişki kurmalarını amaçlayan atelye de 60 kadına kurs verildi. On beş gün süren kurs sonunda bir dayanışma günü düzenlendi. Söylenen türküler eşliğinde çekilen halaylarla birlikte kadınların ürettiği kalemlik, vazo, minder, duvar süsleri ve hediyelik eşyalardan oluşan çalışmalar sergilendi. Yaklaşık iki bin kişinin yaşadığı çadırkentteki sergiyi 150 kadın ziyaret etti. Ayrıca Kadın Atelyesi'nin istek üzerine İngiltere'ye gönderdiği ürünlerin satıldığı ve sürekli gönderilmek üzere yeni siparişler alındığı öğrenildi.

Bu tür çalışmaları diğer çadırkentlere de yaymak isteyen Dayanışma Gönüllüleri, kadınların ürettiği çalışmaların satılması için standlara ihtiyaç olduğunu belirtiyorlar ve bu konuda belediyelerden destek istiyorlar.

"Türkiye'nin bu mektuba ihtiyacı var"

Savaşta çocuklarını kaybeden kadınların oluşturduğu Barış Anaları İnisiyatifi'nin 4 Ekim'de Diyarbakır'dan başlayıp Ankara'da sona erecek barış yolculukları Ankara girişinde engellendi! Ankara'ya bir mektup eilitmek isteyen gurup tan Müesser Güneş etkinliğin amacını, yolculuk süresince yaşanan engellemeleri ve gözlemlerini anlattı.

Barış Anaları İnisiyatifi'ne neden katıldınız?

Bitlisliyim, benim oğlum dağa gitti, onu kaybettim orada, şehit düştü. Oğlum dağa gitikten sonra sürekli baskı altına girdik. Üç-dört yıl hep baskı verdiler bize, karakola aldılar geceli gündüzlü, rahat bırakmadılar. Oğlum şehit olduktan sonra idare edemez duruma geldim, artık orada dayanacak gücüm kalmadı. Evimizi öylece bırakıp geldik, hiçbir şey getirmedik, çocuklarımızın elinden tuttuk geldik İstanbul'a. On ay başka bir evin üstünde kaldık. Sonra bir ev tuttum.

Bir çocuğumu da burda kaybettim, ona ne olduğunu bile bilmiyorum. Çocuklarımı kaybedince dünya bana dar geldi, yaşamak istemedim. Bu yola baş koydum, ben bir barış annesi olarak kendimi uygun gördüm. Türkiye'nin barışa ihtiyacı vardır, Türkiye'nin bütün insanları barış istiyor. Çünkü barışsız dünya da barışsız yaşam da olmuyor. Eğer savaş varsa, savaşın sonu barışsa kesinlikle olacaktır. Ben de bir barış annesi olarak kendimi resmiyete soktum, Kürt annelerine Türk annelerine öncülük yaptık.

Diyarbakır'dan Ankara'ya kadar süren yolculuğunuz neyi amaçlıyordu?

Diyarbakır'a gittik, çünkü elimizde bir mektup vardı, o mektubu götürecektik Ankara'ya. Diyarbakır'daki siyasi partileri, sendikaları, baroyu, gazeteleri, bazı televizyonları dolaştık, bize destek vermelerini istedik. Çok da olumlu şeyler söylediler, bu yolun çok güzel bir yol olduğunu söylediler. Biz orada çalışmalarımızı bitirdik, sabah saat 9'da yola çıkacaktık, siyasi partilerle, baroyla, gazetelerle birlikte meydana geldik, halk bizi orada bekliyordu. Biz meydana girdiğimizde polisler yerlerini almışlardı, halk bize doğru gelmeye başladı, engellediler. Zaten yollarda da yer yer engellemeler oldu bırakmıyorlardı halk toplansın, biraraya gelsin. Biz baktık ki halkı bırakmıyorlar bize doğru gelsinler, biz onlara doğru gitmeye başladık. Halkın bize çok desteği vardı. Orada bizi apar topar topladılar, otobüslere bindirdiler. "Böyle yaparsanız, alkış yaparsanız sizi tutuklarız," dediler, oysa bizim tek söylediğimiz "Barış istiyoruz"du, bunu da hazmetmediler. Bizi Diyarbakır'ın çıkışında tekrar bir saat kadar durdurdular. İki anne ve bir kız çocuğu vardı, kimlikleri yoktu onları indirdiler sonra yola devam ettik.

Ankara'ya kadar sürecek olan yolculuğunuzda neler oldu?

Urfa, Antep, Adana ve Mersin'e gidecektik ama Urfa ve Antep'e sokmadılar. Urfa'da halk bizi karşılamak için bekliyordu, engellediler, bırakmadılar. Sonra Antep'e gittik, orda da büyük bir engel vardı, kalabalık bir polis grubu vardı. Terörle Mücadele Müdürü arabamızın içine girdi, "Dağdaki çocuklarınızı içtenlikle kucaklıyoruz, bu savaşın sizden daha çok durmasını istiyoruz, barışı sizden daha çok istiyoruz, bu kanın durmasını sizden daha çok istiyoruz, hep beraber el ele verelim, barışı getirelim, yolunuz açık olsun" dedi. Sonra alkışlarla bize bay bay ettiler, bizi yolcu ettiler ama içeri almadılar. Antep'ten bize katılacak olan üç anne vardı, bizim arkamızdan taksiyle gelmek zorunda kaldılar. Daha sonra Adana'ya gittik. Orada da güzel bir karşılama vardı bize, o gece orada kaldık. Ertesi gün saat 2'ydi Mersin'e geçtik. Tahmin ediyorum Mersin'de bizi karşılayan on bin kişi vardı. Çok coşkulu bir karşılamaydı, davul zurna vardı, halaylar çekildi, anneler kendilerini yiyorlardı barışı getireceğiz diye. Büyük bir coşku, büyük bir heyecan vardı halkta. Biz orada durduk, konuşmalar yapıldı. Sonra gece on birde yolumuza devam ettik tekrar. Ankara'ya giderken yolda yer yer engellemeler vardı ama biz bunları aşıyorduk, çünkü barış annesiydik, savaş istemiyorduk, biz barış istiyorduk, barış da kötü bir şey değildi, herkes barışı destekliyor.

Ankara girişinde neler yaşadınız?

Ankara'ya çok az kalmıştı, tahmin ediyorum 50-60 km kalmıştı. Orada bir karakol vardı, bizi durdurdular, çektiler karakolun arkasına, sabah saat 8'di. Orada bekledik, gece yoldan gelmişiz. Soruyoruz niye bizi bekletiyorsunuz? "Üst düzey bir komutanı bekliyoruz," dediler. Bekledik, bekledik, baktık bu komutan işi değildir. Tekrar sorduk, "Sizi göndermeyiz, bırakmayız," dediler. Sonra bizi aldılar başka bir tesise götürdüler, saat iki'ye üç'e kadar beklettiler. Bir yetkiliyle konuştuk, dedik buraya gelene kadar timiyle, polisiyle, terörle mücadele müdürüyle, yani herkes bize bay bay yapıyordu, barış diyordu, siz niye engellediniz. Onlar da bize cezaevlerinde tekrar gerginlik olduğunu söyledi. Biz cezaevindeki gerginleşme annelere engel değil. Biz hep birlikte gitmesek de olur, iki anneyle gitsek de olur. Bizim elimizde bir mektup var, Türkiye'nin bu mektuba ihtiyacı var, bu mektubu TBMM'nin başkanlarına vermek istiyoruz dedik. Ne yaptıysak bırakmadılar. İsteğimiz sonuçsuz kaldı. Ben İstanbul'da oturduğum halde beni bile bırakmadılar Ankara'ya. Siz nerden geldiyseniz ordan gidin dediler.

Bundan sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?

Bundan sonra şunu düşünüyoruz; Kesinlikle ve kesinlikle barışı bırakmayacağız. Son damlamıza kadar barış için çaba harcayacağız çünkü evladımızı kaybetmişiz, bu küçük birşey değil. En büyük acılarımız da bunlardır. Dünyanın en büyük varlığı, insanın evladı, insan evladı için yaşıyor, onu da kaybetmişsem ben neye yarıyorum. Eğer ben bugün barışı getiremezsem benim evladım, torunum gidecek, torunumun torunu gidecek, Türk'ün evladı gidecek, Türk'ün çocukları gidecek yani gidecekler, devam edecek. O yüzden ben barış için sonuna kadar mücadele yapacağım, barışı istiyorum. Benim Türk annelerine bir çağrım var; zenginlerin evladı ölmüyor, bir üst düzeyin, bir başbakanın, bir genelkurmay başkanının çocuğu ölmüyor, bizim gibi mağdurların, garibanların çocuğu ölüyor. Benim onlardan isteğim Türk ve Kürt anneler el ele tutuşsunlar, barışı beraber getirelim. Biz bin yıldır beraber yaşıyoruz, yine beraber yaşamak istiyoruz.

Beyhan Demir

"Dışarıda iş yok, evde çalışıyorum!"

✔ Dışarda iş bulsam, çocuğuma kim bakacak? Yuva, kreş çok pahalı.

✔ Eşimin kazandığı yetmiyor, dışarda iş bulamıyorum, evde çalışmak zorundayım.

✔ Ücretimiz çok düşük, işimiz sürekli olmuyor. En kötü yarn bu.

✔ Evde kim varsa işe yardım ediyor. Buna rağmen çalışma saatlerimiz çok uzun.

✔ Yapılan iş için işverenin depoloma, aydmlatma, ısıtma giderleri yok. Yol ve yemek parası vermesi de gerekmiyor. İşverenler için çok avantajlı.

✔ Ekonomik bunalım anında ilk etkilenenler, ev-eksenli çalışanlar oluyor.

Türkiye'de Ev-Eksenli Çalışan Kadın İşçiler: Sorunlar ve Örgütlenme Stratejileri toplantısında, ev-eksenli çalışan kadın işçiler, uzmanlar, devlet kurumlarından yetkililer, çeşitli ülkelerden konuyla ilgili örgütlerden kadınlar konuştular.

Toplantı, Türkiye'de ev-eksenli çalışan kadın işçilerin araştırma kuruluşları ve devlet kurumları karşısında görünürlüğüne katkıda bulunmak, ILO'nun (Uluslararası Çalışma Örgütü) 1996'da çıkardığı ilgili sözleşmenin Türkiye'de tanınmasına ve kadın işçilerin kendi örgütlenmelerini yaratmalarına katkıda bulunmak amacıyla düzenlendi.

Ev Eksenli Çalışan İşçiler İçin Uluslararası Ağ (HomeNet), Uluslararası Kadın Araştırmaları Merkezi (ICBW), Serbest Çalışan Kadınlar Örgütü'nün (SEWA) düzenlediği toplantı dört gün sürdü. Toplantıda sorunların, taleplerin yam sıra deneyimlerden de söz edildi. İngiltere'den katılan Jane Tate, İngiltere'de daha çok Bangladeş, Hindistan, Pakistan, Türkiye gibi ülkelerden gelen kadınların bu işlerde çalıştığını, HomeNet isimli örgütün yerel yönetimlerle ilişki kurup bazı konuların garantisi üzerine sözleşme imzaladığını, yasal haklar için ulusal kampanyalar düzenlediklerini, asgari ücret tespit ettirdiklerini, bu ücretin uygulanıp uygulanmadığını denetlemeye çalıştıklarını anlatırken. Türkiye'den, İzmir'deki bir mahalle örgütlenmesi, ev-eksenli çalışan kadın işçilerin yaşadığı bir mahallede çocuklara sırayla nasıl bakıldığı aktarıldı.

Türkiye'de Ev-Eksenli Çalışan Kadın İşçiler: Sorunlar ve Örgütlenme Stratejileri toplantısı yapıldı.

Toplantı'nın düzenlenmesine Türkiye'den destek veren kadınlar; Globalleşmeyle birlikte tüm dünyada artış kaydeden ev-eksenli çalışma, çoğu zaman, uluslararası firmalardan küçük aracı firmalara ve oradan da evlerdeki işçilere uzanan uzun taşeron zincirlerinin son halkası olarak gerçekleşiyor. Bu niteliğiyle, işçilerin sömürüye en açık, en savunmasız oldukları bir çalışma biçimi. Ve çalışanların ezici çoğunluğu da kadınlardan oluşuyor," diyorlar.

Kadınları güçlendirme eğitimi

Eğitim-Sen Genel Merkezi ve Norveç Öğretmen Sendikası (NLSF) işbirliğiyle, İstanbul Eğitim-Sen 3 No'lu Şube'nin kadınları güçlendirme eğitim çalışması, 23-24 Ekim 1999'da yapıldı.

Çalışma 30 kadın eğitimciye yönelik olarak; cinsiyetçilik ve özellikle kamusal alanda kendini ifade edebilme konularını içeriyor. Öğretmen ve örgütlü kadın olarak cinsiyetçiliğin nasıl yaşandığının dramatizasyon biçiminde olduğu çalışmada, cinsiyetçilikle mücadele sürecinde güçlenme tartışmaları, güçlenmenin bir aracı olarak sendikal örgütlenme başlıklardan bir kaçıydı. Çalışmanın diğer Eğitim-Sen İstanbul Şubeleri'ne yaygınlaştırılması da hedefleniyor.

Seher Karker
(İstanbul Eğitim-Sen 3 no'lu Şb.)

Mehmedin Kitabı yargılanıyor!

İki ayda 4 baskı yapan, 15 bin satan, korsan baskıları yapılan Mehmedin Kitabı'nın yazarı Nadire Mater ve yayımcısı Metis Yayınları sahibi Semih Sökmen'in yargılanmalarının ilk duruşması yapıldı. 29 Eylül 1999'da Beyoğlu 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen duruşmada verdiği ifade de, "Burada kim yargılanıyor? Gazeteci Nadire Mater ile yayıncı Semih Sökmen mi, yoksa askere, "asker gidecek, sağ gelecek" diye gönderdiğimiz ve sadece ölmemeyi başararak dönen gençlerimiz mi?" diyen Nadire Mater, "Devletin askeri kuvvetlerini tahkir ve tezyif" iddialarım kabul etmediğini, ülkede yaşananlara bir kapı aralayan, bir insanlık durumunu yansıtan Mehmedin Kitabı'nın okurla buluşması için kitapçı raflarında yeniden yerini almasım istediğini söyledi. İkinci duruşmanın 26 Kasım 1999'a ertelendiği davaya yurt içinden ve dışından tepkiler sürüyor.

Finlandiya Gazeteciler Birliği ve Uluslararası Pen'in birer açıklamayla Türkiye'deki gazeteci yazarlara yönelik baskıları eleştirmelerinin yanı sıra Uluslararası Pen Kadın Yazarlar Komitesi'de Nadire Mater'in durumunu "öncelikli vaka" olarak ilan etti. Alman Pen Klüp tarafından da Almanya'ya davet edilen Mater, Frankfurt Kitap Fuarı'na bir konuşmayla katıldı.

Asiye kitap yazdı!

Gözaltında işkenceye ve tecavüze maruz kalan Asiye Güzel, iki yıldır bulunduğu Gebze Cezaevi'nde yaşadıklarını anlatan bir kitap yazdı. "Asiye" isimli kitap Kasım ayında Tüyap Kitap Fuarı'nda okurlara sunulacak.

İki yıl önce gözaltma alınan, on gün boyunca işkenceye ve tecavüze maruz kalan Asiye Güzel yaşadıklarını uzun süre kimseye açıklayamamış, sonrasında da muayenesi yapılamadığından fiziksel olarak tecavüze uğradığını belgelemek mümkün olamamıştı. Bu nedenle tecavüz ancak Asiye'nin ruhsal sağlığıyla ilgili yapılan testler sonucunda psikolojik rapor alınarak belgelenmişti. Ve ancak, Türkiye'de ilk defa bir mahkemenin psikolojik raporu tecavüz kanıtı olarak kabul etmesi sayesinde sekiz polis hakkında suç duyurusunda bulunulabilmişti.

Hakkında örgüt üyeliği iddiasıyla 12,5 yıl ceza istenen Asiye'nin polisler hakkında açılan işkence ve tecavüz davası da hâlâ devam edivor.

Onunla 99'un Ocak ayında tutuklu bulunduğu Gebze Cezaevi'nde görüşüp bir röportaj yapmıştık (Pazartesi kapak konusu, sayı 46), bize yaşadığı süreci yazdığını söylemişti. Ve aradan geçen on ayın sonunda Asiye'nin gözaltında yaşadıklarına dair kendi anlatımlarından oluşan yazıları kitap oluyor. Ceylan Yayınları'nın ilkini yaşanmış bir bekaret kontrolü olayının kitaplaştırılmasıyla başlattığı "Birçok Hayat Yaşadık" dizisinin 2. kitabı olan "Asiye", Tüyap Kitap Fuarı'nda okurlara sunulacak.

Kabuklarından çıktılar

Tıpkı savaş durumunda olduğu gibi, bazen doğal felaketler de kadınların alışılmış rollerinden sıyrılıp öne çıkmalarına neden olabiliyor.17 Ağustos ta yaşanan deprem sonrasında kendileri de deprem mağduru olan farklı yaş ve konumlardaki bazı kadınların yaşadıkları bunu gösteriyor.

"Bizim ev çökmedi ama etrafta bir sürü ev yıkılmıştı. Dışarı çıktığımızda tozdan göz gözü görmüyordu. Her yerden sesler geliyordu, bizi kurtarın, çocuklarımı kurtarın diye. Annem bayıldı. Kadınlar ağlıyorlar, çocuklar çıplak. On beş dakika sonra hâlâ her yer sallanıyordu. Korkuyordum ama bir şey yapmak gerekiyordu. Korka korka eve çıktım. Yatak, yorgan, giyecek birşeyler aldım. Çocukları yatağa yatırıp üstlerini battaniyeyle örttüm. Ben on beş dakika sonra ayrıldım oradan çünkü bir şekilde birşeyler yapmalıydık. Teyzemlerin evine gittim, üstüne yan apartman çökmüştü ama yaşıyorlardı, eniştemi filan kimi bulduysam çağırdım birşeyler yapalım diye. Ablamlarm evinden canlıları, yaralıları çıkarttık. Sonra arkadaşlarımın evlerini dolaştım ve canlıların çıkmasına yardım ettim." Deprem sonrasında yaşadığı ilk anları böyle anlatıyor Serap Demirtaş. Akrabalarından ve arkadaşlarından çok sayıda kaybı olmasına rağmen, insanüstü bir gayretle mücadele etmeyi ve depremin üzerinden henüz on beş dakika geçmişken çevresindekileri yönlendirmeyi başaran Serap yirmi dört yaşında. 17 Ağustos'tan önce Gölcük'teki Gökşen Bilgisayar adlı dershanede öğretmenlik yapıyormuş.

Aynı dershanede muhasebede çalışan on sekiz yaşındaki Demet Buldu da, o yaşta bir genç kadından kimsenin beklemeyeceği bir güç ve cesaretle enkaz çalışmalarına katılmış: "Biz Hahdere'de oturuyoruz. Evimiz çökmedi. Geceyi komşularla dışarda geçirdik. Sabah ilk iş Gölcük'e gelip dershaneye baktım. Yerinde duruyordu ama aynı caddedeki mağazamız çökmüştü. Patronum Fikret Bey ve birkaç kişi enkazda çalışıyorlardı. O ana kadar şoktaydım, yalnızca ağlıyordum ve hiçbir şey yapmayı düşünemiyordum. Sonra halamların evine gittim. Enkaz halindeydi. Eniştemle kuzenimin ölüsünü çıkartmışlar. Öğlenleyin Fikret Bey'lerin yanma döndüm ve enkazda çalışmaya başladım. Diğer insanlar şoktaydı, sadece seyrediyorlardı, hem de böyle babayiğit insanlar, delikanlılar. Ama ben enkazın tepesine çıkıp çalışmaya başlayınca, sarırım motive oldular ve birer ikişer bize katılmaya başladılar. Mağazanın üst katları hep evdi. Çok moral bozucu sahnelerdi. Ev mağazanın içine çökmüştü. Teknik serviste tencereler, perdeler filan vardı. Daha önce hiç ölü görmemiştim. Çok kötüydü. 30-35 kişi çıkarttık, bunun ancak üçte biri canlıydı. Ama sanırım hâlâ şoktaydım, makine gibiydim, etkilenmiyordum sanki. Benim yaşımda bir kız çıkarttık, yanmıştı, tek tek kemiklerini topladık. Beş gün enkazda çalıştım. Yemek içmek yok, sokakta yattık."

Serap ve Demet 17 Ağustos'tan bugüne hâlâ çalışıyorlar...

Serap Demirtaş, bir süre sonra enkaz çalışmalarına erkeklerin de katıldıklarını ve çıkartılabilecek canhların çıkartıldığını söylüyor. 5 gün sonra, iş makinesi olmadığı için artık yapacak bir şey kalmayınca, en çok orada faydalı olabileceğini düşünerek devlet hastahanesine gitmiş ve gerçekten pekçok insanın akhndan geçirmeye bile tahammül edemeyeceği bir işe soyunmuş: "Bahçe üstüste cesetlerle doluydu. Arka sokaklara kadar yayılmıştı cesetler. Kimse müdahale edemiyordu. Cesetleri kaldırmıyorlardı. Sonra ceset torbaları geldi. Ben tam bir hafta ceset poşetledim orada. Galiba aslında bir hata yaptım. Tabii yardım etmeliydim ama belki bu işi yaparak değil. Çünkü çok etkilendim, son on gündür hastanede yatıyordum yeni çıktım.On altı gün uyumadım ben, sonunda üç diyazemle iki saat uyuyabildim. Gözlerimi kapattığım anda film yeniden başlıyor çünkü. Ama birinin yapması gerekiyordu. Çünkü kokuyordu, kurtlanıyordu cesetler. Her taraf kan içindeydi. Doktorlar dışında yardım etmek isteyenler altı yedi dakikadan fazla dayanamayıp gidiyordu. Arada fenalaşıyordum, yatıyordum, iğne yapıyorlardı, sonra kalkıp devam ediyordum. En korkuncu da on yedi yılımı paylaştığım en yakın arkadaşlarımın cesetleriyle karşılaşmaktı."

"Hiç bilmediğim aletlerin peşine düştüm"

Enkaz çalışmalarından sonra Serap ve Demet İnsan Kaynaklarını Geliştirme Vakfı'yla birlikte çalışmaya başlamışlar: " Sağlık kabininde ilaç dağıttık. Bölgeyi iyi bildiğimiz için gelen yardımların yığılmadan en gerekli yerlere ulaşması için çalıştık. İhtiyaç belirlemek için çeşitli bölgelere göre anketler hazırladık. Haksızlık olmasın diye yardımları paketleyip çadır çadır elden teslim etmeye başladık. Öğrencilerin burs ve okul işleri, koruyucu aile, yardım dağıtımı, bunları hâlâ sürdürüyoruz. Biz bu koruyucu aile işine daha ilk günlerde kendimiz başladık. İstanbul'dan tanıdıklarımız, internet aracılığıyla tanıştıklarımızla bağlantı kurarak çalıştık." On sekiz yaşındaki Demet'in başardığı işler İstanbul'dan giden gönüllüler arasında da, deprem mağdurları arasında da hâlâ konuşuluyor: "Enkazda çalışırken, herkes şoktaydı, erkeklerden işin ucundan tutan yoktu. Vinç lazım oluyor, 'Git Demet vinç bul' diyorlar, gidip buluyorsun. Ben ısrarlı biriyim, ikna kaabiliyetim de var, tutup paçasından getiriyordum. Sonra kalas lazım oldu. Gittim anayolda kamyonları, tırları durdurdum, buldum. Hiç bilmediğim aletlerin peşine düştüm, adım söylüyorlardı, aklımdan unutmamak için tekrarlayarak gidip buluyordum. Ambülans gerekiyordu, gidip bulup getiriyordum." O sırada yaptığı şeylerden bazılarına Demet kendisi de biraz şaşırıyor: "Daha önce

Şevval, Değirmendere Depremzedeler Derneği'nin kurucularından.

kaymakam filan görmemiştim.Kurtarma çalışmaları için kullandığımız araçlara benzin almak için dilekçe götürüyordum, kaymakam imzalıyordu. Bir dilekçeyle bir depo benzin veriyorlar, neye yetecek. İkinci gidişimde kaymakam, "Siz mi bize yardım edeceksiniz, biz mi size?" dedi. Ben de, "Aldığımız bütün yardımlar zaten İstanbul'dan, sivil inisiyatiflerden gelen yardımlar, çorbada tuzunuz bulunsun diye sizden benzin istemişsem sevinmeniz lazım" dedim. O kadar sinirlenmişim ki sesimi bayağı yükselterek konuşuyorum. Böylece kaymakamı da ikna ettim, benzini verdiler."

"Üçüncü gün kendimi depo sorumlusu buldum"

Yirmi beş senedir Değirmendere'de oturan ve on dört yıldır yalnız yaşayan yirmi dokuz yaşındaki Şevval Gölcük'te on beş yıl butik işletmiş. Son olarak İzmit'te çıkan Mercek adlı dergide muhabir olarak çalışıyormuş. Değirmendere'de İzmir Belediyesi'nin kurduğu çadırkentin dokuz kişilik yönetim kurulundaki iki kadından biri olan Şevval, Değirmendere'de kurulan Depremzedeler Derneği'nin yönetim kurulunda da yer alıyor. Depremde çok yakın bir arkadaşını, ablasını, eniştesini ve iki yeğenini kaybeden Şevval, enkaz başında ve defin işlemleriyle geçen ilk beş günden sonra Gölcük Kriz Masası'nda çalışmaya başlamış. Sağlık masasında, yardım için gelen araç ve malzemelerin yönlendirilmesinde çalışmış. Sonra Değirmendere'deki İzmir Çadırkent'te kalmaya başlayan Şevval işe ihtiyaç listelerinin çıkarılmasıyla başlamış: " Üçüncü gün kendimi depo sorumlusu buldum. Gece saat üçlere dörtlere kadar gelen malzemeyi tasnif ediyorduk. Sabah yedide depoyu açıp sekizde dağıtıma başlıyorduk. Ben tek tek bütün çadırları dolaşırım. Herkesin mağduriyet derecesi nedir, kim neye ihtiyaç duyar, tespit ederim. Buradaki insanlar da bana çok gönül bağladılar, çok seviyorlar. Sonra çadırkentte yönetime alındım ve dernek çalışmalarına katıldım. Derneğin amacı bence devleti asli görevine çağırmak, bu konuda baskı unsuru oluşturmak. Bu insanların birçok hakları var ve bana göre devlet bu konuda son derece duyarsız." Şevval deprem sonrası hayatta kalma mücadelesinde kadınların ön planda olduklarını gözlemlemiş: "Gazino çadırımız var mesela, orada pek kadınları görmezsiniz, onlar hep birşeylere koşturuyorlardır. Erkekler orada çay içiyor veya televizyon seyrediyor. Belki Türk toplumunun erkek egemen bir toplum olmasıyla ilgili bir şey var burda. Erkek çalışır getirir, bayanlar evde yer. Çok yorulmuş olmalılar herhalde, şimdi böyle her şey bedava olunca "ver yesin, ört uyusun, bak ölmesin," misali yaşıyorlar. Ben bire bir görüşmelerimde kadınların erkeklerden çok daha fazla depremden etkilendiğini görüyorum. Bu afet kadınların içindeki bazı özellikleri açığa çıkardı ve birden acayip mücadeleci oldular. Erkekler yine aynı. Onlara deprem de bir şey yapamadı yani."

"Örnek olmak için her işi yapmaya çalıştım"

Fatma Çelen kırk dört yaşında. Çiftlik İlköğretim Okulu'nda öğretmen. Örcün Saraylı'daki çadırkentte kalıyor. Fatma öğretmen ilk günlerde

Fatma Çelen ihtiyaç tespitinden çevre temizliğine pek çok işte çalışmış.

enkazda çalışan ve pek çok arkadaşının cesedini çıkaran genç oğlunun toparlanabilmesi için bir hafta kadar memleketi olan Aksaray'da kaldıktan sonra Gölcük'e dönerek kolları sıvamış: "Çadırkentteki kırtasiye , okul, kreş işlerinde çalıştım. İlk olarak evi olmayanları tespit ettim. Çadırlarda ihtiyaç tespit ettik. Özel yardımları depoya vermedik çünkü çalmıyordu ya da ihtiyaç sahibi olanlara verilmiyordu. Hırsızlık yapan ya da yakınlarını kayıranlarla açık açık uğraştım, bu sayede birkaç kişi depodan uzaklaşmak zorunda kaldı. Gelen yardımlar benim denetimimde tek tek ihtiyaç sahiplerine dağıtıldı. Haksızlığa dayanamıyorum. Bazı şeyleri yılmadan söyleye söyleye biraz olsun düzelttik. Mesela tuvaletlere her gittiğimde 25-30 tane birikmiş pet şişe görüyordum. Kimse dışarı çöpe götürüp atmıyor. Her tuvalete girdiğimde ben atıyorum. Söyleye söyleye en sonunda biraz fark etti. Kendi sitemdeki bazı arkadaşlara nazım geçiyor. Onları topladım, poşetleri alıp eldivenleri giydik çevreyi temizledik kaç gün. Ama örnek olamadık. Büyükler yapmıyor. Neyse ki gönüllü öğretmenler, psikologlar çocukları şekerle çevre temizliğine teşvik ettiler. Bu sefer de, "Ay efendim çocuklara iş mi yaptırılırmış," demeye başladılar. Yani halkımız bilinçli değil. Adil dağıtım sağlamanın yanısıra diğer bütün işleri de yaptım. Yemekhanede patates mi soyulacak, bulaşık mı yıkanacak. örnek olmak için hepsini yapmaya çalıştım. Çevre, tuvalet ve banyo temizliğine önderlik etmeye çalıştık. Şu anda her gün okulda çalışıyorum. Okulun açılış amacı tespit. Kaç öğrenci öldü, kaçı yaralı, kaçı okula devam edecek, bunu tespit ediyoruz; yoksa binaya filan girilmiyor." Fatma Çelen bundan sonra da Gölcük'ün yeniden yapılandırılmasında etkin olmaya çalışacağını, sözünü, söyleyeceğini belirtiyor ve ekliyor: "Ama 657 no.'lu kanunu biliyorsunuz, o müsaade ettiği kadar."

Kadın çadırı

Fatma Çelen Saraylı'da açılan kadın çadırında da çalışıyor ama kadınların katılımını yetersiz buluyor: "Yün getirdiler şiş getirdiler. Ama pek giden olmuyor çünkü kadınlar çadırlarını bırakmak istemiyorlar; çünkü o arada yardım gelirse kaçırmaktan korkuyorlar. Onlar da haklı. Yani bu yardımları kaçırmamak için ne kadın çadırına gidiyorlar ne de gönüllü işlere aday oluyorlar. Dağıtım düzenli ve adil olsa böyle olmaz. İnsanları bir yere toplayıp ortaya döküyorlar ne varsa. Izdiham oluyor. Kapan gidiyor. Üstelik gelen yardım çamur içinde kalıyor ziyan oluyor. İhtiyaç tespit edip tek tek çadırlara yardım götürülse bunlar olmaz."

Kadın çadırının sorumlularından on dokuz yaşındaki Hülya Türk depremde on iki akrabasını kırktan fazla arkadaşını kaybetmiş. 17 Ağustos'tan önce, Askeriye'ye bağlı bir şirketin muhasebesini tutan Hülya şimdi işsiz. Bir aydır Saraylı'da her işe koşturan-

Hülya ve Emine Saraylı'daki Kadın Çadırı ile ilgileniyorlar.

Kadın Çadırı, kadınların nefes almasına olanak sağlıyor.

lardan biri de o: "Tek tek çadırları dolaştık, yardım listeleri çıkarttık. Gelen yardımları tek tek evi olmayanlara elden ulaştırmaya çalışıyoruz. "

Yönetimin adil ve örgütlü bir çalışma tarzının olmayışı ve insanların temel ihtiyaçlarının hâlâ karşılanmayışı deprem mağdurlarının kadın çadırından beklentilerini kaçınılmaz olarak farklılaştırıyor Hülya'ya göre: "Gelen yardımların Kadın Dayanışma Merkezi'nden dağıtılmasını istemiyoruz çünkü burası bir dağıtım merkezi değil. Burası sadece kadınların ortak dertlerini paylaşabileceği bir yer. Ama buraya gelen yardımları poşetleyip saptadığımız çadırlara götüreceğiz. Gıda maddelerini asla kantine depoya filan vermem, biz götürüp vereceğiz çadırlara. İstifliyorlar malları, sonra kurtlu makarnaları dağıtıyorlar. Sabah kahvaltısında tavuk veriyorlar, ton balığı veriyorlar. Hiçbir mantığı, düzeni yok yaptıklarının. Görevli olduğumuz için annelerimizle beraber 8-9 kadın burada yatıyoruz. Biz de bu kadın çadırında emanetçiyiz. Buranın temizliğinden, gelen insanları ağırlamaktan sorumluyuz. Biz şimdi açık bir pazar kurmak istiyoruz. Bu yünlerden örülen kazakları, el işlerini her hafta gönüllü bir depremzede götürüp satacak. Hiç olmazsa biraz gelir olur. Sadaka istemiyoruz. Ama şimdilik bayanlara bunu anlatmakta zorlanıyoruz."

Yirmi iki yaşındaki ana okulu öğretmeni Emine Şen de Saraylı'daki kadın çadırı görevlilerinden. Depremin ilk günlerinden beri çalışıyor: "Ben enkazda çalışmadım çünkü etkileniriz diye adamlar bizi oraya yaklaştırmadılar. Biz de orada çalışanlara yemek, su götürdük, yardım ettik. Sonra gelip bu çadırkente yerleştik. Buraya gönüllü gelen psikologlarla tanıştım. Onlara yardım ettim. Ana okulu çadırında çalıştım. Sonra kadın çadırı için gelen Çimen Abla'yla tanıştım, ona yardım etmeye başladım. Yalnız kalıyordu burada, ben de onunla kalmaya başladım. Boş durmaktansa bir şeye yaramaya, yardımcı olmaya çalışıyoruz. Bu bizi de rahatlatıyor." Kadın çadırının genel olarak yanlış algılandığını o da düşünüyor ama şimdilik sayıları az da olsa bazı kadınlarla farklı bir diyalog kurabildiklerini, on-on beş kadının çadıra düzenli geldiklerini, akşamları çay demleyip sohbet ettiklerini anlatıyor.

"Kadınlar kabuklarından çıktılar"

Depremden sonra kadınların, özellikle de genç kadınların üstlendikleri görevler kendi hayatlarının değişmesine de neden olmuş, Dilek basit gibi görünen bir örnek veriyor bu konuda: "Burası İstanbul gibi değil, otostop filan yaparsan iki günde adın çıkar. Ama o günlerde mecburen tanımadığımız arabaları durdurup, 'Bizi kriz masasına götürür müsün, deyip' biniyorduk. Yaşanan dönüşümü Serap şöyle özetliyor: "Ben üç yıl önce gece onda işten çıktığım zaman, insanlar bir genç kadın gece onda nasıl işten çıkar diye tuhaf tuhaf bakıyorlardı. Yani zaten sürekli mücadele ediyorsunuz bunlarla.Benim annemin amcası anneme demiş ki, 'Sen ne biçim insansın, kızını nereye gönderdiğini bilmiyor musun, artık bunlar yollu olur gelir' demiş. Ama çok olumlu tepkiler de aldık, takdir edildik. O kötü sözleri, olumsuzlukları bir yana atacak çok şey oldu. Sanki böyle bir ortam bekliyordu kadınlar, kabuklarından çıktılar. Genç kızlar özgurlüklerini elde ettiler, kampta bizimle birlikte kalmaya başladılar. Kendine güven kazandılar bu süreçte. Bizim kampımızda bir sürü genç kız var. Gece yarısı işleri bitiyor, arkadaşlar arabayla götürüp evlerine bırakıyor. Daha önce saat altıdan sonra eve giremeyen kızlar bunlar."

Deprem bölgesinde sorunlar günden güne farklılaşarak sürüyor. 17 Ağustos'un etkilerinin kısa sürede aşılması olanaksız. Kadınların deprem sonrası acil durumda kazandıkları inisiyatifi, hayatın yeniden kurulmasına ilişkin çalışmalarda da gösterebilmeleri önem kazanıyor. Olağanüstü durumlarda emeklerinden yararlanılan kadınların durum olağanlaşmaya başladığında evlerine gönderilmeleri alışılmamış bir durum değil. Deprem sonrası yeniden inşada kadınların ihtiyaçlarının da gözönüne alınması, kadınların çabalarını ve sözlerini söylemeyi sürdürmeleriyle mümkün. Kadın çadırı türünden girişimlerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması ise bu çabanın kolektif ve sürekli bir mücadele haline gelmesinde önemli bir araç olarak görünüyor.

Filiz Koçali, Nesrin Tura

Emeklilikte annelik

Geçtiğimiz ay özellikle A.B.D., İngiltere ve Türkiye basınında menopozu geciktireceği söylenen bir tıbbi gelişmeye geniş yer verildi. Leeds Üniversitesi profesörü Roger Gosden'in geliştirdiği bir yöntemi New York Metodist Hastanesi'nde çalışan Dr. Kutlak Oktay otuz yaşındaki bir Amerikalı kadına uyguladı. Bir balerin olan Margaret Lloyd-Hart daha on yedi yaşındayken bir kist nedeniyle yumurtalıklarından birini aldırmıştı. Bundan üç yıl önceyse Lloyd-Hart'ın kanser tedavisi görmesi gerekti. Bunun üzerine bir süredir geliştirilmekte olan bir yönteme başvuruldu ve kemoterapiye başlanmadan önce kadının sağlıklı yumurtalığı çıkartılarak dondurulduu. Kanser tedavisi bitince vücuda yeniden yerleştirilen yumurtalık bundan dört buçuk ay sonra bir yumurta üretti. Şimdi yumurtalığın normal işlevlerinin tümünü yerine getirmesi, yani yumurtanın yanı sıra hormon üretimine de başlaması bekleniyor.

Menopozun genç yaşta alman önlemlerle geciktirilmesi anlamına gelen bu yöntem esas olarak, kanser tedavisi nedeniyle yumurtalıkları fonksiyon yitimine uğrayacak olan kadınlarla kalıtımsal olarak erken menopoz riski taşıyan kadınlar için geliştirilmiş. Yani menopozun geri döndürulmesi anlamını taşımıyor çünkü müdahalenin yumurtalık sağlıklıyken yapılması gerekiyor. Ne var ki, bu iki grubun dışındaki kadınların da gençliklerinde yumurtalıklarını çıkarttırıp dondurtmaları mümkün. Zaten etik ve hatta sansasyonel tartışmalara yol açan da işin bu kısmı. Çünkü bu olanakla birlikte kadınların ileri yaşlarda anne olma, uzun süre "yaşlanmama", menopoz-sonrasının yaygın riskleri olan kalp hastalıkları ve kemik erimesini daha da erteleme ihtimalleri gündeme geliyor. Bunlardan sonuncusu hiç kuşku yok ki kadınlar için gerçek bir müjde: Etik, politik, sansasyonel tartışmalara yol açacak bir yanı yok bunun. Östrojen tedavisinin hâlâ kanser riski taşıyan bir tedavi olarak nitelendirildiği göz önüne alındığında, şayet gerçekten başarılı olursa bu yöntemin çeşitli avantajları olacağı açık.

Ama bundan sonra işin gerçekten etik ve politik boyutları geliyor gündeme. Aralarında yazar Fay Weldon'un da bulunduğu birçok kadın, bu yöntemin kadın-erkek eşitliği açısından çok önemli bir adım olduğu kanısında: Erkekler hayatlarının büyük bir bölümünde çocuk sahibi olma imkânına sahipken kadınların doğurganlıklarını en geç ellilerinin başlarında yitirmeleri büyük bir eşitsizlik bu kadınlara göre. Artık kadınların da otuzlarının sonlarından itibaren çocuk sahibi olma paniğine kapılmasına gerek kalmayacak; kadınlar da hayatlarının en çok istedikleri anında doğurma şansına kavuşacaklar. Meseleye bu açıdan bakanlar kadınların böylece genç yaşlarında hayatlarının tadını çıkarabileceklerini, evliliği ve aile yaşamını daha ileri yaşlara erteleyebileceklerini vurguluyorlar. Buna karşılık geç yaşta anne olmanın gerek çocuk açısından gerekse anne açısından çeşitli sakıncalar taşıdığını ileri sürenler de var. Biyolojik sakıncalar dışında bunun, çocuklar açısından yaşlı babaya sahip olmanın yarattığı sorunlardan neden daha vahim olduğunu anlamak pek kolay değil. Ya da çok kolay: Babaların çocuklarla ilişkisi bir kez daha önemsenmiyor, onlardan annelik yapmaları beklenmiyor da ondan.

Bu tartışmalarda gündeme gelen bir başka "salçalı" konu da şu: Artık kadınlar daha geç menopoza gireceklerine yani kısmen daha geç yaşlanacaklarına göre, bu gelişme kadın-erkek ilişkilerinde bir devrime yol açmaz mı? Kısacası: Eşi, karısı, sevgilisi menopoz çağına gelmiş erkekler eskiden olduğu gibi genç kadınların peşinden koşmayabilirler mi artık? Ben şahsen ileri orta yaştaki erkeklerin genç kadın saplantılarının, kadınların bedenlerinden çok erkeklerin erkeklikle malul psikolojileriyle ilgili bir şey olduğuna inananlardanım. Erkeklerin yıpranmışlığını olgunluk/bilgelik işareti olarak görüp kadınların bedenlerindeki dönüşümleri onlar için bir işkence haline getirenin de, kadınları her yandan kuşatıp kısıtlayan cinsiyetçilik olduğunu düşünüyorum tahmin edebileceğiniz gibi. Dolayısıyla da, (sağlıkla ilgili olanların dışında) yılların, yaşanmışlıkların izlerinden kurtulma telaşına kapılmamakta bana her zaman estetik gelen bir yan olmuştur, yeter ki kadınlara bu izleri yaşamanın keyfi tanınsın. Bu yüzden de bu tıbbi gelişme beni bu yanıyla çok fazla heyecanlandırmıyor.

Ama meselenm beni öfkelendiren bir yanı var ki, o da ileri yaşlarda anne olabilme imkânının nasıl tartışıldığı. "Artık kadınlar hem meslek sahibi hem de anne olabilecekler"miş... Neden? Çünkü genç yaşta anne olmak meslek sahibi olmaya engel de ondan. Çünkü bu toplumda annelik, bir ilişki biçiminin, bir duygunun, bir paylaşımın değil, kadınları dört duvar arasına hapseden bir kurumun adı da ondan. Çünkü bu toplum kadınları (ev dışında) çalışma çağında anne olmakla sürekli bir çalışma hayatı sürdürebilmek arasında bir tercih yapma zorunluluğuyla karşı karşıya bırakıyor da ondan. Şimdi çözümü buldular: Erkekler yine annelik yapmayacak, babalığın anlamı sadece bir otorite figürü olmaya devam edecek; ama bu arada kadınlar hem gençliklerinde ev dışında çalışacaklar hem de ileri yaşlarında çocuk bakacaklar. Boylece annelık ertelenecek ve yine sadece kadınların annelik yapması güvence altına alınmış olacak.

Gülnur Savran

'Menom'dayım ama, en fazla kırk üç gösteriyormuşum!

Anja Meulenbelt'leyim(!), iyi arkadaşızdır, o beni tanımıyor ama olsun, ben onunla sürekli tartışır, didişirim... *Kayıp Zaman* kitabında, bu kitabı yayımlandığında kendisi kırk dokuz yaşındadır, arkadaşı Amy'nin ona "Yaşlanmak üzerine bir kitap yazmalısın," demesi üzerine, tepkisini aktarıyor: "Böööğğğ. Yaşlanma üzerine kitap? Menopoz üzerine? Lafı bile itici, haftalık Groone'nin kapak sayfasındaki başlığı şimdiden görüyor gibiyim: Meulenbelt menopozda."

Anja'nın "yaşlılık" ile "menopoz"u eş gördüğü, bu konuda rahatsız olduğu gibi bir yoruma girmeden, ki aslında "bir miktar" huzursuzluk seziliyor dersem bile onu kayırmış oluyorum, "işte başardım" gecesine dönmek istiyorum. Bir not daha: İnsan menopoza girse bile yaşlanmıyor. Geçenlerde, geride bırakmak üzere olduğumuz 1900'lerin tedavisi mümkünatsız "hastalıklar"ı arasına, "hâlâ kendimi on sekiz yaşında hissediyorum sendrom"unu 68'lilere vehmederek katmışlar. Ne ayıp!

Aslında, o gece yeni bir "bileşim" bedenime giriyor ya, tedirgin olmadım desem yalan olacak. Tabii, uyanık olduğum her an kendimi kontrol altında tutuyorum, o ateş basmalarını bekliyorum, hani biri "ters" bir laf edince nasıl "şaha kalkacağım" diye tetikteyim... Bir de tabii en mühimi, "cinsellik geri gelecek mi", hadi kaygısı diyelim! Şikâyet ettiğim ne varsa üç gün içinde, abartmıyorum, geçti... Uykular harika, aynen eskisi gibi, yatar yatmaz uykuya dalıyorum, gözlerimi açıyorum ki sabah olmuş... Haliyle uykular azalıyor ama kesintisizlik önemli, insan erken uyanıyor, bu da güzel, günün uzuyor, fena mı?

Beklediğim de geri geldi. Cinsellik de, şaşırtıcı bir biçimde "normal"e dönüyor. Tabii, herkesin "normal"i kendine... Kimi yayınlardaki "artık her şey çok daha mükemmel"i de kendine. Gebe kalma "korku"sunun ortadan kalkması hoş bir gelişme, çok rahatlatıcı. Bu durumda, "kendimi hâlâ on sekiz yaşında hissediyorum" da sendrom olmaktan çıktı, sahici bir hüviyet kazandı. Aslında, ben kendimi, her yaş hoş olsa da, hep artı eksi kırklarda hissetmekten hoşlanıyorum. Özetle bir mucize yaşamaya başlıyorum!

Anja, ilk kitaplarını ilerleyen yaşlarında yazan kadın yazarlar üzerine yapılan incelemelerde "menopoza girmiş hanımlar"ı cilt altına zerk edilen bir zehir olarak sezdiğini aktarıyor.

Hatırlarsanız, *Pazartesi*'nin 53. sayısında "menom"dan ve "ilaçların"dan söz etmiştim. "Muzaffer bir edayla yatak odasına ilerliyorum. İşte başardım," cümlesinin üzerinden, yani o minik "şeker"leri almaya başlamamın üzerinden tam yirmi ay geçti.

Sonra da, onurunu riske atmak istemeyen ve ıslıklanmadan sahayı terk ettiğini düşündüğü Germaine Greer'in "Menopoz Yılları" kitabına dönüyor. Ben bu kitabı daha önce duymamıştım, acaba Türkçeye çevrildi mi?

Kadınların yaşlanma üzerine yazdıkları kimi kitaplarda, "yaşamın üçüncü dönemi", "ikinci şans" gibi adlandırmalara rastlanıyor. Bu adlandırınalara, bana kalırsa, daha ziyade gazetelerin kimi zaman magazin, kimi zaman da kadın-sağlık adlı "bilimsel" sayfalarındaki bir nevi teselli gayretleri demeli.

Bu, menoyla birlikte başlayan döneme neden kadın "umutlandıran" ya da "umutsuzluğa" gark eden bir ad takacak mışız ki?

Evet üçüncü gunun sonunda sanki mucizeden mucizeye koşuyorum. Kendimi müthiş beğeniyorum. Aynaya bakıyorum sanki inceldim, yüzüme bir mana ve ehemmiyet geldi. Çünkü, yüzümü de önemsiyorum, yani cilt anlamında. Şu yatmadan vüz temizleme işini hâlâ günlük işler listesine koyamadım ama sabahları nemlendiricisiz sokağa çıkamıyorum, aksi takdirde vüzüm çalı dikeni gibi oluyor. Bu arada, bizi bilimsel bir sonuca götürür mü bilemiyorum ama benim tespitim şu: ne kullanmaya başlasan cilt hemen onun tiryakisi oluyor, kullanmayınca da felaketi anlıyorsun. Oysa, hiç denemeyince eksikliğini hissetmiyorsun, en azından bu benim için böyle... Mesela, Sophia Loren cildini gülsuyu ile temizlenmiş; o pahalı tonikler yerine denemeye değer. Acaba, Türkân Şoray ne yapıyor?

Asıl önemlisi de müthiş bir güven... İnsan, Küba devriminin 40. Yıl Kutlamaları'nda Fidel Castro'nun yaptığı konuşmadan ödünç aldığım deyişle "daha az genç" olmaya başlayınca dünyaya hükmettiğini düşünüyor, çünkü dünyayı daha az takıyor.

Tabii, ben her gece yatağa girmeden en son görüştüğüm yeni arkadaşımla, bu durum bir hastalık olmadığına göre ilaç demek haksızlık, yolumda yürümeye başladığım yeni günlerde yeni alışkanlıklar kazanıyorum. Sabahları kalkınca bol bol su içiyorum, bunun için neredeyse sürahi kadar büyük bir yeni bardağım bile var. Sonra her gün mutlaka on dakika yatakta kolları bacakları havalarda uçuruyorum. Pazartesi, çarşamba, cuma günleri de buna ek yirmi dakika aletli aletsiz, evde elime ne geçirdiysem televizyonun bir gün önce kaçırdığım haberlerinin karşısında soluk soluğa ter atıyorum. Aksi takdirde, bütün bedenim ağrıyor, sızım sızım sızlayan kemiklerim hareket istiyor. Sonra bir ılık duş dememi beklemeyin, o kitaplarda. Normal bir duş alıyorum, en son soğuk suyla elbette. Şimdi, yazdıklarımı aksatmadan yapabildiğime şaşıp kıskanmayın, yalandan kim ölmüş? Yalnız, kadınların menoyla, ya da acaba yaş almakla mı ilgili, birlikte yediklerini daha az yaktıkları, dolayısıyla da hızlı kilo aldıklarını etrafınızdaki bütün örneklerde görebilirsiniz... Mesela, bir zamanların incecik Çolpan İlhan'ını düşünün, 36. Antalya Festivali'nde sahneye çıktığında baktım da, evet, kalın bir kadın değil ama artık ince de değil.

Kahvaltıya oturduğumda zımba gibiyim. Vitaminim ve de kalsiyumum çayımın yanında. Bu vitaminleri bilen bilmeyen herkes pek önemsiyor, tabii ben de. Almasam başka türlü mü olurum bilmiyorum, ama madem ki usul bu, uyuyoruz. Gene de, yaş aldıkça boyu kısalan, dik duramayan kadınları düşunun. Hep konuşuruz ya; anneannemiz bir düştü bir daha ne yaptıysak kâr etmedi, yoksa hiçbir hastalığı yoktu diye... Şimdi, anladığım kadarıyla bu kemikle ilgili, o da ne diyorlar, östrojen eksikliğiyle bağlantılı. Neyse, tıp alanına fazla girmeyelim.

İnsanın kendine güveni geldikçe, yani bu aslında kendini bilmek gibi bir şey değil mi, ilişkileri de rayına oturuyor. Öyle her şeye kızmak, sinirlenmek yok, stres biriktirmek, sonra patlamak, hani tamamen yok oluyor demiyeyim de, hayli azalıyor. Çok sıkışınca, "ihtiyarlık böyle, kusura bakma" diyor, gerilimi dağıtıyorum. Tabii, hemen "estağfurullah" lafları... "Canım, sen en fazla kırk üç -bu nasıl ölçülüyor- gösteriyorsun," gibi "iltifat"lar. Bir keresinde, kırk üç gösteren değil de, sahiden kırk üç olan bir kadın arkadaşımla çabuk yorulmaktan söz ederken, "eh, artık menopoz" dememe kalmadı ki, "yok canım, ne menopozu" diyerek bir "iltifat" daha. Ama, lafımı ağzıma öyle bir tıkadı ki, "kendimi neyle suçladım" diye düşünmek zorunda kaldım doğrusu.

Anja'yla arkadaşı eller, gözaltları ve de boyundaki kırışıklıklar üzerine konuşmuşlar. Sonra da utançtan kurtulmak için gülmüşler... Ne utancı? İlle de "kırışıklıklarımı seviyorum" diye ortalığı ayağa kaldırmak gerekmiyor ama daha az genç oldukça herkesin kişisel tarihi kendine yansımıyor mu? Ne var bunda?

Nevbahar Songül

İtiraza itiraz

Ayşe Düzkan geçen sayıda, 54. sayıda çıkan "Özel alan/kamusal alan ikiliği Batı-merkezli mi?" başlıklı yazımdaki bir cümleden hareket ederek çeşitli eleştiriler yöneltti bana.* Gerçi yazısının başlığı "bir itirazım var", ama belli ki birden çok itirazı var Ayşe'nin ve hepsi de o kritik cümleden kaynaklanıyor. Ne var ki, Ayşe'nin eleştirilerinin dayanağını oluşturan cümleyle benim yazımda geçen cümle "farklı"! Nasıl mı? Şöyle:

Ben yazımda, özel alan/kamusal alan ikiliğinin, birilerinin boşlukta kafalarından urettikleri bir kavram ikiliği olmayıp nesnel bir gerçekliği, toplumun yapısal bir özelliğini tarif eden bir ikilik olduğunu ifade etmiş ve devamla şöyle demiştim: "Sermayenin, emek gücünün yeniden-üretiminin sorumluluğunu işçilerin, işçilerin de karılarının omuzlarına yıktığı bir toplumu tarif ediyor bu ayrım. Bu niteliğiyle de kapitalist dünya sisteminin bir özelliğini." (Pazartesi , sayı 54, s.15.) Bu cumle yalnızca özel alan/kamusal alan ikiliğinin kapitalizmin bir özgüllüğünden kaynaklandığını ifade ediyor. Hangi özgüllüğunden? İşyerinin evle ilişkisinin kopmasıyla birlikte, işçinin aldığı ücret karşılığında nasıl beslenip giyineceği ve nerede barınacağının ve yine taze emek gücü olan işçi çocuklarının nasıl büyütuleceğinin doğrudan üreticilerin yani işçilerin sorumluluğuna bırakılmasından... Bu tarifte kadınların erkekler tarafından ezilmelerinin kapitalizmdeki özgül biçiminin, yani kapitalist ataerki ya da patriyarkanın maddi temeliyle ilgili bir açıklama yok henuz. Bu açıklama o yazıda hiçbir zaman da gelmiyor zaten. Çunkü yazının esas konusu o değil.

Ama benim de naçizane bir açıklamam var. Bence erkek egemenliğinin kapitalizme özgü modern biçiminin temelinde sözünü ettiğim biçimde ayrışmış özel/kamusal alanlar arasındaki cinsiyetçi hiyerarşi ve işbölümü yatar. Bu işbölümünde gerek dar anlamda emek gücünün yeniden-uretimi, gerekse daha geniş anlamda soyun yeniden-üretimi kadınların omzundadır. Bunun anlamı, kadınların erkekler için, onların yiyip içip giyinebilmesi, barınma koşullarının sağlanması ve çocuklarının bakılması için ev içinde karşılıksız emek harcamasıdır.

Başka türlü ifade edecek olursak, özel alan/kamusal alan ayrımı kapitalizmin yapısal bir özelliğidir ve teorik olarak cinsiyet açısından nötr bir ikilik olabilir(di). Ancak kapitalizm kendisinden önce mevcut olan patriyarkayı devralıp bu yapısal özelliğine uyarladığında onu kendisine bir payanda haline getirmiştir artık. Böylece de cinsiyet yüklü özel/kamusal ikiliği, yani cinsiyetlere göre belirlenmiş bir işbölümünde kadınların karşılıksız emeğinin kapitalizm altındaki biçimleri ortaya çıkmıştır.

Bu açıklamanın Ayşe' nin çeşitli itirazlarına karşılık verdiği kanısındayım. Her şeyden önce, emek gücünun yanı sıra genel olarak soyun yeniden-uretiminin kadınların karşılıksız emeğine dayandığını ileri suren bu açıklamayla Ayşe' nin haklı olarak talep ettiği bir koşul yerine getiriliyor: Bütün kadınları kapsıyor bu açıklama. Bunun o yazıda yer almaması tamamen yazının amaçlarıyla ilgili. Bir kez daha söyleyeyim: O yazının o cümlesinde cinsiyet yükunden soyutlanmış bir özel/kamusal ayrımıydı söz konusu olan. Başka yerlerde, yukarıda değindiğim biçimde geniş anlamda bir yeniden-üretim kavramına baş vurmuş ve örneğin şöyle açıklamıştım bütün kadınların ortak durumlarını: "Kadınlar, işçi ailesi içinde emek gucünun yeniden-üretiminde karşılıksız emek harcarken, mülk sahibi sınıflarda, özel mülkiyet çerçevesinde soyun yenilenmesi ve aile fertlerinin bakımı sorumluluğunu üstlenirler. Kısacası, yeniden-üretim kadınların ortak ezilmişliğinin farklı sınıflarda burunduğu somut biçimleri açıklar." (Sınıf Bilinci, sayı.21, Yaz 1998, s.116.)

İkincisi, bu açıklama patriyarkanın tarihsel sürekliliğini Ayşe'nin kurduğu biçimden farklı bir biçimde de olsa kurar. Kanımca farkı da avantajıdır zaten: Patriyarka surekliliği olan ama maddi temeliyle birlikte biçim değiştiren bir egemenlik sistemidir. Kapitalizm öncesi üretim tarzlarıyla kapitalist üretim tarzında farklı biçimlere bürünmesi patriyarkanın tarih dışı ve değişmez değil, tarihsel ve değişken olduğunu ortaya koyar. Patriyarka ve kapitalizm bağımsız iki sistem değil, birbirine eklemlenmiş, iç içe geçmiş iki sistemdir.

Üçüncüsü, Ayşe gibi ben de kadınların ezilmesinin maddi bir durum olarak açıklanmasını erkek egemenliğinin ne kadar temelli ve güçlü bir sistem olduğunun kavranması açısmdan önemsiyorum. Maddeci bir feminizm benim için de devrimciliğin, radikalliğin önkoşulu. Ne var ki, bütun kadınların, kentte/kırda, işçi sınıfında/burjuvazide erkekler tarafından aynı sömürüye maruz bırakıldıkları doğru değil. Böyle olsaydı kadm kurtuluş mücadelesi bir yanıyla daha az engebeli bir mücadele olurdu. Oysa kadınların tümunun birden hedef alabileceği bir sömurü biçimi. yani üretim ilişkisi yok. Kimi kapitalizm öncesinden olduğu gibi devralınmış olan (dar anlamda) patriyarkal sömüruye* maruz kalırken, kimi neredeyse köle emeği harcıyor; ya da kimi kendi emek gücunün sahibiyken ve onu satabilme özgürlüğü varken, kiminin böyle bir özgürlüğu yok. Dolayısıyla da yeniden-üretimin örgütleniş biçiminin değişmesi bütün kadınların çıkarma olduğu halde, çok farklı el koyma ya da sömürü biçimlerine maruz kaldıkları için, ortak mücadele biçimleri ve hedefleri bulmaları hep güç olmuş kadınların.

Çıkardan söz ederek Ayşe' nin söz konusu cümleye dayandırdığı son itiraza gelmiş oluyorum. Şayet maddeciysek -ki ikimiz de öyle olduğumuzu savunuyoruz- erkeklerin kadınların ezilmesindeki "sorumlulukları" değil, bu durumdan sağladıkları "çıkarlar" ilgilendirir bizi. Sorumluluk niyete bağlı öznel bir durumu ifade eder. Oysa çıkar, niyetlerden, fikirlerden bağımsız nesnel bir şeydir. Erkekler bu durumdan sorumlu olsalar da olmasalar da, kadınları ezerler, farklı biçimlerde sömürürler ve bundan çıkar sağlarlar. Bir sorumlulukları varsa o da kendilerini eşitlikçi, özgurlükçu, sosyalist vb. görenlerinin erkekliğin avantajlarını kullanmama çabasını gösterme sorumluluklarıdır. Ama bu politik bir meseledir; erkeklerin sorumlulukları patriyarkanın yapısıyla ilgili (sistemik) bir olgu değildir.

Bütün kadınların aynı sömürü ilişkisinde taraf olduklarını söylemeyenler feminizmi Marksizm karşısında güçsüz hale mi getiriyorlardır? Ne kadar çok sömüru dersek feminizm o kadar güçlenir mi? Kapitalizmle patriyarkayı birbirinden bağımsız değil birbirine eklemlenmiş sistemler olarak görmek meseleye kadınlar açısından bakmamak anlamına mı gelir? Bu soruları yanıtlamayı size bırakıyorum.

Gülnur Savran

** Ayşe' nin yazısında ele aldığı son nokta bu cümleyle ilgili olmadığı için ve yazıyı fazla uzatmama kaygısıyla bu konuya burada girmeyeceğim.*

** Ayşe' nin yaklaşımında aslında bütün kadınların durumu bu özgül biçime indirgeniyor.*

Sosyal Yıkım: Mezarda Emeklilik Yasası'na

Bugun ülkemizde, uluslararası normlarda bir "sosyal güvenlik" sisteminden bahsetmemek olası değil.

Sistemden bahsedebilmek için sistemin ülkede yaşayanların tumünü kapsaması gerekiyor. Oysa biliniyor ki, bugun varolan üç sosyal güvenlik kurumu yalnızca kendine bağlı olanlara yönelik sonuç doğurmakta. Sosyal güvenliğin kayıt dışı, informel sektörü kapsamadığı ortada. İnformel sektörde çalışanların önemli bir bölümünü ise kadınlar oluşturuyor. Ülke için geniş bir istihdam alam oluşturan ve kayıt dışılığın en yoğun olduğu tekstil sektörunde yoğun olarak kadınlar çahşıyor. Ayrıca sigorta kapsamı dışında bulunan kısmi süreli çalışma, eve iş verme gibi çalışma biçimlerini esas olarak kadınlar gerçekleştiriyor, ancak kapsam dışı kalıyorlar. Bu bakımdan kadınlar "sosyal güvenlik sistemsizliğinden" daha çok etkileniyorlar.

Diğer yandan sosyal devletin özelliği; bazı toplumsal ihtiyaçların kamunun görevi haline gelmesi ve hizmet olarak sunulmasıdır. Bunlar eğitim, sağlık, emeklilik, işsizlik sigortası, konut yardımı ve yoksullara yardımdır. Buradan bakıldığında ülkemiz açısından tam bir sosyal devletten bahsetmek olanaklı değil. Çünkü, işsizlik sigortası, yoksullara yardım gibi sosyal devlet olmanın bütün özellikleri ülkemiz açısından tam olarak yerine getirilmiyor.

1999 bütçesine bakacak olursak, personel giderlerine ayrılan pay 25.7, faize 37.6, yatırım harcamaları 6.0, eğitim harcamalarına ayrılan pay 9.0, sağlığa ayrılan pay ise 2.8'dir. Bu rakamlara bakmamız bile ne kadar sosyal devlet olduğumuzu gösteriyor.

Sosyal Güvenlik Yasası ne getirdi?

Yeni yasanın kamu emekçisi kadınları etkileyen maddeleri özetle aşağıdaki şekilde değişmiştir.

Madde 23) Yasa ile kadınlarda 20, erkeklerde 25 hizmet yılını dolduranların emekliliği, her ikisi için de 25 fiili hizmet yılı ve kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmaları şartına bağlanmıştır.

Yasa, kadınlar açısından erkek çalışanlara göre daha fazla hak gaspı içeriyor. Çünkü, önceki yasa ile kadmlar daha az süre çalışarak emekli olurken ve erkeklerle çalışma süresi bakımından 5 yıl fark varken, yasa kadın ve erkek için bu farkı kadınlar aleyhine eşitledi. Diğer yandan erkekle kadın arasında 2 yıl yaş farkı bırakıldı.

Emeklilik yaşı açısından; açıktır ki, bir yandan çalışma yaşamı kadınlar için daha ağır. Geleneksel toplumsal yapımıza baktığımızda, çalışan kadınlar erkeklere nazaran daha çok yıpranıyor. Ev işlerinin kadının asli görevlerinden olarak tanımlanması ve toplumsallaşma olmaması (gelişmiş ülkelerdeki çamaşırhaneler vs. gibi) annelik rolü, yaşlı bakımı (gündüz bakımevlerinin olmaması, kreş sorunu vs.) 2000 yılma girerken hâlâ kadınların yaşamındaki en temel sorunlarındandır. Bu koşullarda işyeri temsilciliklerin-

neden "hayır" diyoruz?

den edindiğimiz bilgilere baktığımızda yeni yasaya göre kadınlarımız istifa etmeyi dahi düşünüyorlar. Aynı şekilde kadınların, sağlık hizmetinden ve beslenmeden erkekler kadar yararlanamadığı açıktır. Yalnızca bu başlıklar bile kadınların çok daha erken emekli olmasının gerektiğini ortaya koyuyor. Bu bakımdan Avrupa ülkelerinde yaygın olan kadın ve erkeğin aynı yaşta emekliliği ülkemiz için geçerli olamaz. Nitekim farklı çalışma ve yaşama ilişkilerine sahip OECD ülkelerinin tümünde bile emeklilik yaşı aynı değil.

Avustralva, Yunanistan, İtalya, Portekiz ve İngiltere'de ekonomik ve sosyal koşullar ülkemiz koşullarından çok daha iyi olmasına karşın, kadın ve erkek arasında emeklilik yaşı farkı ortalama 5 yıldır.

Madde 25) Yasayla, sandıktan aylık alanların diğer sosyal guvenlik kurumlarına tabi görevlerde çalışan ya da aylık alan eşleri, sağlık yardımından yararlanamıyor. Oysa yürürlükte bulunan yasayla diğer sosyal güvenlik kurumlarından aylık alan eşler, bu haklarından vazgeçerlerse (isteğe bağlı olarak) sağlık yardımından yararlanabiliyorlar.

Sağlık yardımından faydalanmada öncelik erkeklere sağlanıyor. Çocuk yardımı, kira yardımı gibi yardımlar ise erkekle kadın aynı kurumda çalışıyorsa erkeğe veriliyor. Oysa kadına da eşit bolüştürülerek verilmelidir. Bu, Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırıdır. kadınları ikinci cins olarak görme duşüncesinin ürünüdür. Bu maddede yeni bir düzenleme yapılması gerekiyor. Yine kadın sağlık yardımından yararlanırken, kocanın sağlık güvencesi yok ise, kadının sağlık hizmetlerinden faydalanması çok zor koşullar sonucu olabiliyor, bunun da kolaylaştırılması gerekiyor.

Yine çalışanların ve bakmakla yükümlü oldukları kişiler için protez, ortez ve tıbbi araç gibi ihtiyaç bedellerinin yüzde 10'unu ödeme zorunluluğu getirildi. Halen yurürlükte bulunan yasa ile bu bedellerin tümü devlet tarafından ödeniyor.

Emeklilik hizmet sürelerini doldurmak için kalan yıl	Kadın	Erkek
2 yıldan az	38	43
3 yıldan az	41	45
4 yıldan az	43	46
5 yıldan az	45	48
6 yıldan az	47	50
7 yıldan az	48	51
8 yıldan az	49	52
9 yıldan az	50	53
10 yıldan az	51	54

Madde 26) Kadın iştirakçilerden 20, erkek iştirakçilerden 25 fiili hizmet yılını dolduranların istekleri üzerine emekli aylığı bağlanır.

Yaşını doldurmaları ve kadın iştirakçinin 20, erkek iştirakçinin 25 fiili hizmet süresini tamamlamaları halinde istekleri üzerine emekli aylığı bağlanır.

Örneğin; 1968 yılında doğan ve 1986 yılında göreve başlayan 13 yıllık bir hemşire, mevcut yasaya göre 7 yıl sonra emekli olabilecekken, yeni yasaya göre 22 yıl daha çalışacak ve 52 yaşında emekli olabilecek.

Geçiş sürelerine bakıldığında da kadınlarla erkekler arasında çok fazla fark olmadığı görülecektir. Dolayısıyla kadınlara yönelik düzenlemenin daha aleyhte olduğu açıktır.

Madde 206) Yaş haddinden kurumlarca re'sen emeklilik 60 iken 61'e çıkarılmıştır. Dul ve yetimlerden evlenecek olanlar, evlilik ikramiyesi olarak halen aylıklarının 2 yıllık tutarında evlenme ikramiyesi alırken, yeni yasada bu süre 1 yıla indirilmiştir.

Bu maddeden esas olarak kadınlar yararlanmaktadır. Bu madde kadınların haklarının gaspının en açık ifadesidir. Yasa öncesinde bir tür "dul" kadınları koruma anlamına gelen 2 yıllık evlilik ikramiyesi yeni yasa ile 1 yıla indirilmiştir.

Günümüzde OECD ve diğer bazı ülkelerde, işsizlik sigortası ve aile yardımı olan 36 ülke içinde ülkemiz yeralmıyor. Meksika, Bangladeş, Güney Afrika, Venezüella, Ekvator, Bolivya gibi ülkeler arasında yeralıyoruz. Bu ülkelerin bazılarında ise, işsizlik sigortası bulunuyor. Sadece aile yardımı bulunmuyor.

Ülkemizde nüfus dağılımında tarım alanında çalışan kadınların sayısında tam bir tespit bulunmuyor. Görunmeyen emek kesimini oluşturuyorlar. Hiçbir sosyal güvenceleri yok. Tahminen sanayi alanında yüzde 15, hizmet sektöründe yüzde 20 oranında kadın çalışıyor. Sanayide çalışan kadınların çoğu ise tekstil sektöründe yeralıyor. Geçeci ve kaçak işçiliğin yoğun olduğu bir alandır.

Süreklilik arz eden sektörlerde ise; "Çalış, emekli keseneği öde, mezarda emekli ol" çalışanlara reva görülüyor.

Bu yasa taslağında; esas tartışmalar emeklilik yaşı üzerinden sürmüş ve sürecektir. Ülkemiz bir emekliler cenneti olarak tanımlanıyor. Oysa Emekli Sandığı Genel Mudurlugu'nun 30.06.1999 tarihli yaş gruplarına göre emeklilik dağılımına bakıldığında, 40 yaşına kadar emekli olanlar 5.8'dir. Yani 45 yaşın altında emekli olanların toplanı yüzde oranı 6.9'dur.

Diğer yandan kaç yaşında emekli olunduğunun değil, emeklilik sonrasuıda kaç yıl yaşandığı önemlidir. Ülkemizde ortalama yaşam süresi D.İ.E (Devlet İstatistik Enstitüsü) verilerine göre ortalama yaşam süresi 63 yıldır. Yeni yasaya göre kadınlar 58 yaşında emekli olacağı için 5 yıl, erkekler 61 yaşında emekli olacağı için 3 yıl emekli aylığı alacaklar. Oysa Avrupa ülkelerinde bu süre 10 ila 13 yıl arasında değişiyor.

Gerek çalışma koşullarıyla gerek ekonomik, sosyal, demokratik haklarıyla bizden hayli ileride olan, "sosyal devlet" olma normlarına ulaşmış ülkelerle aynı statüye konulmamız siyasilerin tarihsel bir yanılgısıdır.

Başta kadınlar, tüm çalışanlar olarak uluslararası sermaye ile IMF güdümlü Sosyal Yıkım Yasası'nı tam da ulusal bir felaket yaşadığımız 17 Ağustos depremi sürecinde meclisten süratle geçirenleri unutmayacağız...

Nevin Kaplan
KESK Kadın Sekreteri

Aç kapıyı imam efendi

Söylemesi ayıp, geçen hafta İsrail'deydim. Tek tanrılı tüm dinlerce kutsal olarak kabul edilen Kudüs şehrine de gittim. 1967 yılında sona eren İsrail- Ürdün savaşı sonrası İsrail topraklarında yer alan olağanüstü kentin kutsal mekânlarını ziyaret etmeden ayrılmak olmazdı. 9 Eylul 1993 yılında Yahudi devleti ile Filistin Kurtuluş Orgütü'nün birbirlerini resmen tanımalarından önce binlerce insanın yaşamına mal olan, kanla sulanan bu topraklarda her ne kadar namlulaırn gölgesinde de olsa iki taraflı bir barış hüküm surmekte.

Feminist bir dergi olarak kadını temel alan yazılara yöneliniyor biliyorsunuz. Kıssadan hisse ben de size, İsrail dolaylı biz kadınları yakinen ilgilendiren bir konuya değineceğim.

Kudüs'teki eski kente yani kutsal mekânlara girmek için surlarla çevrili bir ana kapı var; oradan içeri, geniş güvenlik önlemleri altında giriliyor. Tüm çantalar aranıyor, şüpheliler kenara çekiliyor. Tüm bu önlemlerin altında yatan en önemli nedenlerden biri de yaklaşan millenniumda gerçekleştirilmesi olası intihar olaylarını engellemek. Hıristiyan alemince 2000 yılında tekrar dünyaya geleceğine inanılan İsa Peygamber'in gelişi yine burada ölecek kişiyle olacaktır ve intihara teşebbüs eden kimsenin amacı da kendisinin İsa ile yerdeğiştirmesidir. Din için insanların yapmadığı şey yok. Kimisi din için ölüyor, kimisi de öldürüyor. Hepsi din için, tanrı için. Üstüne üstlük bu adamlar, insanın canını sadece ve sadece tanrı alır şeklinde inançlara sahip olmalarına rağmen, yine de bir rol değişimi öngorüyor olmalılar ki, bu tür öldürme girişimlerinde bulunuyorlar. Din adına yapılan şiddete, ayrımcılığa en çok maruz kalan bir cinsin üyesi olarak dünyanın en kutsal mekânlarında yaşadıklarımı anlatmak istiyorum. Gittiğim bütun ülkelerde mümkün olduğunca kutsal mekânları ziyaret ederim. Benim için o ülkedeki kultürü, mimariyi, yaşam tarzını gösteren önemli ipuçları barındırır bu mekânlar. Oralarda dua eden insanlar, mekânlarm kullanılış biçimi, mimarideki detaylar o kadar zengindir ki; tak diye o topluluğa ait veriler üşüşür beynime. İstanbul'da, en çok Sultanahmet Cami'ni severim. Her ne kadar kapıda kılık kıyafet konusunda bir dizi tartışma yaşasam da...

Kudüs'te Müslümanlar'a ait dini mekânların en görkemlisi olan El-Aksa Cami'ni ziyaret etmek için girişe yöneldiğimde, kapıda agresif tavırlarıyla ziyaretçileri itip kakan, onlara kötü davranan bekçiyle karşılaştım. Yanımda bulunan arkadaşım Türkiye'den geldiğim için benim bilet almadan içeri girebileceğimi söyledi. İki bekçiden birine durumu ilettim. Sürekli el temasına geçen aksi adam pasaportumu sordu. "Yanımda yok," dedim. İkna oldu. Adamın el teması hiç kesilmedi. Beni belimden tutarak kenara çekti. Fazlasıyla irrite oluyordum. Salvolar atarak bekçinin elinden kurtulup içeri girdim. Söylemeden edemeyeceğim. El-Aksa Cami'nin mimari görkemi Sultan Ahmet Cami ile karşılaştırılamayacak kadar az. Farklı üslupta süslemeler ve alçak tavanı beklentilerime cevap vermedi. Girişin uzantısı olan ana mekânın sonundaki kalabalığa doğru yöneldiğimde namaz kılan iki sıra insan grubunu gördüm. Önde erkekler, arkada kadınlar, saf tutmuş namaz kılıyorlardı. İlk defa kadm ve erkeklerin birarada bir camide namaz kıldığıma tanık oldum. Etraftaki kötü bakışlı birkaç adamı saymazsam. durumu şiirsel olarak bile nitelendirebilirim.

El-Aksa Cami'den çıkıp, merdivenle üst bahçede bulunan türbeye yöneldik. Yine aynı metodla kapıdaki bekçinin yanına gidip, Türk olduğumu söyledim. Pasaportumu istedi. "Yok," dedim. "O zaman giremezsin," dedi. Tavrı kesindi. İkinci şansımı denemek için diğer bekçiye yöneldim. Durumu anlattım. Pasaportum yanımda değildi. Burası Türkiye miydi ki, yanımda pasaport taşıyayım. "Madem Türk'sün Kuran'dan birşeyler oku," dedi değerli büyuğüm bekçi efendi. Ortaokulda okurken din öğretmenimiz bize ya öğreneceksiniz, ya öğreneceksiniz prensibiyle bir güzel dualar öğretmişti. Hayatım boyunca da unutmamıştım bu duaları, her ne kadar anlamların bilemesem de. Kudüs'te İslam diniyle olan yakınlığım test ediliyordu. Sınav saati gelmişti. Sırat köprusünün ucunda aşağıda fokurdayan lavlara bakıyordum. Kendi kendime "Bak işte her şey bir gün gelip işine yarıyor," dedim. Nefesimi tuttum. Cellat gözlerime, gözlerime bakıyordu. Hadi seninle vakit kaybedemem diyordu, bu gözler. Nereden başlasam, tüh. Unuttum yahu. Hiç aklıma da gelmiyor ki. Fokurdayan lavların ısısı yüzüme çarpıyordu, yuzüm alev alev yanmaya başladı. Hah, aklıma geldi işte. Başladım. Bir iki şey söyledim. Gerisi gelmedi. Celladın yüzü buruştu. "Cık," dedi. Sınavı veremedim. Beni eliyle köprüden aşağı bir itti. Aaaaalhhh. Ama ama, haksızlık bu. Bu benim suçum değil ki. Hiç anlamadığım bir dilde öğretilen şeyler aklımdan uçtu işte. Sanmayın ki, Arapça'ya karşıyım. Tam tersine Arap alfabesini son derece estetik bulur, Arapça'nın dil zenginliğini takdir ederim. Ama ne var ki, bir din dili olarak Arapça'da anlamını bilmediğim sureleri ezberleme zorunluluğu bana garip geliyor. Burada belirtmek istediğim iki nokta var. Birisi ibadet yerleri herkese açıktır. Dindar ya da dinsiz olsun herkes buraları ziyaret edebilir. Kapıya konulan aklı kıt bekçiler kimseyi bir din sınavına tabi tutamaz. Bu sınavın bir gerekçesi de başım kapalı olmadığı halde camiye girme teşebbüsunde bulunmamdır. Eminim ki; tesettürlü olsaydım, hiç tereddüt etmeden içeri girerdim. Şekilcilik her yerde.

İkincisi; Bir dinin aynı ülkede kullanılan dilden farklı bil dilde öğretiliyor olması bana çok karmaşık geliyor. İçinde ne yazdığını anlamadığınız sureleri okumanın anlamını kavrayamıyorum.

Benim başıma gelenler tabi tüm bu olanlarla kalmıyor. Dunya döndükçe, ben gezdikçe başıma gelen musibetlerin sayısı da otomatik olarak artıyor haliyle. Etiyopya ülkesinin doğusunda bulunan Harar kentinde de benzer olaylar yaşamıştım bir sene önce. Yine çok kutsal bir kentte idim. İslamca kutsal kabul edilen dört kentten birisindeydim. Osmanlı nın egemenliğinde kalmış topraklarda Osmanlı sivil mimarisinin eşsiz örnekleriyle dolu sokaklarda dolaşırken, 16. yüzyılda inşa edilmiş Cuma Camii dikkatimi çekti. İçine girip, bakmak istedim. Herşey-

Bütün tek tanrılı dinlerin temelinde aynı kurgu olmasına rağmen bazı dinlerde ibadet yerleri her cinse aynı ölçüde açık. Pratikte ise camiler sanki erkek tekelindeymişcesine, biz kadınlara ayrımcılık uygulanıyor.

den önce merak ettim. Yine kapıdaki bekçi beni durdurdu. Bu sefer gerekçe daha keskindi. Ağzımla kuş tutsam giremezdim; çünkü ben bir kadındım. Kan beynime sıçradı. Yani, ben şimdi sadece kadın olduğum için mi giremezdim. Pasaportum bile yanımdaydı. Üstüne üstlük İslam bu topraklara Osmanlı döneminde gelmişti. Sınava bile tenezzül edilmedi. Gi-re-mezdim, o kadar. Avazım çıktığı kadar bağırmaya, sağa sola tehditler yağdırmaya başlasam da, yüzyılların hükmünü kıramadım. Kızgınlıktan ne söylediğimi bilmiyordum."Sizin topraklarınıza bu dini benim atalarım getirdi bre deyyuslar," diyerek çok önemli bir noktayı vurgulamak istedim. Dedim ya, merak ediyordum içeriyi, ne yapıp edip içeri girecektim. Acaba gidıp bıyık taksam da, öyle mi girsem diye içimden geçirmedim de değil. Ama bir kadın olarak dogmaları yıkmak vardı. Belki bu gözü dönmüş softaların aklı yerine gelir de, atalarımın yüzü gözü hürmetine beni içeri alırlardı. Olmadı. Plan başarıya ulaşmadı. Ben elim böğrümde, kaldım kapıda. Sarıya boyalı duvarlarının dış kısmını çeviren bahçe duvarının kenarında, düşmana göz dağı vermek niyetinde olan bir avcı gibi taciz bakışlarına başladım. Bir süre bekledim. Sonra başka mekânlar arayışına giriştim.

Bu tacizler beni yıldıramaz. Ben yine kutsal mekânları ziyaret edeceğim. Kadın olarak. Bir insan olarak. Benim için ibadet yerleri bir topluma, kültüre ait çok önemli bilgileri barındırıyor içinde. Türkiye'nin dört bir tarafında ve İslami örneklerin görüldüğü diğer ülkelerde yaşadığım bu tacizler, sınavlar, reddedişler islamın kadına olan bakışını da özetliyor. Benim anlamadığım bütün tek tanrılı dinlerin temelinde aynı kurgu olmasına rağmen bazı dinlerde ibadet yerleri her cinse aynı ölçüde açık. Pratikte ise camiler sanki erkek tekelindeymişcesine, biz kadınlara ayrımcılık uygulanıyor.

Hülya Koç

Motosikletimle Türkiye turu

Ege, Akdeniz, Kapadokya, Orta Anadolu ve Karadeniz... İki tekerlek üzerinde bunca yol pek de kolay değil.

Motosiklet ile uzun süreli yolculuklar kolay değil. İki tekerlek üzerinde, bir kaportanın koruması ve sırtınızı dayayabileceğiniz bir yer olmaksızın, süratten doğan bir tehlike ortamında gitmek; sıcakta, soğukta, aşırı yorgunlukta bir çadır içinde döşeksiz sert zemine uzanıp gecelemek; ertesi gün dinlenmeye olanak bulamamış adaleler ile yeniden yola koyulmak; toprak üzerinde, küçük bir ocakta pişirebildiğiniz uydurma yemeklerle karın doyurmak ve sıklıkla gerçekleşen küçük kazalar karşısında moralinizi bozmamak... İnsan istemeye görsün, öylesi bir keyifle göğüs geriyor ki tüm bunlara!

Asıl zor olan ise onca yolu devireceğime sponsorları inandırmaktı. Onceki başarısız deneyimlerimden biliyordum bunu. Saçma sapan projelere finansman sağlayan şirketler, ayakları sağlamca yere basan nice projenin mimarı ve uygulayıcısının bir kadın olduğunu görünce bana kibarca kapıyı göstermişlerdi kaç kez! Bu nedenle Denizler Boyunca Türkiye Turu projesinde fazla zorlamadım şansımı. Yirmi iki yıllık motorcu olan Faramarz K. Azar ile iki kişilik bir takım oluşturduk. Aramızdaki uyumu kısa geziler ile test edip anlaşabildiğimize karar verdikten sonra ise geriye koltuğumuzun altına sürücülük geçmişimiz ve projeyi ayrıntılı bir biçimde anlatan dosya ile sponsorların kapısını çalmak kalmıştı. İşin güzel yanı Shell, Pirelli, Yamaha, Samura, Ansal gibi koca şirketlerin inanması oldu bize (aslında bize mi yoksa Faramarz'ın varlığına mı inandılar, orasını çözemedim ama). Açtılar para musluklarını, biz de atıldık yola.

Tur beş bölümdü: Ege, Akdeniz, Kapadokya, Orta Anadolu ve Karadeniz. Daha detaylı rota ile Ören, Marmaris, Mersin, Niğde, Erzincan, Ordu ve İstanbul.

Önce doyumsuz Ege sahillerinden geçtik. Aşk tanrıçası Aphrodite'nin ülkesi idi bir zamanlar buraları. Etki hâlâ yaşamaktaydı çevrede. Her yanda gülüş, seks ve coşku vardı. Ardından daha bir ağır başlı Akdeniz; Anamur'dan sonra hızla değişen kültür ile doğa ve inanılmaz Kapadokya geldi. Mimarı belirsiz yer altı şehirlerini, doğanın eseri olan peri bacalarını ve Hıristiyanlar'ın inşa ettiği kiliseleri gördük. Giderek daha da değişti ortam, taa Erzincan'a dek... Gülüş ve kahkaha yerine, zor yaşam koşullarının yıprattığı asık yüzler vardı her yanda artık. Ordu'dan sonra ise Akdeniz ve Ege'ye oranla daha ılımlı bir turizm anlayışı içinde İstanbul'a vardık.

Türkiye'nin farklı bölgelerini ard arda gezince ülkemizdeki yaşam standartları kadar, moral ve geleneksel değerlerin arasındaki uçurum da açıkça gözlenebiliyor. Örneğin Ege ve Akdeniz boyunca Anamur'a dek bir kadın motosikletçi yöre halkı gözünde "uçuk bir kadın." Erkekler için ise gecelik seks ilişkisine girebilecek biri. Yaptığınız işten çok cinsiyetiniz önem kazanıyor eğer motorlu bir gezginseniz.

Oysa Anadolu'nun diğer bölgelerinde salt motorculuğunuz olay oluyor. Buralarda cinsiyet ayrımı dorukta görülse de, motor üzerinde gelmiş bir yabancı kadına saygı duyuyor herkes. Turist yüzü görmemiş illerden çıkan tır şoförleri de bu görüşün bir diğer kanıtı; çünku yanınızdan geçerken sizi kısa klaksonlar ile selamlayan bu adamlar, zor anlarınızda hemen yardımınıza koşan can dostlar. Yollarda gide gele öylesi bir olgunluk kazanmışlar. Ne yazık ki bunu anlamanız zaman alıyor: çünkü şehir trafiğinde otobüs şoförlerinin sıkıştırmalarına öyle bir alışmışsınız ki, başta kamyoncuları da düşman sanıyorsunuz.

Bir diğer dost grup da adı sam duyulmamış köylerin halkı. Kamp malzemesi üreticisi olan sponsorumuzdan aldığımız çadırlar ile kimi zaman giriyorduk bir köycüğe ve soruyorduk: "Bir gece için çadır kurabileceğimiz yeriniz var mı?" diye. O zaman -neredeyse- tüm köy halkının rehberliğinde başlıyorduk çadır kurma macerasına! Döşek getiren mi istersiniz, su taşıyan mı, çorba pişiren mi, yoksa kır çiçeklerinden demet yapıp önümüze bırakıp kaçan mı? Oysa yerleşim birimleri geliştikçe (yani halkın kaybedecek malı olmaya başladığında) arzumuz genelde geri çevriliyordu. Çatık kaşlı erkekler, kuşkucu bakışlı kadınlar; hatta evlilik cüzdanı soran muhtarlarla karşılaşıyorduk.

Yolculukta zorluklar da çektik arada sırada. Örneğin Sivas'tan sonra başlayan kimlik kontrolleri benim açımdan gerginleştirici idi. Polis ve jandarma nazik ve yardımcıydı ama nedense -çoğu sade vatandaş gibi- polisten çekinirim. Belki de bu nedenle kimi yerlerde lokantada yemek yerken bile güvenlik güçlerinin özellikle bizim için girip kimlik sormaları etkiledi beni.

Antalya-Silifke yolu, manzaranın dayanılmaz güzelliğine karşın inanılmaz virajları ve bozukluğu yüzünden zordu. Tek yanı uçurum olan daracık bir yolda 200 km. boyunca ilerlemek... yanınızdan sıklıkla bacağınızı okşayarak geçen kırmızı kırmızı tankerler ile tango yaparak üstelik...

Yolculuğun en zor bölümü ise Zara-Suşehri arasındaki 1490 rakımlık Harçbeli'ne çıkmaktı. Dar, çukurdan çok göçüğe benzeyen delikler ve yüzde 15 eğime varan virajlar ile bezenmiş(!) bu yolda, üstelik yağmur altında ilerlerken keşke normal kadınlar gibi evde oturup dolma sarsaydım dediğim anlar olmadı değil. Dağın eteğindeyken bulutlar ile sarılı gördüğünüz noktaya gelince o bulutların içine girmek çok garip geliyor insana. Nefes almak zorlaşıyor, görüş mesafesi 3 metreye iniyor, ısı 6 dereceye düşüyor. 3-4 gun önce denize girip guneşlenmiş bir beden ve metabolizma üzerinde yıpratıcı olabiliyor bu ortam.

Tüm anlattıklarıma ek olarak asla deliğe isabet ettirilememiş pisliklerle dolu alaturka tuvaletler, önceki müşteri henüz çıktığı için çarşafları soğumamış otel odaları, yağdan şeffaflaşmış yemeklere garip fiyatlar biçmiş başıboş lokantalar ve tabii ki çılgın veya miskin şoförler ile dolu yollar... Ama yine de doyumsuzdu zorluklar; çünkü özgürlük, çaba ve "gitmek" vardı.

Döndükten sonra bu projeyi bir erkek ile paylaştığım için pişman olup olmadığımı soran çok oldu. Ne de olsa adımız feministe çıkmış, feministler de erkek yer ya! Şaka bir yana başta içimde az da olsa bir burukluk vardı, ama Faramarz ile aramızda oluşturabildiğimiz uyum sonucu zıt kutupların uzlaşmasının ne güzel sonuçlar doğurduğunu gördüm. Bir hedefi böylesi bir paylaşma ortamında gerçekleştirmek ne güzel oluyor.

Sonuç olarak kendimden hoşnut olduğumu söyleyebilirim: öncelikle 5000 km. yi motosiklet ile gidebilmeyi ve en önemlisi yaşımın ve cinsiyetimin normlarına yan çizebilmeyi başarabildiğim için...

Elvin Süzer

"Ben de vurabile

Wen do, tacize, tecavüze ve diğer saldırılara karşı kadınların kendilerini koruyabilmeleri için özel olarak geliştirilmiş bir savunma tekniği. Wen do eğitimi, jimnastik hareketlerine, oyunlara, nefes alma taktiklerine, kısacası pek çok değişik yöntem ve tekniğe dayanıyor. Ama esası kadınların kullanmayı bilmediklerini güçlerini açığa çıkartabilmek. Mor Çatı'nın birkaç yıldır düzenlediği Wen do kursuna katılan dört kadın kendilerini savunmayı nasıl öğrendiklerini anlattı.

Altan: Ben bu kurs ilk düzenlendiğinde duymuştum ama katılamamıştım. Sonra katılan bir arkadaşımdan dinleyince çok heveslendim, sürekli anlatıyordu, çok hoşnut kalmıştı, yapılan egzersizlerden örnekler veriyordu. O yüzden geçtiğimiz yıl yeniden düzenlenince hevesle katıldım.

Serpil: Ben de kadınların kendini savunması, gücünü öğrenmesi gibi konularla çok ilgiliyim ama astımım olduğu için önce katılmayı pek düşünmemiştim. Sert hareketler öğreneceğiz sandım ama yumruğu bile çok yumuşak bir şekilde vurmayı öğrendik.Benim en hoşuma giden sertlik olmaması oldu. Saldırı bize karşıdan geldiğinde nasıl hareket edeceğimi öğrendim, kurstan sonra daha güvenli olduğumu hissettim.

Ayşe: Ben de daha önce bu tekniği duymuştum ve öğrenmeyi çok istemiştim, katıldıktan sonra da çok faydasını gördüm. Şimdi kızımın da gitmesini istiyorum. O zaman içim çok rahat edecek.

Altan: Ben de kurstan sonra şunu fark ettim, kadın arkadaşlarımızla paylaşabiliriz, katılan birisi de aktarabilir ama orada iki gün boyunca öğrendiklerini böyle öğrenemezsin, insan orada hiç farkında olmadığı şeyler görüyor. Aslında belli bir gücümüz var, kendimizi koruyabilecek güçteyiz. Gücümüzü nasıl kullanacağımızı bilmek önemli, onu gördüm orada.

Çiğdem: Ben de kursta teknik bilgiler öğreneceğimizi sandım ama aslında hiç ummadığım şeyler öğrendim. Kendini erkeklere karşı koruma dışında, başka şeyler de öğreniyorsun. Bende kurstan sonra çok büyük değişimler oldu. En yakın arkadaşlarıma, aileme, çevreme karşı davranışlarım değişti, duygularımı ifade etmeyi öğrendim, en çok işime yarayan bu oldu. Bunu en son ev arkadaşımla ilişkimde yaşadım. Hani, içinizde bir sürü şey birikir soyleyemezsiniz, söylemeyince daha çok büyütürsünüz, neredeyse düşmanlığa dönüşür. Orada öğrendiklerimi uygulayarak bunu önledim. Kursta, oyun biçiminde duygularımızı ifade etmeyi öğrendik.

Şermin: Zaten kursun amacı bu. Çok geniş bir yelpazede işine yarayacak şeyler öğretiyor. Sert bir saldırıda da, küçük bir problemde de ne yapacağımız konusunda fikir veriyor.

Ayşe: İnsan çok sert bir durumla hayat boyu belki karşılaşmıyor bile. Ama bakış, sözlü saldırı gibi şeyler her gün başımıza geliyor. Bunlarla baş edebilmek çok önemli. Benim en çok etkilendiğim şey şu oldu; erkeklerin baskınlığı fiziksel güçlerinin dışında şeylerden kaynaklanıyor. O yüzden, sesini yukseltmek, emredici tonda, kendine güvenerek konuşmak gibi teknikler onları şaşırtıyor ve çok etkili oluyor Ben kurstan sonra böyle bir durumla karşılaştım ve orada öğrendiğim şeyler çok etkili oldu.

Altan: Ben şunu hatırlıyorum, kendini çok çekingen, çok güçsüz tanımlayan kadınlar da vardı benim katıldığım donemde, "Ben hiçbir şey yapamam ki," diyen kadınlar, zaten o yüzden gelmişler. Ertesi gün, ilk günle ilgili değerlendirme yaptık, herkes, "Şimdi kendimizden çok daha eminiz," dedi. Ben de sert bir durumla karşılaştığımda bazı şeyleri hatırlayamayabilirim ama ilk şaşkınlık geçtikten sonra ne yapacağımı bilirim.

Serpil: En azından nereye vuracağımı bilirim

Ayşe: Evet, o tur bilgiler beni çok heyecanlandırdı, örneğin biz hep bacakların arasına vurmak gerektiğini duyardık, halbuki orasının erkeklerin en kolay koruduğu yer olduğunu ve oraya vurmanın zor olduğunu öğrendik kursta. Bu bilgileri erkeklerle paylaşmama kuralı olduğu için anlatmıyorum, çünkü bu dergiyi erkekler de okuyabilir ama çok daha etkili yerler olduğunu öğrendik.

Altan: Çok güzel taktikler var, vurmaya bile gerek kalmayabilir.

Şermin: Karşındakinin gerilimini, kararlılığını ya da ürkekliğini hissetmeyi öğreniyorsun. Bir de o tahta kırma alıştırması çok etkileyiciydi. Ben tahtayı kırdığım andaki mutluluğumu anlatamam.

Ayşe: Evet, o tahta kırma alıştırması çok önemli. İnsan gerçekten gücü olduğunu farkediyor. Bizim hocamız kırdığımız tahtayı bize hediye etti, ben akşama gururla erkek arkadaşıma gösterdim.

Altan: O tahtayı ilk gün, ufak tefek egzersizler yaptıktan sonra kırmıştık değil mi? Kaynaştırıcı oyunlar vardı başta, sonra tahtayı desteğe koydular, nasıl kıracağımızı anlattılar. Onu kıramam herhalde dedim, on beş kadın katılmıştık, herkes kıramayacağını düşünüyordu, herkes kırdı.

Şermin: Tahta çok sağlam bir malzeme, kendime çok güvenmeme rağmen, ben kıramam diye duşündüm ama içselleştirince yapabiliyorsun, biz de hepimiz kırmıştık. Kırarken bağırmışım da.

Şermin: O kurstan sonra şunu fark ettim, biz vurmaktan korktuğumuz için, kendimizi savunmayı bile düşünmüyoruz.

Ayşe: Evet, ben bir kitapta okumuştum, sıradan karate kurslarında filan bile kadınlara önce vurmayı öğretiyorlarmış. Kadınlar vurmayı bilmiyorlar,

Altan: O yüzden nasıl olsa yapamayız diye düşünüyoruz. Oyle bir güvenle yetişmiyoruz. Erkekler vurmayı, kırmayı öğrenerek büyüyorlar.

Şermin: Onlar içiçe zaten, sokaktaki oyunları bile öyle. Dövüşme taktikleri öğreniyorlar. Bizim bu kursta öğrendiğimiz ise kendini savunma ama bazen de bir insanın burnuna vurup kendini savunmak zorunda kalıyorsun.

Ayşe: Şiddete karşı dururken şiddet kullanabilmek de önemli. Ama duygusal şiddetle baş etmeyi de öğrendik.

Altan: Evet, sadece bir saldırı anında savunma değil öğrendiğimiz, bazen bir olay yaşarsın, böyle değildir diye geçiştirirsin ya, onları anlayıp nasıl bertaraf edeceğimizi öğrendik. Onları da canlandırmayla öğrendik. Öyle bir kuvvete, güce gereksinim duymadan halledebileceğin şeyler var. Adamın seni taciz ettiğini, sarktığını düşünüyorsun, rahatsız oluyorsun, utanıyorsun. İşte o durumda doğrudan kelimelerle başetmeyi öğreniyorsun. Mesela adam elini omuzuna koyuyor, elini omzumdan çaker misin, diyorsun. Ona karşılık verebilmek önemli. O anda tepki vermediğin zaman ilerliyebiliyor.Biz bunun pratiğini canlandırarak yaptık, bir sürü örnekler verip rol yaptık.

Çiğdem: Bana erkeklerle dövüşemem gibi geliyor ama işi o noktaya getirmemeyi başarmayı öğrendim. Erkeğin sert bir saldırısına maruz kalmadan, o aşamaya gelmeden önce ne yapacağımı öğrendim.

Serpil: İki günlük kurs sonunda farklı bir insan olarak çıkıyorsun. Ben mesela geçen gün otobüste gidiyorum, bir çocuğun bir kıza yaptıklarına tahammül edemedim, müdahale ettim.

Altan: Ben eskiden yü-

eğimi öğrendim"

zume bakan bir adam olunca utanırdım, gözlerimi kaçırırdım. Bu tabii kadın bakış açısıyla da gelişiyor ama kurstan sonra daha güvenli yapıyorum. Şimdi ben de gözünün içine bakıyorum, o bakışlarını çevirmek zorunda kalıyor.

Şermin: Üstüne gitmeyi öğretiyor. Komik bir yanı da vardı ayrıca, karşımdakini tiksindirme, ben de burnumu karıştırayım filan diye düşündüm. Önemli olan bertaraf etmek.

Altan: Bu kursun temeli feminist düşünceye dayalı, sınırlarını çizmek, sınırlarını korumak, kendi sınırımızı başkalarına çok iyi ifade etmek. Tabii hiç bir önlem alamadığımız durumlar da olabilir ama o zaman da yine yapılabilecek şeyler var.

Şermin: Aslında hayat bize taktikler öğretiyor, bir şekilde kendimiz öğreniyoruz. Zaten bu teknik de kadınların böyle tecrübelerinden geliştirilmiş. Benim ihtiyacım daha çok fiziksel saldırılara karşı bir şeyler öğrenmekti, bu kursta onu kazandım. Keşke daha uzun olsa, sürekli olsa.

Altan: Türkiye'de sürekli olmalı bu kurs. Avrupa'da çok yaygın ve katılım çok yüksek. Her yerde kurslar var, öğreticiler de çok fazla. Öğretecek kişiler olsa burada da yaygınlaşır.Ben iki kere katıldım. İkisinde de kadın hareketine bir şekilde ilgisi olan kadınlar katıldı, zaten çok yaygın duyuru yapılmadı.

Serpil: Senede bir grup yapılabiliyor, on sekiz kişiyi de geçmemesi gerekiyor.

Ayşe: Bence Türkiye'de de bazı kadınların Wen do hocalığı öğrenmesi gerek ki devamlı kurs yapılabilsin. Çünkü özellikle İstanbul gibi büyük şehirler çok tehlikeli oldu artık.

Şermin: Her kadın zaten farklı bir noktada katılıyor, onun için herkesin aldığı şeyler farklı. Biz bir olayı dramatize etmiştik, olayı yaşayıp da gundeme getiren kadınla birlikte irdelemiştik. Herkes olaya farklı yönleriyle baktı, değişik bakış açıları çıktı ortaya ama kendini de tartıyorsun, olay sırasında nasıl bir tepki gosterdiğini fark ediyorsun. Bir de grup içindeki kadınlarla birlikte kadınlara nasıl destek olabiliyorsun, onu görüyorsun.O sırada da görduk ki, bu kursun feminist bakış açısıyla düzenlenmiş olmasının getirdiği yarar bu, kadınları birleştirici bir yanı var. Kurstaki oyunlarındaki kaynaştırıcılık önemli, içimizdeki olumlu duyguları arttırdığını, olumsuz duygulardan kurtulduğumuzu fark ettim. Nasıl kadın kadına birarada olabiliriz, nasıl birbirimizi hissederek güçlerimizi eşitleyerek ve biraraya getirerek güven kazanabiliriz, bunu fark ettik.

Ayşe: Benim katıldığım sınıfta iki tane örtülü genç kız vardı, daha sonra kadın kadına olduğumuz için örtülerini çıkarttılar. Bir tanesi ağır bir saldırıdan kıl payı kurtulmuştu ve kursa bu yüzden eliyordu. Çok farklı hayatlar yaşayan kadınlar olmamıza rağmen benzer şeyler yaşıyorduk ve benzer çözümler üretebiliyorduk. Bu beni çok etkilemişti.

Altan: Ben ayrıca ayrılırken çeşitli taktikler öğrendiğim için de sevindim. Kafamı kaldırarak yürumeye başladım. Bunda karate kurslarındaki gibi rekabet, birinci olma, başkalarını geçme yok, yarışmıyorsun. Önemli olan herkesin kendi gücünü açığa çıkarabilmesi, fark etmesi.

Serpil: Ne yapabileceğini görüyorsun, bir kural var, anlattıklarından da, yaptıklarından da yargılanmıyorsun. Yapamıyorum diye üzulmüyorsun da.

Şermin: Ben ağır bir taciz yaşamadım hiç ama hırsızdan çekinirim. Eşim bana, hırsızdan çok ürktuğum için, eline bıçak alacaksın, yaralayacaksın en azından, diyordu, bunu nasıl yapabileceğimi bilmiyordum.Kursta, hırsızın elinde bıçak varsa, şunu şöyle şöyle yapmam gerekiyor, birisi bana vurduğunda şurasına vurmam lazım, yakın plan geldiği zaman şöyle yapmam lazım, silah varsa şurada durmam gerekiyor diye öğreniyorsun. Hiç değilse kafanda belirli bir çerçeve oluşuyor. Acaba ne yapacağım diye kalmıyorsun, yapacaklarını duşunuyorsun.

Altan: Benim açımdan korkularla hayatımı sınarlamamak önemli. Eskiden daha tedirgin oluyordum. Başıma pek bir şey gelmedi aslında, ya çok tedbir alıyorum ya da şanslıyım. Eskiden, daha gençken otobuste filan taciz olaylarıyla daha çok karşılaşıyordum, en azından sözlü tacizle karşılaşıyordum.Kurstan önce de tepki veriyordum ama kurstan sonra daha bilinçli tepki veriyorum. Şimdi daha az taciz yaşamam da şundan herhalde, tabii ki erkekler değişmedi ama duruşundaki güvenden filan pek yaklaşmıyorlar.

Şermin: Ben ev sahibimle şöyle bir şey yaşadım. Adam bana sopasıyla geliyordu, ne yapıyorsun sen, koy o sopayı yerine dedim. Uzerine yürudum, mecbur oldu indirmeye. neredeyse göğüs göğüse geldim. Ne söylediğinden çok, nasıl söylediğin önemli. Sesini kullanma, yöneltme, sözünün arkasında hareketlerinle nasıl durduğun çok önemli.

Altan: Sesini çıkartmak çok önemli, bağırmak. Bir bağırma denemesi yapmıştık değil mi, önce kimsenin sesi çıkmıyordu. Biz diyoruz ya kadınlara, bağır herkes duysun, diye, gerçekten çok önemli. Bağırarak uzaklaştırıyorsun, ben buradayım, benim yanıma gelemezsin, bana bunu yapamazsın, diyorsun.

Serpil: Zaten gece, ıssız bir yerde, silahlı saldırı en uç durum, ama ara aşamaları var. Oralarda da nasıl davaranacağını öğreniyorsun. Benim bir arkadaşım anlatmıştı, işten dönerken hırsız çantasına yapışıyor, önce hiç bir şey yapamıyor, çok genç biri hırsız, göz göze geliyor, o anda hırsız korkuyla bırakıyor çantayı, o anı çok kötü yaşadı, bana bir şey olabilirdi diye.

Altan: Kursa katılan kadınlardan biri anlatmıştı, dövmuş birini, saldırı amacıyla değil ama savunmak için.

Serpil: Evet hatırlıyorum onu, bu kadar güçlü olduğumu bilmiyordum, yapabildim, yapabileceğimi hiç zannetmemiştim, dedi.

Şermin: Sana saldıran kişi bir süru şeyi göze alarak saldırıyor, sen önceden planlamamışsın ki. O kararlı, sen de aynı kararlılıkta cevap vermelisin.Ben şiddet kullanmayı sevmiyorum ama bana bir saldırı olduğunda burnunu dağıtacak kararlılıktayım. Eşim bana hırsız için bıçak verdiğinde nasıl kullanırım diye duşunuyordum. Şimdi biliyorum eğer kullanamayacaksam elime almam.

Serpil: Ya eline aleti almayacaksın ya da alınca kullanacaksın, yoksa sana dönebilir.

Şermin: Kursta tahtayı kırma sırasında bize tahtanın daha gerisinde bir noktayı hedeflememiz söylenmişti, o senin gücunu artırıyor, vurmak zorunda kalınca da var gucunle vurmak ve herşeyi göze alarak vurmak gerekiyor. Bana saldırılıyor, ben de bunu yapacağım diye davranmak çok önemli.

Serpil: Ama karşındakinin kararlılığı da önemli, onu da anlayabilmek önemli.

Şermin: Kaybedeceğin ne kadar şey var, kazanacağın ne var, göze alacaklarının muhasebesi çok önemli. O gucu ve kararlığı bulabileceğimi öğrendim.Yaş ilerledikçe evvelden geçiştirdiğin şeylerde, "Yapamazsın," demeye başlıyorsun. Bir kadın neden vurmayı göze alamıyor, çünkü öğrenmemiş. Biz o tahtayı kırabiliyorsak, adamın burnunu da kırabiliriz. Çunkü burun kemiği çok kolay kırabilen bir şeymiş, yani sırf erkek gücüyle olabilecek şey değil. Kadın kendini savunabilir. Kurstan sonra filmlerdeki döğüş sahnelerine bakıyorum, neresine vuruyor, diye. Olağanüstü zor bir şey yok. Biz de yapabiliriz.

Beni öldürecek...

İrkikliniz mi? Yok, rahatlayın. Sizi değil beni öldürecek. Biliyorum, bekliyorum. Uzun bir öykü bu ya da kısacık. Kırk beş saniyede nelerin olup bitebileceği hakkında bir fikir vermiştir hepimize son felaket. Ama bu öykü, benim öykümü, ufacık bir kadının daha ufak öyküsü.

Aylar var susuyorum. Büyüdüğünü asla göremeyeceğim kızımın başında, o uyurken onun büyüdüğünü hayal ederek susuyorum. Büyuduğunu göremeyeceğimi biliyorum. Kızımı bana bırakmayacağım biliyorum. Beni öldüreceğim...

O, kızımın babası. Âşık olduğum tek erkek, tek tutkum. Korkmuyorum ondan, sevmiyorum da artık. Kararmış iğrenç(!) yüzü ne zaman karşıma çıkacak bekliyorum. Sadece bekliyorum. Yakışıklı suratının, öfkeli kara bakışlarının nerede olduğunu merak ediyorum yalnızca. Yüzü... Yıllarca kızarmadan bakamadığım küstah, dik bakışları. "Türbanlı fahişe"ye hak ettiği cezayı vermek için gelecek. Evet türbanlıydım. Onu sevdim, onun olmak istedim. Sonuç: "Türbanlı fahişe."

Küçük yaşta babamı kaybettim, intihar etti o. Sonra parasız yatılı ve universiteye... Amcam (babam öldükten sonra annemle evlendi) bulundukları şehirde universiteye gitmem için beni zorladı, gittim. Onu orada tanıdım. Bilgili, cana yakın, kustah, asi, solcu, komikti. Aşık oldum. Hep başkalarıyladı. Bakamazdım yuzune. Her şeyden konuşurdu. Alay eder, saldırır sonra teselli mahiyetinde açıklamalar yapardı. Başım önde dinlerdim, eflatun başörtüm dinlerdi. Eflatun başörtülü kızdım ben turbanlı fahişe olmadan önce. Sakınmazdı sözünü kimseden. Haksızca ezildiğini gördüğümde ağlardım onun için, ondan habersiz. O başka kadınlarla dolanırdı etrafımda. Ben ağlardım.

Çocuğunu görmüyor, görmek istemiyor. Beni öldürebilmek için görmüyor kızım. Öfkesini ve korkusunu hissediyorum, beni öldürecek. İhanet ettiğimi düşünüyor çünkü. Başka erkek değil, hayır. O buna aldırmazdı da üstelik. Onu "sağcıların" ailemin yani karşısında rezil ettiğimi düşünüyor. Ettim de...

Kızım için yaptım. Yine yapar mıydım bilmiyorum. Önemli olan kızım ve artık onun ne anası ne babası olmayacak. Asla bağışlamayacak beni, asla. Benim karşımda yenilmiş kabul edemez kendini. Kızımı bana layık görmedi.Ben anneyim, kızımı istediğim için öleceğim. Ailesini kendi ailemden çok severdim, hepsini bana düşman etti. Hele babam. Babası yani, Ruhi usta. Babamı iki kez kaybettim ben.

İstanbul'dayım şimdi, sadece bir kaç kişi biliyor bunu. Ben öğretmenim. Yeni bir iş, yeni bir hayat dedim kendi kendime ama mümkün mü bilmiyorum. Son konuşmalarımızın birinde telefonda demişti ki, "Kuçük kızım arayan babaya yardım edecek ne çok insan var bilemezsin, şaşırırsın." Gelecek, bulacak beni, biliyorum. İstanbul'a gelmeden önce ailem bulunduğumuz şehirde yalnız sokağa çıkmamı istemezdi. Ben çıkardım. Benden başkasına zarar vermesin diye. Kızımı ondan esirgemedim, düşünmedim bile. O istemedi, engel oldu. Her türlü bağı koparıp attı.

Şimdi tüm vaktimi kızımla geçiriyorum, olmayacak zamanlarımızı telafi edercesine...

Meral K.

Bana yapılan yargısız infazdır!

Merhaba değerli Pazartesi çalışanları ve özelde sevgili Esin Demir. Derginiz elime ulaştığı ölçüde takip etmeye çalışıyorum. Ancak son sayısı elime ulaşınca ve şahsıma yönelik adı kadar kendisi de gereksiz olan bir gazetede çıkan haberle ilgili eleştirel-yorum yazmızla karşılaşınca bu mektubu yazma ihtiyacını duydum. Bu nedenle gösterdiğiniz duyarlılıktan ötürü oncelikle size teşekkur etmek istiyor, ayrıca kişilik haklarıma yapılan saldırıyı aracılığınızla kınıyorum.

Sizin de ifade ettiğiniz gibi tümuyle "asparagas" olan, ancak Türkiye'deki "objektif" gazetecilik gerçeğim ve ahlakım ortaya koyan haber beni de oldukça rahatsız etti. Hele ki bir politik kadın tutuklu olarak "gazeteci" hemcinsimin son mahkememden yaklaşık bir ay sonra bana karşı gösterdiği "hassasiyet"i anlamakta epey zorlandım.

Gerçekten de barış için, akan kanın durması için çaba sarfedilmesi gereken bir süreçte adeta düşmanlık duygularını körüklercesine basbayağı yalan haber yapılmasını, insanların başını açtı diye, okuma yazma öğrendi diye teşhir edilmesini anlamak mümkün değil. Ve bana göre halen DGM'de davam sürerken bu haberle yapılan tam bir yargısız infazdır. Ne yazık ki biz Kürt kadınları da bu infazların, haksız uygulamaların yabancısı değiliz. Çocuklarımızı, kardeşlerimizi, eşlerimizi az vermedik bu infazlara. Ve hâlâ binlercesinin mezarı belli değil. Yine bilinçsizce çocuklarım savaşa yollayan ve bir gün ya tabutuyla ya sakat bedeniyle karşılaşan Türk analarının durumu ortadadır. Acılar, gözyaşları ortaktır. Bugün ise kaybettiklerimizi geri getiremesek de yeni acıları engelleme fırsatı vardır. Bana göre gazetecilerin yazması gerekenler de bunlardır, ben değilim. Hakkımda haber yazan bayan gazeteci arkadaşın da öncelikle bunları yazmasını isterdim. Derginiz aracılığıyla böylesi bir çağrı da yapmak istiyorum. Ve tekrar gösterdiğiniz duyarlılıktan ötüru teşekkür ediyor, çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

Hediye Aybek
Sağmalcılar Cezaevi.

"İçimizdeki zinciri kırmaya çalışacağız"

Merhaba

Hatay'dan Pazartesi okuru olmak isteyen bir kadınım, size ne şekilde ulaşacağımı bilmiyorum. Pazartesi Dergisi'ni başka şehirlerde okuyan arkadaşlardan duyup ya da geçmiş sayılarını onlardan ediniyordum. Ben çalışmıyorum, burada kadın eğer okumuyorsa dışarıya çıkma şansı yok. Ama ben yine de ekonomik özgurlüğumu kazanmak istiyorum.

Pazartesi Dergisi'ni çok beğendiğimi söylemek isterim ve benim kadın olarak önemsendiğimi hissettirdiği için teşekkür etmek istiyorum. Köyde yaşayan kadın arkadaşlara geçmiş de olsa sayılarınızı gösterip okutuyordum. Çok sevdiler, çoğu ev kızları dışarıya çıkıyor. Kendine güvenmeyen, korkuya ve kaderine boyun eğen insanlar olmak istemiyorlar.

Derginizi alamıyorum, zaten gazete ve benzeri yayınlar elinize geçmiyor. Benim ise param yok, işim yok, bana derginizi gönderir misiniz? Hem köydeki diğer kadınlara da okuturuz çünkü onlar evde kalıp koca beklemek istemiyor. Kadın olarak kendimiz için ne yaparız diye düşunuyor ve ayağa kalkmaya çalışıyoruz...

Derginizi ücretsiz olarak bana yollar mısınız? Bizim sizin gibi bir dergiye ihtiyacımız var. Sizden haber bekleyeceğim. Sizi seviyorum, yollamasanız da canınız sağolsun. İçimizdeki zinciri kırmaya çalışacağız.

Sizi en içten duygularımla selamlıyorum, kalın sağlıcakla.

Koni Kırık (Hıristiyanım, benim için din önemli değil).

Kendime "*Yeşim*" dedim

Yazlıkta kendime "Yeşim," dedim. Adımdan utanıyordum. Ayrıca, kapıcı kızı olduğumu da söylemedim, herkese 8 numaranın kardeşi olduğumu duyurmuştum.

İlkokul dördüncü sınıftaydım. Apartmandaki 8 numara beni yazlıklarına götürdü. Sabah kalkıyordum, hanımla birlikte (ona "abla" diyordum) kahvaltı hazırlıyor sonra öğleye kadar bulaşıkları yıkıyor, evi temizliyor, toz alıyor, balkonu yıkıyordum. Sonra onunla birlikte denize gidiyordum, yüzmeyi orada öğrendim. Ardından yemek, bulaşık filan derken tekrar akşama kadar deniz. Her şey öyle hoştu ki, canla başla çalışıyordum. Bir erkekten ilk kez orada hoşlandığımı hatırlıyorum.

Ondan önce babam beni bir ay Kuran Kursu'na göndermişti. Tabii ki Kuran Kursu'na gitmek istemiyordum. Yazlıkta kendime "Yeşim," dedim. Adımdan utanıyordum. Ayrıca, kapıcı kızı olduğumu da söylemedim, herkese 8 numaranın kardeşi olduğumu duyurmuştum. Denizden döndüğümde simsiyah olmuştum, kendimi çok güzel buluyordum, çok mutluydum.

Babam ilkokuldan sonra beni ortaokula verdi. Kafam bir türlü dersleri almıyordu. Aklım fikrim televizyondaydı. Sınıfı geçemeyince okuldan aldılar, köye gönderdiler. Babamdan kurtulacağım diye sevindim ama köyde babaannem daha beterdi. Babaannem bana ismimle bile hitap etmezdi: "şu", "bu" derdi. Evin bütün işini yapıyordum gene de memnun olmuyordu. Köyde bir kız arkadaşım vardı, evlerine giderdim. Arkadaşımın üç abisi vardı. Köyde, "Abili eve gidilmez," denir. Gidersen bir takım şeylerin başından geçtiği kabul edilir. Köylüler de kötü sözler etmiş hakkımda. Sekiz ay orada kaldıktan sonra, dedem ve babaannemle İstanbul'a gelince köye geri dönmedim.

Tabii Kuran Kursu'na da devam ediyordum. Kursta cüzden başladım Kuran'a kadar geldim ama Kuran'ı bitiremedim. Bu arada kuran hocasına aşık oldum. Sakallı, yakışıklı bir adamdı. Masaya oturup onu seyretmek isterdim hep. Tabii hiçbir yerde kapıcı çocuğu olduğumu söylemiyordum. Arkadaşlarla eve gelince, annemin o gün temizlediği dairenin zilini çaldığım için arkadaşlarımın aklına babamın kapıcı olduğu gelmiyordu ya da ben öyle sanıyordum. Şimdi, aynı şeyi oğlanın okulunda yaşıyorum. Veli toplantılarında soran olursa duymazdan geliyorum, evlere temizliğe gittiğimi söylemiyorum, yani cevap vermediğim için yalan da söylememiş oluyorum.

Babam bana annemin eteklerini giydiriyor, başımı kapattırıyordu. Ben de baş örtüsüyle hiçbir şeyin bana yakışmadığını düşünüyordum. Babam öyle çok dövüyordu ki... Dövmesi için bana kızması gerekmiyordu. Annem korumaya çalıştıkça o da dayağı yiyordu. Birgün evden kaçtım, Cihangir parkına gittim. Gece ona kadar orada oturdum ama ne yapacağımı bilemedim, eve döndüm.

On beş yaşında tekrar köye gönderdiler. Babaannem makas kaktı, neyse makas eli sıyırıp geçti, bir şey olmadı. Kaşık kaşık böcek ilacı içtim, dedemin kalp ilaçlarını içtim. Kusuyordum, üç gün yatıyordum, ölmüyordum. Herhalde ilaçlar bozuktu. Annemle babam yaz tatilinde köye geldiler. Çok şıktılar. Annemin kolunda bilezikler falan. babam, annemle ikisinin arasında yatmamı istedi. Artık ben genç kızdım, kabul etmedim tabii ama babam çok kızdı. Sanki, gece ben kaçabilirim diye böyle istiyormuş gibi yaptı ama hâlâ daha korkarım, nasıl söyleyeyim, taciz yani.

Beni istediler. On beş yaşındaydım, hemen kabul ettim. Bir kıskaç içindeydim, kurtulacaktım. Artık asla baba evine dönmem. Allah korusun!

Eşim, evlenme kağıtları için köye gittiğinde kız çıkmayacağımı söylemişler. Bana bunu daha sonra söyledi. Evlendık. On altı yaşındaydım, eşim ise on sekiz. İlk gece ben aybaşılıydım. Kayınvalidemle halam o gece bizi beklediler. Eşim, "Tamam, ben idare ederim," dedi, aybaşılı çarşafı onlara verdi. Tabii biz o gece beraber olamamıştık. Beraber olduğumuzda benden sarı bir sıvı geldi. Aslında kızlık kanının ne olduğunu da bilmiyordum. Eşim, "Bu değil," dedi. bir hafta sonra da bana, "Kız çıkmadın, doktora götüreceğim," dedi. Peki hemen gidelim, dedim. Böyle söyleyeceğimi beklemiyormuş, "Tamam vazgeçtim," dedi. Sonra her kavgada, "kötü kadın" olduğumu söylüyordu. Şimdi aynı lafları söylemeye kalksa başka türlü davranırım, söyletmem yani. Şimdiki aklım olsa, o zaman hemen kolundan tutar doktora giderdim.

Bir haftalık evliyken amcasına el öpmeye gidecektik. Gitmek istemedim, nedenini hatırlamıyorum. Çok feci bir dayak yemiştim. Mesela yolda yanımızdan bir kız geçerken bana, "Yürüsene ayı," diyor, beni aşağılayarak yoldan geçen kıza hava atıyordu. Sonra eşya tartışması başladı... Benim babam aldı, senin baban almadı gibi. İler şeyi kırdı geçirdi... Baba evine dönmekten de korkuyordum. En son oğlumla saat dokuzda bakkala çıktık, çekirdek almak için. "Bu saatte sokaklarda orospular dolaşıyor." deyip dövdü, sonra da bahçede bıraktı... Şimdi üç yıldır dövmüyor, yani tokat atmayı saymıyorum.

Gittiğim evlerde mesela yeni evli. evin içinde kadınla adam el ele dolaşıyor. durmadan konuşuyorlar. Nereden buluyorlar bu kadar konuyu? Kocama anlatırım. dinlemez, sıkılır. Sağlık ansiklopedisi serisi var, akşam okurum, "Doktor mu olacaksın." diyor. Aslında benim bilgimi kıskanıyor, yemeğini yer, uyur. Bir bildiği at yarışı, atların isimleri...

Askere gidip geldikten sonra değişti. Sekiz senede zor alıştık birbirimize. Artık kahveye gitmiyor, sigarayı bıraktı. Askerden sonra kendi evimize taşındık ama, altı ay sonra baktım çalışmadan olmuyor. "Senin aylığın yetmiyor, gel Cihangir'e kapıcılığa gidelim." dedim. Taşındık. Bir ayda bütün günlerimi doldurdum.

Evi temizlerken kendi evimi temizliyor gibi bir duygu var içimde. Şu anda hep aynı tür insanların evlerini temizliyorum. Yani özgür düşünen, hepsi öyle. Daha önce hacılara gidiyordum, bıraktım, cimrilerdi. Şimdi, altı ayda bir karşılıklı konuşup gündelik artışını birlikte kararlaştırıyoruz. Çalışmayıp da evde otursaydım kendi çevremle yaşamak zorunda kalacaktım. Mesela siyaset hiç konuşulmaz. oysa ben çok tartışmak istiyorum. Çalıştı-

kadın-

la

çok ko

vorum. Öğreniyorum. Bu da beni

liştiri-

yor. Çalışmak çok önemli...

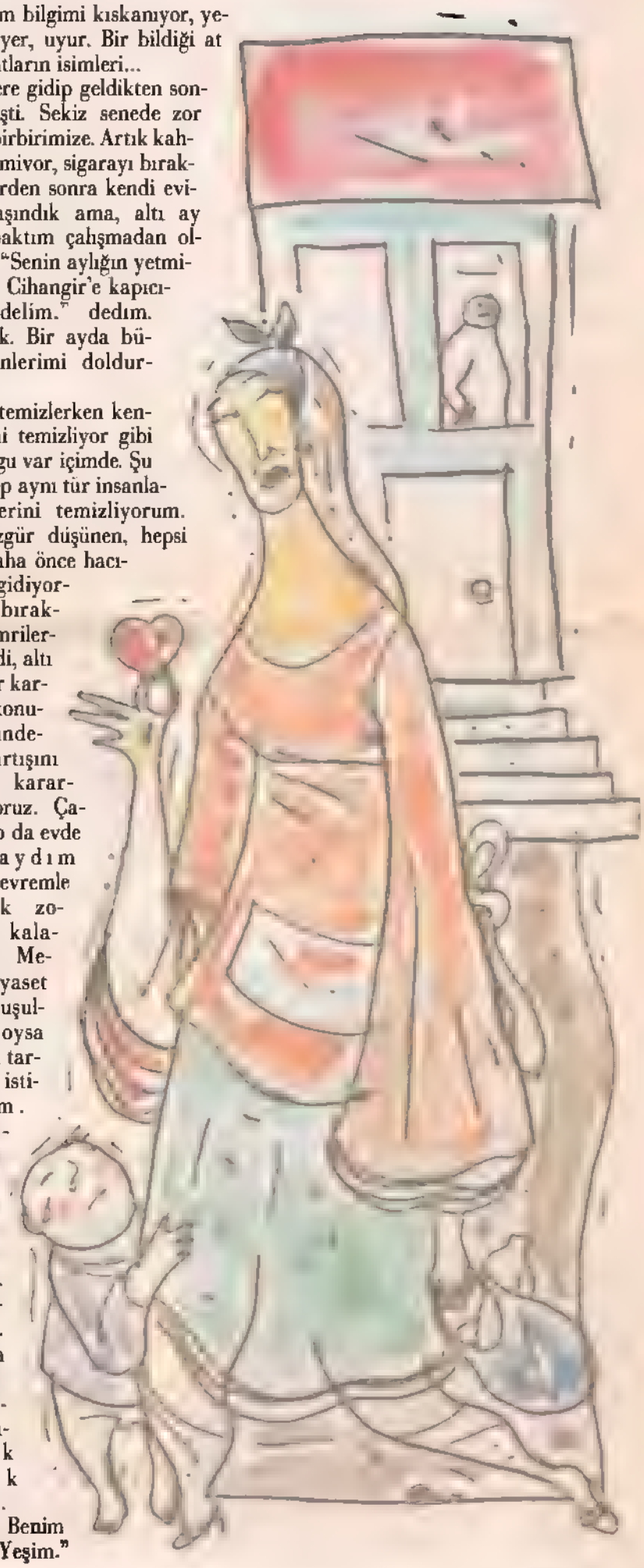

Benim adım "Yeşim."

Vitrinler: *Pandora'nın Kutusu*

Cumartesi değil, pazar asla değil, hafta içi de olabilir ama en iyisi cuma öğleden sonralarıdır. Alışveriş yapmak ya da vitrinlere bakmak için... Cuma günlerinin 'opsiyon'u vardır; beğendiğiniz bir şey olursa ertesi gün gidip alabilirsiniz ya da satın aldıklarınızı eve gelip beğenmediyseniz, ertesi gün değiştirme şansınız olur.

Geçen cuma İstiklal Caddesi'nde bir vitrinin önünde on saniye durup baktım. Ve soyuldum! Yanımda arkadaşım vardı, ikimiz de uyumuşuz, diyemiyorum, daha kotusunu yapıyorduk: Kocalarımızdan sözediyorduk... (Bu son olayla iyice emin oldum ki ne zaman erkeklere sataşsam, bunu içimden bile yapsam, Tanrı beni cezalandırıyor... Allahın sopası yok, bunun yerine müdürümü, halk otobüsü şoförünü, trafik polisini, yani bir erkeği görevlendiriyor. Bu kez de Çiçek Pasajı'nın önünde iş tutan cepci delikanlıları yolladı üzerime). Evet, kocalarımızdan sözediyorduk; bundan daha beter bir hipnotik durum olabilir mi? Maddi manevi kaybımdan Martino Mağazası, Şampiyon Kokoreççisi ve kocalarımız sorumludur... Martino nun vitrininden kravat, kemer, çorap, ne alabiliriz diye bakıp aynı anda erkeklerin kokoreçi niye bu kadar çok sevdiklerini tartışırken, birazcık da onlar için dükkan dükkan dolaşıp aldığımız hediyeleri anlayıp anlamadıklarını, bizimse onların aldıkları her şeye nasıl ayılıp bayıldığımızı... filan konuşuyorduk. Galiba bir ara da, "Unutturma, saç boyası alıcam ama numarası neydi?" konusuna girdik. Hepsi hepsi on saniye! Bu kadarcık daldık, ayıldığımızda çantamın ağzı sonuna kadar açıktı... Cüzdanım, kimliklerim, kartların, yapılacak işler ve kendime notlar listem, hepsi gitmişti... Artık ben de bir vitrin kurbanıydım! Poliste öğrendiğimize göre kadınların çoğu vitrin önlerinde, erkeklerse toto, loto kuponu doldururken soyuluyorlarmış!

Yaklaşık 20 yıllık aktif vitrin izleyicisi olarak, Pandora'nın kutusu gibi, erkekleri cezalandırmak için yaratılan bu büyülü cam kutuların kadınlar üzerindeki baştan çıkarıcı etkisini biliyorum. Dışarısı ile içeriyi; bakmakla almak eylemlerini nasıl bir sihirle birbirine dönüştürdüğünü... Alışverişten öte bir boyutta, ihanet, sevgisizlik, kendini beğenmişlik ve cimrilik gibi bütün kötuluklerin intikamı, erkeklerden, vitrin önlerinde alınır bazen. Bu durumda, vitrine konup da ihtiyacımız olmayan, beğenmeyeceğimiz, almaya değmez eşya yoktur! Sorun içlerinden birini seçebilmek, diğer geri kalanları için de "acaba!" duygusunu yüklenmektir... Satın aldığınızın önünüzde, almadığınız aklınızda durur, bir sonraki ahşverişe kadar! O gün için mülkiyetinize geçiremediklerinize bir sonraki seferde sahip olma olasılığı da kadınlar için çok yüksektir. 'Kimse darılmasın, kendimi(zi) yazıyorum!'

Alışveriş sporu yalnızca kadınlar tarafından yapılan tek spordur, vitrin bölümü de bu sporun ısınma hareketleridir... İdeal olarak en az ve en çok iki kişiyle yapılır, biri bile erkek olmamak koşuluyla! Erkekler için (eğer Harley Davidson ya da hırdavatçı dükkanları değilse) olsa olsa eziyet olan "vitrincilik" önce "Sadece bakıyorum, almıycam..." diye başlar. Ya da "Zevkim gelişsin diye bakıyorum", "Param da yok zaten!" gibi. Sonra biraz cesaret; "Almıycam ama bir deneyeyim", "Bakim, üstümde nasıl duruyor..." Sonra da kararlılık: "Alınmış alınmıştır!" "Seneye giyerim!" "Bu parayı nelere vermiyoruz ki?"

Vitrinlerle flört sokakta bitmez. Amatör mankenler, gönüllü ev pazarlamacıları olarak kadınlar tarafından evlere taşınır, hatta işyerlerine. Aldıklarını birbirine gösterme, onaylatına, sana da alalım...muhabbeti alışverişin kapanış jeneriğidir. Bu kadın geleneği sayesinde mağazaların ne çok para kazandıklarını hesaplayıp kadın müşterilerine komisyon, promosyon, adisyon... vermeleri için bir hak hukuk savaşımı daha vermek gerekiyor!

Bazı Froytçu, homongolos psikologlar, yıllardır kadınların en küçük bunalımlarında bile kendilerini mağazalara attıklarını, alışveriş yaparak moral topladıklarını, bu arada da zavallı erkeklerin çalışıp didinip ne zorluklarla kazandıkları paraları sokağa attıklarını yazar çizerler. Eskiden kuaföre gidip saç yaptırdıkları söylenirdi, bu 'tespit' şimdi yerini 'alışveriş manisi'ne bıraktı. Oysa büyük alışveriş merkezlerinde, marketlerdeki erkeklere bakıyorum, yeni yeni alışveriş yapmanın keyfine varmış gözüküyorlar... Taşıma sepetlerini gururla süren, kasada kredi kartını göğsünü şişirerek uzatan mutlu alışveriş babaları! Otuz kırk tane yedek ampul, bir o kadar pil, yedek çivi, matkap ucu, yedek ara kablo, stok tuvalet kağıdı (mutfak havlusunu hep unutarak...) ve stok bira alan, ama çorabını seçemeyen, çocukların okul ihtiyaçları denince panik olan erkekler...

Hâlâ bir vitrin kültürleri yok! Tamam kabul ediyorum, vitrinlere zaafımız var biraz, ama aynı zamanda ve bu sayede de alışveriş 'master'leriyiz. Erkeklerin gösterdiğiniz zaman bile göremedikleri, kıyıda köşedeki şeyleri en kısa zamanda ve nasıl da görürüz... En iyi hediyeleri, çorapları, çocuk eşyalarını, eti, sütü, sebze meyvayı, biz alırız. Salı Pazarı, indirim, taksitli satış, ihraç fazlası, seri sonu, fabrika satış ya da batan geminin mallarını biz biliriz. Biz alışveriş melekleriyiz.

Vitrin tasarımları da bu "melekler"in beğenisi düşünülerek yapılıyormuş genelde. Tip tip dişi kuş olduğu kadar tip tip vitrin var. "Soğuk Vitrinler" Vakko, Beymen gibi... Spot ışıklar, kadife, saten döşeme, başka bir şey yok... Kocaman bir vitrinde tek bir kravat ya da bir fular... Kadınların alışveriş heyecanını küçümseyen, vitrin bakma, hayal kurma, içeri girme heveslerini yok eden, nasıl olsa alamazsınız, bakmayın...diyen vitrinler. Geçelim bunları. Beni hedeflemeyen vitrini ben de umursamam!

Beyninizi yıkayan, dış mihraklara dayalı, "Markacı Vitrinler." Bunlar da kadınlık güdülerine uzak, kadınların asla tek tip/tek renk olmadığını, asker gibi giyinmediğini bilmeyen vitrinler. Şöyle karışık şeyler alıp birbirine uydurma, biraraya getirip yapma yakıştırma özellığımizi bilmeyen... Artık batı bile bıktı minimal takılıp, yaz kış postal, jean, shirt giymekten. Ve yılbaşı vitrinleri gibi toplar, yıldızlar, renkli köpükler, talaşlar, ambalajlı kutular, çiçeklerle dolu "Kozmopolit Vitrinler..." Ne sattıklarını anlamayabilirsiniz, olsun! Göze hoş görünüyor! ve sıcak kuyumcu vitrinlerinin, "giyilmemiş çamaşırların sandık odalarında koktuğu gibi kokan" çeyiz vitrinlerinin, top model ölçülerinde çıplak mankenlerle, Vahey sessizliği içinde üstelik hadın edilmiş beyaz erkek mankenlerin giydirilmeyi bekledikleri vitrinlerin, kadın vitrinlerindeki çeşit bolluğuna karşılık, erkek alıcıların hedeflendiği tek/tük vitrin, o da mayolu kızların katkılarıyla, araba 'show room'larının bakıcıları da başka başkadır... Yaşamsal güdüler cins ayrımı yapmıyor; kadınlarla erkeklerin birlikte takılıp kaldıkları tek vitrin türü de, baklava-börek vitrinleri herhalde!

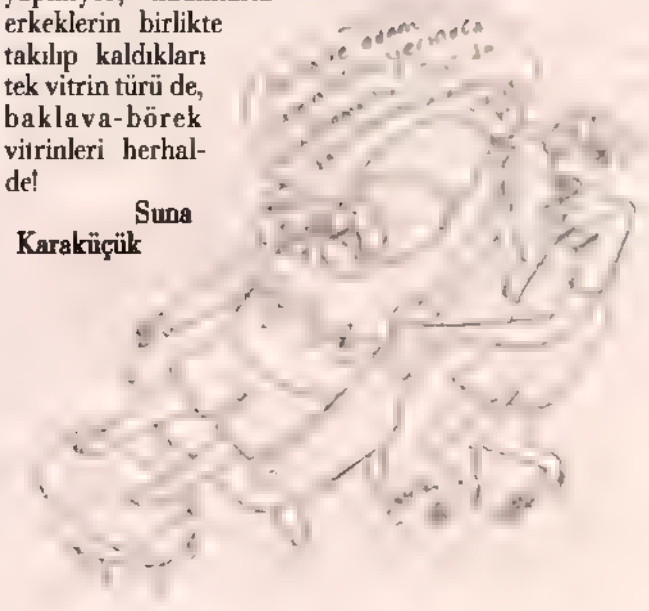

Suna Karaküçük

SEMRA ÇAN

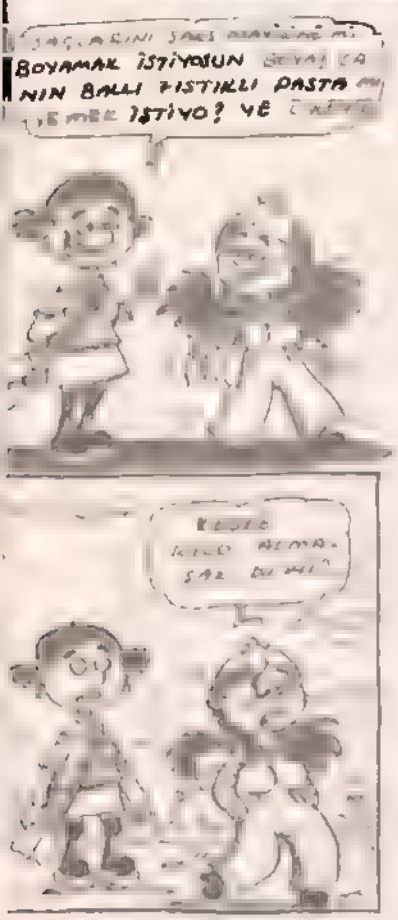

İşte kızları "Büyüyünce evlenip evinin hanımı ol, çocuk doğur, sıcacık yuvan olsun" gibi teranelerle, oğlan çocukları ise "oku, adam ol, vatana millete hayırlı ol" koşullamaları ile büyütmenin faydaları... Şu toplumsal baskılar beyin fizyolojisini bile bastırıyor yahu!

Beynimizin dişi ve erkek yarısı

Cinsler arasındaki farklılığın kaynağı bir organımız. Sorun bizde yani, içimizde... Aslında o organımız öyle bir organ ki, hâlâ ne menem bir şey olduğu, gücü, kapasitesi ve bilumum marifetleri bizlere göre meçhul. Bu çözulememiş organımız erkek kadın zıtlığının odağı: Beynimiz başlıca nice derdi açan...

Beyin, kadında da erkekte de görünüşte aynı beyin; cinsel organlar gibi zıt yapıda değil... sanıyorsunuz ve yanılıyorsunuz! Beyin de aslında birbirine zıt iki kardeşten oluşuyor. Hem de bunlar birinin ak dediğine, diğeri kara diyecek ölçüde zıt kardeşler; görevleri işlevleri birbirinden çok farklı. Adları ise sağ ve sol lob. Neden mi zıtlar? Çünkü biri dişi diğeri erkek! Sözün özü, sokaklarda her gün çaktırmadan yaşanan tepişme içimizde de gumbür gümbür oluyor da haberimiz yok.

İşin enteresan yanı bir bütün olduğunu sandığımız vücudumuz da birbirine zıt iki yarıdan oluşuyor; çünkü zıt kardeşler vücudu da parsellemişler, yarın yarım yönetiyorlar. Hem de yine ters türs bir şekilde. Ne demek mi bu? Çok basit: bedenin sağ yarısını dişi olan sol lob, solunu ise erkek sağ lob yönetmekte.

Beynin iki lobunun görevleri de birbirinden farklı, dedim sözlerimin başında; bu nedenle bilimciler iki yarıyı sözel beyin ve mekânsal beyin şeklinde adlandırıyorlar. Görevlerine göre koymuşlar bu isimleri. Sözel beyin konuşma, okuma ve yazmayı, mekânsal ise plan yapma, yol belleme gibi işleri gerçekleştiriyor. Belki şaşıracaksınız ama dişi olan yan (sol lob) sözel beyin; yani kadınlar okuma, yazma, konuşma gibi konulara erkeklerden daha yatkın. Erkekte ise mekânsal beyin aktif. Onlar ise tamirat yapma, yön bulma, resim çizmede yetenekliler. Erkek farelerin labirentlerde yollarını dişilerden önce bulmaları ve kız çocuklarının oğlan çocuklardan daha çabuk okuma yazma öğrenmelerinin sırrı burada. Oysa hâlâ kadınların eğitim düzeyi erkeklerden düşük. İşte "babacı, atacı" toplumsal yapılandırmaların kadınlara yararları!

Erkekler ve kadınların sadece beyinleri değil, onu çalıştırma biçimleri de birbirinden farklı. Erkeklerin beynin iki tarafını ayrı ayrı kullanmalarına karşın (yani sözel sorunları sol, mekânsalları ise sağ yan ile çözmelerine karşın), kadınlarda iki yarıküre ortak çalışmakta.

Dilerseniz bu sözleri biraz açayım. Bir erkek mekânsal yarıyı kullanarak -diyelim- arabasının sileceklerini onarıp veya mangalda et pişirirken sözel yanı da devreye sokarak bacanağı ile Galatasaray-Fener maçının kritiğini yapabilecek yetenekte. Oysa kadın için olanaksız bu durum, çünkü o iki yarıyı birbiri ile iletişim içine sokarak düşünecek yapıda. Bu nedenle soğan doğrarken, çocuğunun sorduğu sorulara sağlıklı yanıt vermekte zorlanmakta.

Bu durum kadındaki bir eksiklikmiş sanılıyor; ama durum tam tersi: Evet, erkekler iki ayrı şeyi aynı anda düşünüyor ama duşundükleri iki konuda da yüzeysel kalıyorlar. Kadınlarda ise iki lob yardımlaşıyor, birbiri ile bilgi alışverişine giriyor; bu yüzden algılama ve karara varma yeteneği erkeklere göre daha derin oluyor. Kadınların erkeklere oranla daha doğru sonuçlara varmaları yüzyıllardır erkekleri öylesine şaşırtmış ki, onları kadınların fazladan bir iç güdüye sahip olduğuna inandırmış. Çözememişler bizlerdeki bu farklı kapasitenin kaynağını. Hani ortaçağ ebe ve herbalistlerine "cadı" demeleri gibi, beynimizin bu farklı fonksiyonunu da -anlamadıkları her konuda olduğu gibi- metafizik ile açıklamaya kalkmışlar ve "kadınsı sezgi" mitini yaratmışlar.

Bunun dışında erkek beyninin çalışma tarzının yarattığı başka sorunlar da var. Örneğin bir erkeğin kaza sonrasında beyninin yarısının hasar gördüğünü düşünün; ve o lobun yönettiği yetenekleri kaybettiğini. Kardeşi ile selamı sabahı yok ki ondan yardım istesin. Bu nedenle kaderine razı olup giden yetilerinin üzerine bir bardak soğuk su içmek zorunda kalıyor. Oysa aynı kaza bir kadının başına geldiğinde kadın farklı yapılı kardeşinden yardım isteyebiliyor; çünkü tüm yaşam boyunca anlaşmayı, uzlaşmayı öğrenmişler. Daha bilimsel bir anlatımla hasar gören tarafın fonksiyonlarını diğer yan olabildiğince onarıyor. Kadınların uyum yeteneğinin güzel bir örneği bu durum.

Peki kadınlar -beyinlerinin sözel yarısı aktif olduğu için- sadece laf üreten bir makine, ya da okuma-yazma yeteneği nedeni ile duygusallıktan yoksun entellektüeller mi?

Uzmanlar bu soruya "Hayır" diye yanıt veriyor, çünkü beynin kadınsı sol yanı hayal kurma ve karşılık verme gibi duygusal nitelikleri yöneten taraf. Erkekte aktif olan sağ yan ise felsefi ve maddeci. Şimdi beynin sağının vucudun sol, solunun ise sağ yanı yönettiğini hatırlayın. İşte bu nedenle yüzün -özellikle gözlerin- sağ ve sol yanının ifadeleri birbirinden bütünü ile farklı gerçekte. Duygusal olan kadınsı beyin yüzun sağma duyguları maskelenmeksizin -bir anlamda durustçe- yansıtıyor; oysa daha pratik ve maddeci olan erkeksi beyin kolaylıkla gerçek düşünceleri gizleyip kendi bölümune istediği ifadeyi verebiliyor, yani gözler ve mimikler ile yalan söyleyebiliyor.

Politika, sanat, spor, iş dunyası, bilim vs... Tumünde erkekler sayıca baskın kadınlara oranla. Kadınlar ise aile kurma, ev işi yapma, çocuk yetiştirme alanlarında aktifler! Oysa okuma yazmaya yetenekli beyne sahip cins dişiler; beynin iki yetisini eşgüdümle kullanabilen dişiler, ustune üstluk duygusal olan da dişiler... İşte kızları "büyüyünce evlenip evinin hanımı ol, çocuk doğur, sıcacık yuvan olsun, temiz ailen olsun, analık kutsaldır" gibi teranelerle, oğlan çocukları ise "oku, adam ol, vatana millete hayırlı ol" koşullamaları ile büyütmenin faydaları... Şu toplumsal baskılar beyin fizyolojisini bile bastırıyor yahu!

Günlerden bir gun akıllı erkeklerden biri mantığı ikiye ayırmış klasik mantık ve kadın mantığı diye. Sonra bir sürü bilim erkeği beyin üzerinde yaptıkları "derin ve analitik" araştırmalar sonucunda bula bula kadınların aldıkları kararların, erkeklere oranla çok daha sağlıklı olduğunu bulmuşlar. Boşuna yorulmuşlar kendi sözlerini çürütmek için diyorum ben; önceden bize sorsalardı keşke, çünkü zaten kaç zamandır ne anlatmaya çalışıyoruz sanıyorsunuz?

Elvin Süzer

ŞİŞİR KARGAYI OYSUN GÖZÜNÜ — FEYHAN GÜVER

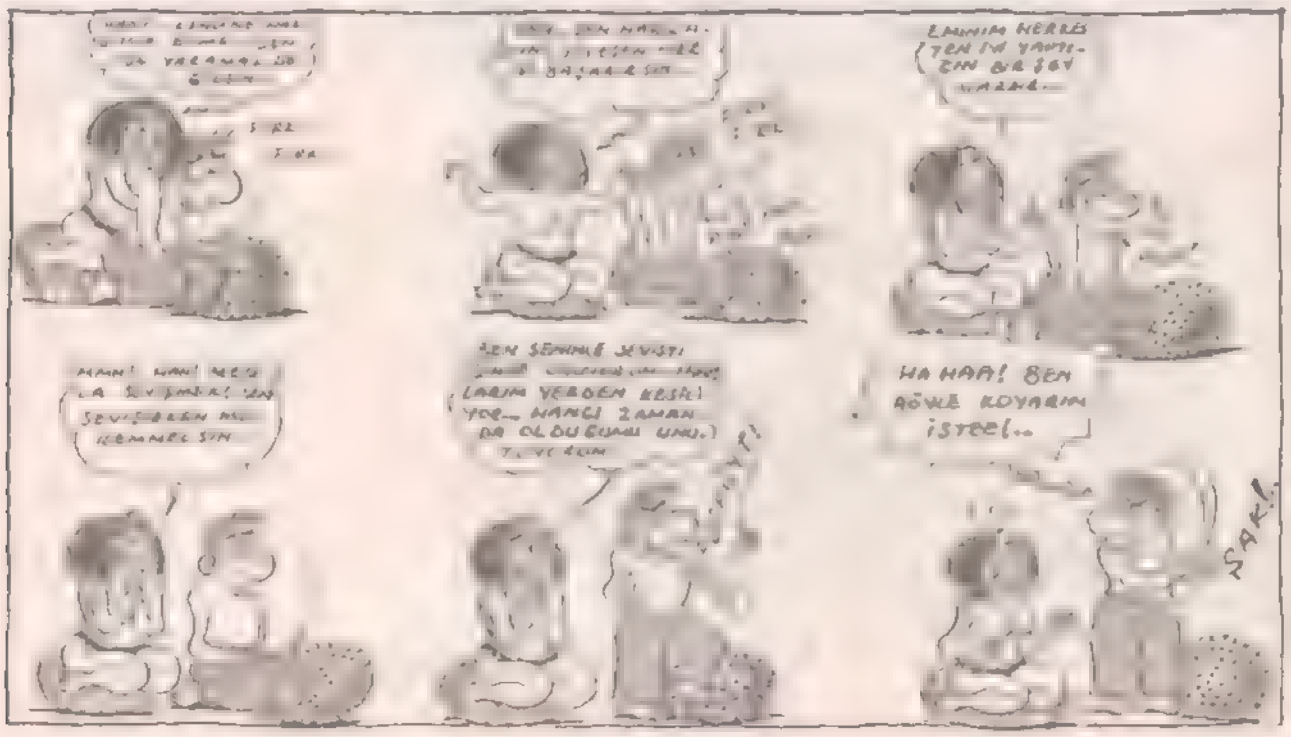

Kadınlar Dünyası '99

Zincirleri kırmak mı, baltayı taşa vurmak mı?

Ekim 1999'da İstanbul'da yayın hayatına başlayan *Kadınlar Dünyası*'nın sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü Firdevs Gümüşoğlu ile *Pazartesi*'nin Eylül sayısında yapılan söyleşi ve dergideki "Zincirleri Kırmak için Merhaba" başlıklı başyazısı bu yayının politik ana hatlarını ortaya koyuyor: "Aydınlanmacı, yurtsever ve bağımsızlıktan yana olan *Kadınlar Dünyası* (1913-1921)'nın mücadeleci çizgisinin ışık tuttuğu, Cumhuriyet Devrimlerini savunan ve geliştirmeyi amaçlayan, kadını ucuz ve yedek işgücü olarak kabul eden kapitalist sisteme ve Emperyalizmin Yeni Dünya düzenine karşı mücadele eden, kadınların hem özel, hem kamu alanında eşitlik ve özgürlüğünü savunan ve şeriat zincirini kırmak için" kadınları mücadeleye çağıran bir dergi.

Bu tezlerden *Kadınlar Dünyası* 99'un (KD '99) politikasının, kadınların kurtuluşu için feminist politikalar üretmek ve bu yolda mücadele değil, kadınları şeriat zincirine, kapitalist sisteme karşı mücadeleye çağırmak ve bunları yaparken "Cumhuriyet Devrimleri" parametreleri içinde kalarak kadınların, "eşitliğini ve özgürlüğünü" savunmak olduğunu ileri sürebiliriz. Daha açık olarak söylersek KD '99, "Cumhuriyet Devrimlerinin" feminist eleştirisini yapmadan, kadınların eşitliği ve özgürlüğünü bu "devrimlerin" arkasına takıyor, tabii, feminizmden de hiç söz etmeden.

Şimdi gelelim bu yazının konusuna: Kadın politikalarını "28 Şubat Ordusunun" siyasetlerinin peşine sıralayan KD '99 tam da bu noktada, öncelediği bu politik konumda olgusal bir yanlışa düşüyor. Derginin yayın kurulu *Kadınlar Dünyası* adını yeterince araştırmadan, aceleye getirerek almış görünüyor. Ben bu yazıda *Kadınlar Dünyası* 1913-21'in bağımsızlık, Cumhuriyet devrimleri ve kapitalist sistemin eleştirisi konularında hayli kuşku uyandıracak bir çizgide olan erkek feministlerce yayımlanmış olmasının çok büyük bir olasılık taşıdığına değineceğim.(1)

Osmanlı Erkeklerinin Feminizmi

Kadınlar Dünyası'nın ilk yayımlandığı yılların siyasal ortamında "kadın hukukunu" savunan çizgisine, sayfalarında kadınların mektuplarına ve kadın yazarların yazılarına yer vermesine bakarak Osmanlı feminizminin bir unsuru olduğunu düşünüyorum. Ancak bu, derginin "erkeklerce çıkarılmadığı" anlamına gelmiyor. Editoryal yazılarının Rıfat Mevlanzade tarafından yazıldığı savına bağlı olarak *Kadınlar Dünyası*'nın "Osmanlı erkeklerinin feminizmini" yansıtan bir yayın olarak değerlendirmek doğru görünüyor. Derginin ana yayın çizgisini erkekler oluşturuyor, kadınlık üzerine politikaları erkekler üretiyor ve dergiyi erkekler idare ediyordu. Şimdi sıra bu varsayımı güçlendiren bilgilerde.

Kadınlar Dünyası 1913-21'in sahibi ve mesul müdürü olan Ulviye Nuriye (Mevlan) tarihçi Serpil Çakır'a göre "1883 yılında Suriye'de doğdu. Küçük yaşta Saray'a getirildi, Saray terbiyesi aldı."(2) Bu yüzyılın başında kadın eğitimini ve kadınlığın konumunu göz önüne alırsak, bir genç kıza verilen "saray terbiyesinin" yayıncılık, gazetecilik ve üstelik bir yayının sahipliğini ve sorumlu müdürlüğünü üstlenecek düzeyde bir eğitim olmasının mümkün olmadığını tahmin edebiliriz. 1913 yılında KD yayımlandığında Ulviye Nuriye 19 yaşındaydı ve benim izleyebildiğim kadarıyla matbuatta hiç bir yazısına rastlanmamıştı. Sarayda gazetecilik, yazarlık eğitimi aldığını varsaysak dahi bir dergide başyazı yazabilecek duruma gelmenin belirli bir mesleki deneyimi gerektirdiğini hepimiz biliriz. O halde dergideki *Kadınlar Dünyası* imzalı editoryal/başyazıları Ulviye Nuriye (Mevlan)'ın yazması oldukça uzak bir ihtimal olarak gözüküyor(3)

Nezihe Muhiddin (Taha Toros arşivi)

Bu izlenimimizi doğrulayan üç kaynak var. İlki Nezihe Muhiddin. Muhiddin Ulviye Mevlan'ın kurduğu Müdafaa-i Hukuku Nisvan Cemiyetinin "sözde" kadın derneği olduğunu ve Mevlanzade'nin derneğin kuruculuk sıfatını "okuma yazması bile olmayan" eşine izafe ettiğini öne sürüyor. (4)) Muhiddin'in bu uyarısını, onun "hareketin odağına kendisini yerleştirmek" ve "diğer kadınların yaptıklarını küçümseyip kayda geçmemek," tutumuyla açıklayan Serpil Çakır'ın bu konudaki iddiası ise fazla inandırıcı değil. Nezihe Muhiddin üzerine yaptığım çalışma (5), bu görüşü doğrulamaktan çok yanlışlar nitelikte. Yine Çakır, Ulviye Mevlan'ın Kadınlar Dunyası imzalı başyazıları yazdığı konusunda yeterli kanıtlar öne süremiyor.

İkinci kaynak tarihçi ve arşivci Taha Toros. Toros *Kadınlar Dünyası*'nı Ulviye Nuriye'nin çıkarmadığını, bunun yerine eşi Rıfat Mevlanzade nin bu dergiyi "müstear isimle" yayımladığını, bunu ise o dönemi yaşayan herkesin bildiğini öne sürüyor. Toros'a göre, Hukuku Nisvan Cemiyeti de esas olarak Ulviye Mevlan değil, Rıfat Mevlanzade tarafından kurulmuştur. Çakır'ın Taha Toros'un tanıklığı konusundaki iddiası yine dayanaksız. Taha Toros'un bu önermesinin onun "erkek" olmasıyla açıklanması ikna edici gözükmüyor.

Gelelim üçüncü kaynağa: Ahmet Bedevi Kuran bu dergiyi yayımladığını açıklıyor: "İstanbul'a avdetimde Anadolu harekâtı lehindeki kanaatlarimi yaymağa çalışırken (*Kadınlar Dünyası*) mecmuasını çıkarmağa başladım." (6) Kuran'ın *Kadınlar Dünyası*'nda ne yaptığı derinlemesine araştırılmalıdır, ancak benim kanaatimce, Kuran derginin 1913'te beri sorumlu müdürü olan Emine Seher (Ali)'dir ve dergide bu müstear isimle yazdığı ilk sayfadaki sütunu dikkat çekicidir.

Kuran'ın Rıfat Mevlanzade ile yakın ilişkisi ise bilinmektedir.(7)

Öyle görünüyor ki, Osmanlı erkeklerinin feminizmi Mevlanzade ve Kuran ile de kalmıyor. Kadınlık hakkında hem kendi imzalarıyla hem de müstear kadın isimleriyle yazan (8) ve bu isimlerini açıklayan pek çok erkek yazar var. Bu konu kadın/feminist tarihçilerin ayrıntılı incelemelerini bekliyor.

Rıfat Mevlanzade Kim?

Şimdi, burada Firdevs Gümüşoğlu ve Işık Soner'i ilgilendirecek soruyu sormalıyım: Kim bu şahıs? Elimizde Mevlanzade üzerine yapılmış monografik bir inceleme bulunmuyor. Mevlanzade'nin yayımladığı *Serbesti* gazetesinin siyasal içerik analizini yapmak ise bu yazının çapını aşıyor. Öyleyse, Mevlanzade'nin siyasal faaliyetlerine bakarak portresini çizmeye çalışacağım.

Mevlanzade'nin 23 Temmuz 1908 "inkılabı" ile birlikte sürgün bulunduğu Mısır'dan ülkeye döndüğünü anılarından öğreniyoruz. (9) Bu "ünlü" gazeteci, bir İttihat Terakki (İT) ve II. Abdulhamit muhalifi. Aynı zamanda

Ulviye Mevlan

İngilizciliği, Kurtuluş Savaşı'na karşıt bir çizgi izlediği, Mustafa Kemal'e yaptığı suçlamalarla Mustafa Kemal tarafından mahkemeye verildiği, 1919 yılından sonra Kürtçülüğü öne çıkardığı, 1924 yılında ise 150'likler listesinde yer alarak ülke dışına surgun edildiği biliniyor.

İstanbul'a Dönüş

1908 yılında yurda döndükten hemen sonra Mevlanzade, Fedakâran-ı Millet Cemiyeti'ni kurarak sürgünler sırasında yoksul düşen muhalifler için yardım toplamak üzere çalışıyor. O yıllarda yayımladığı Hukuk-ı Umumiye gazetesi bu cemiyetin yayın organı. Ancak cemiyet uygunsuz yolla para topladığı için kapatılıyor. Aynı amaçla kurduğu ileri sürulen Yapıcılar Cemiyeti ise şantajcılıkla itham ediliyor.

31 Mart Olayı ve Mevlanzade

Sina Akşin, adı geçen eserinde Mevlanzade'nin 31 Mart olayını önceden "bilir ya da sezercesine" *Serbesti*'de yayın yaptığını belirtiyor. (10) 31 Mart günü Mevlanzade "bizi bizden çok düşünen İngilizler'in" öğüdünü anlatıyor ve İT'nin yok edilmesiyle Avrupa'nın Türkiye'ye güveninin geri geleceğini hatırlatıyordu. "Muhalefetin 31 Mart olayının başlatıcısı olduğu tezini destekleyen bazı delilleri" gözden geçiren Akşin, Mevlanzade Rıfat'ın da katıldığı gizli bir toplantıyı aktarıyor.

Sina Akşin'in kitabından, 31 Mart olayları sırasında Rıfat Mevlanzade'nin İngilizciliğini öğreniyoruz. Prens Sabahattinci Ahmet Bedevi Kuran'ın da. Mevlanzade'nin de içinde bulunduğu bu grubun "İngilizseverliği öyle yüksek derecelere varıyordu ki, bu konuda onlarla rekabete girişmek imkânsızdı." (s. 260)

Mustafa Kemal ile Mahkemede

Zeki Sarıhan'ın hazırladığı *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*'nden (11) Mustafa Kemal'in Mevlanzade aleyhinde mahkemeye başvurduğunu öğreniyoruz. Mevlanzade'nin yayımladığı 24 Mart 1919 günlü *Hukuku Beşer* gazetesinde, Mustafa Kemal'in de ordu komutanı olduğu I. Dünya Savaşı yıllarında "kağıt paranın geçerli olmadığı yerlerde ordu ve mülkiye memurlarının ihtiyaçları için milyonlarca altın ve gümüş para bastırılarak bazan vagon vagon ordu komutanı denilen âli sefillere, daha doğrusu haydutbaşılara teslim edildi" deniyor. Mustafa Kemal aynı günkü tarihle "Harbiye Nezaretine başvurarak yazı sahibini (Mevlanzade'yi) ahlaksızlık, sefil bir vicdansızlıkla suçluyor, kanuni işlem yapılmasını istiyor. Bakanlık mektubu *Hukuku Beşer*'e gönderiyor. Mevlanzade Rıfat, Mustafa Kemal'i mahkemeye veriyor, dava görulemeden kalıyor."

Kürt Lideri

Akşin, içinde Mevlanzade Rıfat'ın da bulunduğu, Kürt Teali Cemiyeti'nin ileri gelenleri olarak görülen Kürt liderlerinden bir heyet ile hükümetin temsilcilerinin 10 Temmuz 1919 günü görüştüklerini anlatıyor: "Hükümet temsilcileri onları Osmanlı devletindan ayrılıp bağımsız bir Kürdistan kurmak istemekle suçladı. Onlar da Damat Ferit'i Paris'te Doğu Anadolu'yu Ermeniler'e peşkeş çekmekle suçladılar."(12) Aynı gün İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri

Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti üyelerinden bir grup.

Calthorpe, Dışişleri Bakan Vekili Curzon'a telgrafında İstanbul'daki Kürt liderlerinin Mustafa Kemal hareketinden kaygı duyduklarını ve İngiliz himayesini istediklerini bildiriyor. 7 Ağustos 1919 tarihli belgeden de Kürtler'in oluşturduğu bir grubun Diyarbakır'da Kürtçuluk propagandası yaptığını, İngiliz himayesinde Ermeni ve Kürtler'den meydana gelen bir Kürdistan istediklerini, Mevlanzade'nin külliyetli İngiliz parasıyla bölgeye gittiğini öğreniyoruz. (13)

150'likler Listesinde

Rıfat Mevlanzade, TBMM'nin 3 Nisan 1924 tarihli gizli oturumunda verilen kararla "150'likler Listesi" olarak adlandırılan, TBMM tarafından yurtdışına sürülen150 kişi arasında yer aldı. Yaşamının son yıllarını Halep'te geçiren Mevlanzade Rıfat Suriye'de, 1930'da öldü.

Bir Osmanlı Liberali

Yukarda aktardıklarım, *Kadınlar Dünyası* dergisini yayımladığı öne sürülen Rıfat Mevlanzade'nin etkinlikleri ve onun siyasal formasyonu hakkında bir fikir veriyor. Kitaplarının ve yayınlarının incelenmesi ise siyasal çizgisini daha belirgin hale getirecektir. Burada Mevlanzade için bir tanım yapmak gerekirse bu bilgilere bakarak onun bir feminist, meşrutiyetçi ve daha sonra Kürtçü olan bir Osmanlı liberali olduğunu ileri sürebiliriz. *Serbesti* gazetesinin ibaresi Mevlanzade'nin siyasal görüşlerini özetler gibidir: "Meşrutiyet-i idareye ve bila tefrik-i cins ve mezhep Osmanlıların hukukuna hadim gazete." (Meşrutiyet yönetimine ve cins ve mezhep ayrılığı yapmaksızın Osmanlıların haklarına hizmet eden gazete).

Kadınlar Dünyası '99

Bu bilgilere bakarak *Kadınlar Dünyası* 99'un isim seçme konusunda olgusal bir yanlışa duştüğunu söylemek mümkün. Ama bu derginin kadınlar açısından daha vahim politik hatası, kadınlara ilişkin politikalarını, Kemalizmi ve uzantılarını eleştirmeden devletçilikle ve düz bir "şeriat" karşıtlığıyla sınırlayarak Cumhuriyetçiliğin peşine takması ve kadınları "zincirleri kırmak" adı altında orduyu desteklemeye çağırması. "Eşitlik," hele "özgürluk," bu sınırlamaları tanımayı değil, tam da bunları "kırmayı" gerektiriyor. Cumhuriyetçiliğin ve Kemalizmin kadın "özgurlukçülüğu" ve "eşitlikçiliğini" tartışmayı ise, bir başka yazıda deneyeceğim.

Yaprak Zihnioğlu

Referanslar:

(1) Yakın tarihte ve Cumhuriyet öncesinde "kadın hukukunu" savunan erkek feminıstler ve "erkeklerin feminizmi" üzerine de bugüne değin bir araştırma yapılmadı. Bu alanlar kadın/feminist tarihçilerin incelemelerini ve analizlerini bekliyor

(2) Serpil Çakır, "Ulviye Mevlan ve Nezihe Muhıtdın", *Toplumsal Tarih*, Ekım 1997, c. 8, S. 46.

(3) Ulvıye Nuriye'nın, "Saraydan yaşlı bir adamla evlendırılerek ayrılması", Toros'a göre Rıfat Mevlanzade ile olan evlılığı sonucu olmuştur. "Yaşlı adam," "Sultan Reşat'ın adamı" olduğu için II. Abdulhamıt tarafından sürgüne gonderılen ve 1908'de yurda donüp 1913 yılına değin *Serbesti* gazetesini çıkaran gazetecı Rıfat Mevlanzade'dır.

(4) Bkz. Nezihe Muhıddın, *Türk Kadını*, İstanbul, Numune Matbaası, s. 51

(5) Bkz. Yaprak Zıhnıoğlu, "Bır Osmanlı Türk Kadın Hakları Savunucusu: Nezihe Muhıddın" Bİ, SBE, Sıyaset B.U.İ , Y. L.Tezi, Kasım 1998.

(6) Ahmet Bedevı Kuran, *Harbiye Mektebinde Hürriyet Mücadelesi*, İstanbul: Çeltüt Matbaası, 1959, s. 176.

(7) Bkz. Sına Akşın, *31 Mart Olayı*, Ankara, 1970, s. 67.

(8) Gazetecı Münır Süleyman Çapanoğlu'nun, o donemlerin matbuat hayatına ilişkin bır çalışmasının adı "Edebıyatımızda Müstear İsimler" başlığını taşıyordu. Müstear isimlere bir örnek vermek gerekırse; Celal Nuri İleri'nin Afife Fıkret adı ile yazılar yazdığını bılıyoruz.

(9) Bkz. *Mevlanzade Rıfat'ın Anıları*, İstanbul, Arma Yayınları 1992.

(10) Bkz. Sına Akşın, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele*, İstanbul: T. İş Bankası Kültür Yayınları, 1998, C. II, s. 28

(11) Zeki Sarıhan, age, c. I, Ankara. TTK Yayınları, s 183-4

(12) Bkz. Sına Akşın. age, s. 536-9

(13) Zekı Sarıhan, age, s. 374 ve c. 2. s. 33.

BANGLADEŞ

Dünyayla yüzleşmek

Sülfürik asit, Bangladeş'te araba akülerinde yaygın olarak kullanılan ve çok ucuza satın alınabilen bir madde. Demiri eritiyor, tahtalarda delikler açıyor. İnsan eti üzerindeki etkisini bir düşünün. Aşkına karşılık bulamayan pek çok erkek, kadınları asitle "ceza"landırıyor. Kadınların asit saldırılarına karşı düzenlediği kampanyanın başkanı Bina da, bir asit kurbanı.

Bina Akhter "İnsanlara yanık kız diye sorun, kâfi," diyor Bangladeş'in kenar mahallelerindeki evini tarif ederken. Daracık caddelerden geçerken insanlar kimden söz ettiğimizi anlayarak başlarını sallıyor ve evi işaret ediyorlar. Bina, konuklarını sımsıkı kucaklayarak ve yüreklere işleyen bir gülümseyişle karşılıyor. Enerjisi tam yaşına uygun, o henüz on yedi yaşında, tazecik bir kadın.

Biz konuşmaya hazırlanırken, Bina amcasının mutevazı kulubesinin suprülup temizlenmiş beton zeminine oturuyor ve saçlarını şekli bozulmuş kulağının arkasına atarak artık bir işe yaramayan sol gözünü açığa çıkarıyor. Hazin öyküsünün her ayrıntısını bir bir anlatıyor. Anlattığına göre, Dano adında yeni yetme bir oğlan, Bina'nın kuzenine vurulmuş ama sevdasına karşılık bulamamış. Bir gece Bina kuzeniyle aynı yatakta uyurken, Dano ve birkaç arkadaşı odaya girmişler. Bina kuzenini korumak için Dano'nun önüne atılmış. İlk anda yüzüne atılan yakıcı sıvının kaynar su olduğunu sanmış.

Sulfurik asit, Bangladeş'te araba akülerinde yaygın olarak kullanılan ve araba tamircilerinden çok az bir paraya satın alınabilen bir madde. Demiri eritiyor, tahtalarda delikler açıyor. İnsan eti üzerindeki etkisini bir duşünün. Saldırıdan sonra, Bina'nın bir gözü yanağının üzerine akmış, burnu ise biçimsiz iki deliğe dönüşmüş. Üst dudağının yok olması yüzünden dişleri açığa çıkmış ve gülümseyişi sınırsızlaşmış. Bina, Dakka Tıp Fakültesi Hastanesi'nde kaldığı altı ay boyunca pek çok ameliyat geçirmiş. Doktoru Sen L. Sen başka asit kurbanlarını da tedavi etmiş. "Asitle saldıranlar özellikle yüzü hedef alırlar" diyor. "Yüz güzelliği simgeler. Güzelliği yok etmek kadının değerini yok etmek demektir."

Bu tür saldırılara hedef olanlar yaşama dönüyorlar ama altüst olmuş bir yaşam bu artık. Pek çoğu işlerini ve okullarını bırakmaya zorlanıyor, tedavileri uzun ve pahalı. Bangladeş gibi yoksul ve tutucu bir İslam ülkesinde -genellikle ailelerce ayarlanmış- bir evlilik pek çok kadınının iktisadi kurtuluşu anlamına geliyor. Yüzü yanmış bir kız evlenilmeyecek biri olarak düşünüldüğünden çoğu kez kendi ailesinden bile dışlanıyor. Yaşamını bir utanç duygusu ve yaralarla dolu bir yüzle sürdurmesi bekleniyor. Duşüncelerini yüksek sesle dile getirmesi umulmayacak bir şey. Ama Bina bütün bu yargıları boşa çıkarıyor.

Bangladeş'teki asitli saldırılar ilk kayıtlara geçtiği 1976 tarihinden bu yana artma göstermiş. 1983'de faaliyete geçen kadın eylemciler kuruluşu Naripokkho 1996 yılında yerel gazetelerdeki asit saldırısı haberlerini izlemeye başlamış. O yıl saldırıların sayısı 47 iken iki yıl sonra 130'a yukselmiş. 1997 yılının Nisan ayında Naripokkho asit saldırılarına maruz kalanlar için bir atölye çalışmasına finans sağlamış. O zaman on beş yaşında olan Bina da dokuz katılımcıdan biriymiş. En küçükleri Selina on bir, en büyükleri Munire on sekiz yaşındaymış. Bina dahil altı kız reddedilmiş âşıkların saldırısına uğramışken (bu en çok rastlanan senaryo) öteki iki kadın çeyizleri az olduğu için kocalarının gazabına uğramış. On dört yaşındaki Nergis komşusunun ikinci karısı olmayı reddedince adam onu ortak kullandıkları banyoda sıkıştırıp cinsel organına asit püskürtmuş.

"Ya bana yâr olursun ya toprağa," fikrinin canice uygulanışı yalnızca Bangladeş'in sorunu değil. 1986'da ABD'de basının geniş yer verdiği bir olayda da aynı durum söz konusuydu, iki erkek Manhattanlı manken Marla Hanson'un yüzüne kezzap atmışlardı. Kadınların reddettikleri erkeklerin bu tür saldırılarına uğramalarına dair kayıtlara Mısır'da, İngiltere'de, İtalya'da. Jamaika'da, Malezya'da. Nijerya'da ve Vietnam'da da rastlanıyor.

Naripokkho'nun kadın sağlığı proje koordinatörü Nesrin Huq asit saldırılarının özellikle genç ve güzel kadınları hedef aldığını söyluyor. "Saldırının altındaki güdü intikam. Bangladeş'te bakışmak ya da bir erkeğin size âşık olması, onu sevme zorunluluğu yüklüyor size. Bina'nın dediği gibi, 'Eğer bir kız bir erkeğin evlenme teklifini reddetmişse adam ben iyi bir kocayım, neyim eksik, nasıl benimle evlenmez?' diye düşünüyor. O kadar öfkeleniyor ki, bunu nasıl yapar diye düşünüyor; bunu nasıl yapar, ben de onun yaşamını mahvetmezsem..."

Naripokkho'nun 1997'de düzenlediği ve ülke çapında asit saldırılarına karşı bir kampanyaya temel olan toplantıda öne çıkmış Bina. Cesareti ve açıksözlüluğu öteki kızların da kendi öykulerini anlatmalarına ve yüzlerini gizleyen peçeleri çıkarmalarına yol açmış. Bu konferanstan kısa bir süre sonra Bina asit saldırılarına karşı düzenlenen kampanyanın başkanı olmuş.

Bina Akhter ve öteki mücadeleciler yurudükleri zorlu yolların sık sık kesildiğini görüyorlar. Kurbanların tedavi olacakları yer sayısı çok az. Bangladeş'te bu konuda tedavi öneren tek devlet hastanesi var ve onun da kotası sekiz kadınlık. Yasal yaptırımlar etkili değil. Asit atma vakaları ölumle ya da yüzün kalıcı bir biçimde tahrip olmasıyla sonuçlanırsa, Bangladeş yasaları suçluları ida-

Kadınlar asit [illegible] karşı kampanya düzenliyorlar.

ma mahkûm ediyor. Ama bu vakaların pek azında suçlular yakalanıyor. Bina'nın davasında suçlular ceza alınca, toplumun ileri gelenleri amcasını tehdit etmeye başlamışlar. Bina "Onlara gittim ve neden amcamla konuşuyorsunuz? diye sordum. Davayı açan benim dedim" diyor. Yerel polis Dano'yu yakalamamış ve Bina'nın ailesi bulundukları yerden taşınmaya zorlanmış. Bina'ya göre pek çok saldırı saldırganın nufuzlu olması ve tehdit etmesi yüzünden ortaya çıkarılmıyor.

Naripokkho'nun üyelerinden ve asit kurbanlarına mahkemede eşlik eden avukat U. M. Habibunessa, "Duydum ki savunma avukatları kurbanları güzelliklerinden dolayı suçluyormuş," diyor.Bir tanesi kurbana "Senin çok duşmanın var çünkü çok talibin var, eğer çok düşmanın varsa suçu işleyenin benim müvekkilim olduğunu nasıl bileceğiz?" demiş.

"Yasal adaletsizliğin ve iktisadi zorlukların ötesinde, asit saldırısının psikolojik yükünden kurtulmak da kolay değil." diyor Dakka'daki Unicef görevlisi Birgithe Lund-Henriksen. "En büyük travma asit kurbanın yüzünü yaktığında yaşanıyor. İkincisi ise sargılar açılıp yüz ortaya çıktığında. Sokaklarda insanların sözlu sataşmaları da size kendinizi kaybettiriyor." Örneğin Bina'nın sokakta çoğunlukla duyduğu laflardan biri, "Maymun buradaymış, hayvanat bahçesine kadar zahmet etmemize gerek yok."

Bina'nın caddelerde peçesiz yürüyecek ve toplu taşıma araçlarına binecek cesareti bulması zaman almış. "Eskiden hiçbir yere yalnız gitmezdim" diyor. "Şimdi Naripokkho'ya, Unicef'e ve kızları görmek için Dakka Tıp Fakültesi Hastanesi'ne gidiyorum." Bina bu cesareti Naripokkho'daki çalışmasına yoruyor. "Onlara, çalışırken kendimi daha iyi hissettiğimi söyledim. Öbur türlü evden dışarı adımımı atamazdım," diyor. "Kendimi öldurmek istiyordum."

Zamanla kendini öldurmek fikrinden uzaklaşan Bina yaşadığı derin acıları zafere dönuşturuyor. "Bütün ailem olaydan etkilendi" diye anlatıyor. "Her şeyimizi satmak zorunda kaldık. Amcamın iki oğlu öğrenciydi ama okulu bıraktılar. Şimdi ise okula dönebildiler çünkü ben artık kendi kendime bakabiliyorum." Bina da saldırıdan sonra öğrenimini yarıda kesmiş, çunku okumak gözlerini yoruyor ve başına korkunç ağrılar girmesine yol açıyormuş.

Bina Naripokkho'nun asit karşıtı kampanyasının başkanı olarak ilk amacın önce kurbanlara yardım edilmesi ve toplumsal bilincin uyandırılması olduğunu söylüyor. Ülkeyi dolaşıyor ve toplantılarda insanlara seslenip yaşadıklarını anlatıyor. Dakka'ya gelmek için maddi imkânı olmayan kurbanları ziyarete gidiyor. Nesrin Huq onun ilk miting konuşmasını hatırlıyor "Onu Dünya Gençlik Günü için Patharghata'ya götürmüştük" diyor. "Çok etkileyici bir konuşma yaptı. Butun kent onu duydu çünkü hoparlörler ana meydana yerleştirilmişti. Kent halkı Bina'yı kucakladı. Ona, "Eğer bakışlarımızı yuzünden alamıyorsak, bu bir insanın ne kadar insanlıktan uzak ve acımasız olduğunu bir turlu hayal edememizdendir," dediler.

Unicef, Bina'yı 1998'de New York'ta yapılan Çocuk Liderler Konferansı'na katılması için görevlendirmiş. Bina'nın bu ilk yurtdışı gezisi onun için epeyce aydınlatıcı olmuş. "İstismar ve işkencenin yalnızca Bangladeş'te olduğunu sanıyordum" diyor o gunleri anlatırken. "Ama gördum ki herkesin benzer bir öykusü var." New York'tan dondüğünde yüzünü bir daha hiç kapamamaya karar vermiş: " Başıma gelen şey benim suçum değildi. İnsanlar beni gördüklerinde asit saldırılarının sonuçlarını anlayacaklar"

Bina'nın yuzündeki yara izleri onun goruştuğu pek çok kadınınkine göre hafif kalıyor. Üzerine kuma almak isteyen kocasının saldırısına uğrayan Husna yedi ay boyunca hastanede kalmış. Dr. Sen ona yeni göz oyukları açmış, göğsünden alınan parçalarla çene yapmış. Macide ise saldırıya uğradığında yedi aylık hamileymiş. Kocasının ailesi ile komşuları arasındaki bir arazi anlaşmazlığının kurbanı olmuş. Gözleri kör olduğundan yoğun bakımda doğurduğu çocuğunu hiç görememiş. On yedi yaşında bir oğlu olan Muazin ise kızkardeşini

Bina ve kızkardeşi

hedef alan saldırıya kurban gitmiş ve yüzü bütünüyle eriyerek pembe bir et parçasına dönüşmuş.

Bina'nın işinin en zor yanı kurbanları teselli etmek ve yaşama dondürmek. Bu süreç hastanede başlıyor. Bina kurbanları ziyaret ederek ameliyatları boyunca onları yureklendiriyor. Huq, "Bina ne zaman bir kurbanla görüşse, kendi başından geçenleri yeniden yaşıyor," diyor. "Çoğu zaman büroya döndüğünde ağlıyor."

Ama Bina artık saldırıya uğrayan kızlar için örnek bir insan. Huq, "O herkese cesaret kaynağı oldu," diyor. "Öteki kızlar büromuza gelip onun insanlarla şakalaştığını, guldüğünü görüyor, buna inanamıyorlar.Onlar da Bina'ya benzemek istiyor."

1998 yılında bir İspanyol şirket altı asit kurbanını estetik ameliyat için Valencia'ya davet etti. Anlatılana göre Bina da davetliydi ama buna başkalarının kendisinden daha fazla gereksinimi olduğunu duşunup gitmedi. Bina ameliyattan korktuğunu da itiraf ediyor: "Her geçirdiğim ameliyat ölum gibiydi" diyor. "Bir tane daha geçirmekten korkuyorum. Ama gözlerimin duzelmesi için gene de ameliyat olacağım. O zaman öğrenimime devam edebilirim."

"Öteki kadınlara yardım ettiğimi bilmek bana çalışmayı sürdürmem için güç veriyor" diye de ekliyor. "Artık sokakta gören erkekler benden korkuyor."

Liz Welch

Ms dergisinin Haziran/Temmuz 1999 sayısından kısaltarak çeviren *Gamze Deniz*

RUANDA

Tecavüzün yeni tanımı

Savaş sırasında tecavüz ve cinsel şiddet, Birleşmiş Milletler'e ait bir mahkemenin dönüm noktası anlamına gelen bir hükmüyle resmen soykırım olarak kabul edildi. Bu hüküm, uluslararası hukukta tecavüzün gelmiş geçmiş ilk tanımını içeriyor.

Hükum Tanzanya'daki Arusha kentinde kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından verildi. Mahkemenin görevi, Ruanda'da yaşanan ve Tutsi kabilesine dahil binlerce kadının Hutularca kaçırılıp sistematik biçimde tecavüze maruz bırakıldıkları 1994'deki kan banyosunun ardından savaş suçlularını kovuşturmaktı. Mahkeme tecavüz ve cinsel şiddetin, Tutsi etnik grubunun yok edilmesi amacıyla birarada kullanılan silahlar olduğunu açıkladı.

Mahkeme ayrıca, "Tecavüzü de içeren cinsel şiddetin, insan bedeninin fiziksel olarak ele geçirilmesiyle sınırlı olmadığını, duhul, hatta fiziksel temasın söz konusu olmadığı durumları da kapsayabileceğini" bildirdi. Hükumde, tehdit ve sindirmenin de cinsel şiddet olarak nitelenebileceği kaydedildi.

Aralarında Güney Afrikalı feminist yargıç Navanethem Pillay'in de bulunduğu üç uluslararası yargıç Hutuların lideri Jean Paul Akayesu'yu, yüzde 95'ini Ruandalı Tutsilerin oluşturduğu 500 binden fazla insanın katledilmesindeki rolünden dolayı soykırımdan suçlu buldu.

Akayesu'nun yargılanması sırasında, tanıkların Tutsi kadınlara yapılan tecavüz ve işkenceyi tekrar tekrar ve ayrıntılı bir biçimde anlatmaları uzerine, kovuşturmayı yürutenler iddianameyi tecavuzü de kapsayacak bir biçimde genişlettiler. Mahkeme şu açıklamayı yaptı: "Tutsi kadınlara yönelik tecavüz sistematiktir. Yalnızca Tutsi kadınları hedef almıştır."

Equality Now -eşitlik şimdi- adlı uluslararası bir kadın hakları örgutünün başkanı olan Jessica Neuwirth, "Tecavüzün bir soykırım biçimi olabileceği şimdiye dek hiçbir mahkeme tarafından bu kadar açık ve guçlü bir biçimde söylenmedi," dedi.

Militanlar Akayesu'nun mahkûmiyetini bundan sonraki savaş suçu davalarını etkileyecek bir hukuki öncul olarak memnuniyetle karşılıyorlar.

Duyduk ki

Sahra altı Afrika'da kadınlar tüm besinlerin yüzde 80'ini üretiyorlar. Buna rağmen, küçük çiftçilere verilen kredilerin yüzde 90'ını erkekler alıyor.

Hani Hepimiz Aynı Müziği Dinliyorduk?

80 sonrası metalciler, punklar, geç doğmuş çiçek kızlar, "Anadolu rock" sonrası görüntüler....

12 Eylul 1980 tarihiyle bir kısım Türkiyeliler'in yaşamına bir daha hiç geçmeyecek sarsıntılar ve yaralarla giren darbe sonrasında yetişen kuşağın farklı eğitim koşulları, bütün toplumsal gelişim ve yönelimlerini etkiledi. Geliştirilen eğitim stratejisi, bugün 80 sonrası kuşak diye çoğunlukla da bir dudak bukmeyle anılan kuşağın kendilerinden önceki kuşakla pek çok bağının kopmasına yol açtı. Özellikle büyük ve endüstrileşmiş kentlerde yaşayan ana babalar çocuklarını kalabalık ve kozmopolit bir nüfusun yaşadığı sancılı ve çelişkili ortamlarda yetiştirirken tercihler yapmak zorunda kaldılar. Yakın geçmişin acıları henüz çok tazeydi ve kimse tekrarlansın istemiyordu. Siyasi bilinç ya da tepkisellik yaratabileceği düşünülen ve sol ideolojiyle ilişkilendirilen "hayat bilgisi" rafa kaldırılmıştı. Tarih bambaşka bir biçimde ilerliyordu ve hâlâ tek kanal olan televizyonda önce Kenan Evren sonra Turgut Özal dünyanın neresinde çizildiği belli bir yazgıya doğru yelkenleri açıyorlardı. Ama gemi su alıyordu.

Benim en eski ve kayda değer siyasi anımda 12 Eylül sabahı, Kenan Evren'in radyodan yayımlanan konuşması var. Sonrasında annemle anayasa için oy vermeye, sandık başına gidişimiz. Parmaklarımın ucunda yükselerek oy pusulasını görmeye çalışışım.

Evde seçim zamanları dışında siyasi bir tartışma duymadım. Ortaokulda disiplinin had safhada olduğu bir kız kolejinde okudum Bir yabancı dili çok iyi bilmek, insana o yabancı dilin konuşulduğu koşulları da dayatıyor. Diller bir fikri yapının ürünüdür ya. Hazırlık sınıfı kitaplarımızda Britanya Kraliyet Ailesi'nin gunluk yaşamı, Beatles dönemi çılgınlıkları, hatta guncel pop yıldızlarının anıları bile yer alıyordu. Benimle benzer okullara giden bütün kız çocuklar istisnasız odalarını posterle doldurmak, yüksek sesle muzik dinlemek, yataklarını dağınık bırakmak gibi nedenler yuzünden azarlanıyordu ailelerince. Sonrasında "çıkmak" deyimi bir azarlanma nedeni haline geldi. Çıkmak,, yani beğendiğiniz çocukla elele yeni açılan Mcdonalds'a ve sinemaya gitmek. Rock dinlemeye ve gitar çalmaya başladığımda, çoğu erkeklerden oluşan, onların egemen olduğu ama çocuksu mesafelerin korunduğu arkadaş ortamlarına girdim. Oysa o dönemde İstanbul'da Kadıköy'de Akmar Pasajı, Bakırköy'de meydan, Beyoğlu çevresindeki barlarla başlayan rock kültürü modasıyla, mesafelerden çok komple yakınlıkların, düşkunlüklerin getirdiği özgurluklerin promosyonu yapılıyordu. *Heavy Metal* denilen müzik tarzı yaşıtlarımın giyim tarzını etkilemişti. Hepimizin siyah tişörtleri, dar kot pantolonları ve bileklikleri vardı. *Heavy Metal* rock ailesinin bir ferdi. Ama söylemi içinde çok çeşitlenen ve çelişen bir ferdi. *Trash, death, speed* gibi turlere ayrılıyor. Şarkı sözleri ve imajlar Hıristiyan kulturunden ve buna karşı gelişen tepkisel inançlardan kaynak bulmuş. İskandinav mitolojisi göze çarpıyor. Ortaçağa, engizisyona göndermeler var. Bir *heavy metal* grubu hem savaş karşıtı, hem kadın ve eşcinsel düşmanı olabilir, bir başka grup da ırkçı ama çevreci sözler yazabilir. Temalarda şiddet, vahşet unsurları var, başkaldırısı artık neyse, bu temaları söyleminin bir parçası yapıyor. Bence tam da bu nedenlerden dolayı kiliseden çok çekmiş ama asla da vazgeçmeyen kapitalist Batı'nın gençlerine çokca hitap etmiş. Akmar Pasajı'nda dükkânı olan müzik yapımcısı Zihni Şahin, *Çalıntı* dergisindeki söyleşide Türkiye'deki *heavy metal* dinleyicisinin seksenlerin başında daha nitelikli, en azından lise mezunu insanlardan oluştuğunu, zamanla niteliğin azaldığı ve bugün tıpkı Batı'daki gibi kültür düzeyi daha sınırlı insanların bu müziğe ilgi duyduğunu gözlemlediğini anlatıyor.

Heavy Metal Türkiye'de ilk önce erkeklerin dinleyip yakınlaştığı bir müzik oldu. Yüksek hacmi, *head bang* ve *pogo* gibi "dansları" ve uzun saç, deri ceket gibi görsel unsurlarıyla erkeklerin ifade biçimine dönüştü. Rock müzik ise altmışlara ait nostaljik bir şeymiş gibi. bir köşedeydi. Aksesuvarları ve idolleri *hard'n heavy*'nin alanına sokulmuştu her nasılsa. Tam da o günlerde "nostalji" sözcüğünün dilimize yerleşmesi bir rastlantı mı sizce?

Çevremdeki çoğu genç kadının rock/ heavy metal denilen kültüre ilk ilgileri uzun saçlı, kendi halinde erkekleri beğenmeleriyle başladı. Arayışlarının ve tepkilerinin çıkış noktası siyasi terminolojiyle karşılanacak gibi değildi. Beş yıl önce, rock'ın kendi içinde gelişen ama basbayağı sert siyasi içerikli punk müziğinin şarkılarını seven, giyim ve gösteri tarzını benimsemiş bir arkadaşım odama girip duvardaki küçük çerçeveyi işaret etmişti, "Her yerde görüyorum resmini, kim bu adam?" Bugün bir marka haline dönüştürulmeye çalışılan Che Guevara'dan başkası değil. Görünen köy kılavuz istemez misali, Batı'da siyasi hareketlerle sıkı ilişkileri olan müzik tarzları bile buraya ithal edilirken içi boş bir isyana denk duşuruldüler. Dil bilmek şarkıları anlamaya kafa yormak demek değil. Bir punk grubu plak endüstirisinin devleriyle çalışmamak için ter dökebilir, onun bir hayranı Türkiye'de en pahalı markalardan giyinmeyi sevebilir. En sevdiğiniz şarkı kraliçeye küfredebilir ama siz burada Mesut Yılmaz'a oy ve-

rebilirsiniz. Sunulan bu. Aileye, topluma, duzene karşı ama neredeyse zararsız ve gösterişli bir isyan.

İstanbul, Ankara gibi kentler kendi yeni isyan endustrilerini geliştirmekte gecikmediler. Müzik, giysi, aksesuvar, poster dükkânları, rock çalan barlar... Uzun saçlı, küpeli oldukları için dövülebilen erkeklerin yanında yeni yeni yerlerini alan genç kadınlar. Erkekler için en büyük tehlike görünümlerinden dolayı tutucu çevrelerde dışlanmaları, dövülmeleriyken, kadınların önüne hâlâ bekâretin tabu olarak dikildiği, dışarı çıkma saatlerinin kısıtlı bulunduğu ortamlarda bir daha dönulmez bir biçimde yeni yollara girmekti. Cinsel özgürluk -madem ki bunu savunan bir müzik türünü dinliyoruz-, ataerkil yapının dayattığının dışında davranış tarzları... Sokakta sigara içmekle başlayın, gece dilediğiniz konsere gidebilme iznini kopartmaya kadar...

Bir Fenomen Olarak Akmar Pasajı

Akmar Pasajı'nda uzun yıllar dukkân işletmiş bir zanaatkâr pasajm on beş yıllık tarihini bir çırpıda anlatıyor: Önceleri Kadıköy semtinin kültürel açılımına denk duşen, üst katında yabancı okulların öğrencilerinin, ressamların, solcuların gelip gittiği sahaflar, alt katında resim malzemesi satan dükkânlar ve sakin bir kafeden oluşan pasaj, *hard'n heavy* kultürüyle.ilgili mazemeler satan küçük bir yerin açılmasıyla yeni bir yüze kavuşuyor. Eskiden pasajda Laterna adıyla, altmışların plaklarından kayıtlar satan geniş müzik arşivli bir dukkân varmış, sonrasında onun yerine benim de ilk muşterilerinden olduğum Zihni Müzik Merkezi açılmış Alt kattaki değişim üste de yansımış, şimdi üst katta sahaflardan çok ikinci el İngilizce, Almanca, Fransızca ders kitabı satan yerler bulunuyor. Anlatılana göre bu kabuk değiştirme ile birlikte pasaj, arayışı Batı'ya yönelen liseli öğrenciler için bir çekim noktası halini almış. Rock dinlemek, kendine benzeyenlerle buluşmak, rahat rahat işte postal, baskılı tişört vs giymek, okuldersane bunalımından sonra sıkıntı atmak için gelinecek, uğranacak bir nokta.

Kadınlar?

Genç kadınlar ise bu çekim alanlarından, Akmar ya da benzeri yerlerden elbette ki etkilendiler ve bu yerlerin oluşumunda rol oynadılar. Hem bu yerler onları yarattı, hem onların potansiyeli bu yerleri. Eşitlik, özgürluk, eğlence arayışı kafalardaydı. Su alan bir gemide giden genç yolculardı ve belki de gizli bir endişe, açık bir memnunivetsizlikle bir çıkış arıyorlardı. Kendilerini öyle açık bir devlet, polis hedefi haline getirmeyecek bir yerden çıkış buldular. Pasajın tarihinden söz eden kişi kadınların ilişkiler ağındaki kilit rollerine değiniyor, "Özellikle toplanma yerleri, kafeler, barlar için önemleri büyük. Genç kadınlar bir itici guç, bir cazibe unsuru" diyor. Bu kadınlardan hoşlanan erkekler belli mekanlardan ayrılmıyorlarmış.

Rock Kültürü Ne Ki?

Rock kültürü denilen şeyin Türkiyeli gençlerce nasıl yorumlandığını, anlaşıldığını saptamak zor. Bunu bir yaşam tarzı haline getirmede iddialı gençlerin hepsi neredeyse ayrı telden çalıyor. Konuştuklarımdan bir tanesi *Heavy Metal* dinlediğini ama Türk kanının yüceliğini filan kabul ettiğini söylerken, bir ötekisi dunya barışının gerekliliğini ama nasıl gerçekleşeceğini bilmediğini anlatıyor. Fotokopiyle çoğaltılan ve söz konusu kulturel çerçeveden dergilerden bir kısmı şiir, küfür, albüm tanıtımı gibi konulara eğilirken promosyon olarak şırınga filan vermeyi uygun görüyor. Bu tür dergilerden birinde yazan bir genç kadın, "Rock kultürü üstün bir kültürdür" diyor. "Jim Morrison bu dunyadaki haksızlıklara karşı şarkı söyledi ve sonunda dayanamadı, intihar etti." Haksızlıklara karşı izlenecek yoldan ne anladığını soruyorum. On sekiz yaşında ve bu yıl ünivesiteye girmiş. "Toplumun normlarını kabul etmemek" diyor.

Madde Kullanmak

Türkiye'de esrar gibi maddelerin geçmişi ve geleneği elbette ki bu akımların yaygınlaşmasından çok öncelere dayanıyor. Dünyanın hemen her yerinde olduğu gibi rock müzik içinde madde kullanımının da bir yeri var. Rock müzisyenlerinin pek çoğu kullanıcı. Bir kısını müziksel yeteneklerini buna borçlu olduklarını söylüyorlar. Ama örneğin doksanların büyük alternatif rock gruplarından *Suede*'in İngiliz solisti Brett Anderson, maddelerin insanları kullanmasına karşı olduğunu açıklıyor kendi deneyimlerinden samimiyetle söz ederken.

Otuzlarına yakın ve maddi olanakları fazla bir insanın maddelerle ilişkisi ile çarkların birbirini keserek

döndüğü gelişmemiş ülkelerde, başka bir dille düşünmeye çalışan on dört, on beş yaşındaki insanların bunu çıkış görüp kullanıcılığa başlaması arasındaki farkı gözunüzün önune getirin. Bir kuşağın bütün çıkış yolları tıkandıktan sonra, mafyanın bunlara nasıl yaklaşacağını düşünün. Akmar'da dukkânı olduğunu anlatan kişi, eskiden iyi okullarda okuyan ve zeki gördüğü çocukların bugün yüzde otuzunun eroinman olduğunu, cd, kitap çalarak madde satın aldığını söylüyor.

Kadınların madde çarkının içindeki yeri ise daha kötü. Önlerinde bedenlerini satmaya uzanan bir yol var. Sonuçta onlar toplumun fikirsel yapısından öyle saç uzatmakla filan ayrılamayacak pek çok erkek arkadaşlarını gözünde hâlâ meta durumundalar. Zayıf düşmeleri halinde düşecekleri çukurlar daha derin ve belki de tam da istenilen yer. Akıllı ve duyarlı kadınlar olmanm cezası, "ibret" diye gösterilecek yıkık yaşamlar... Genç kadınlar, kafalarındaki idealleri gerçekleştirme yolunda donanım ve silah eksikliği çekiyorlar. Gece bara gidebilme, ailenizden ayrı kalma özgürlüğünü elde etmiş olabilirsiniz, ama güvendiğiniz bir arkadaşınızın evinde taciz yaşadığınızda yasal bir süreçten bile önce karşılaşacağınız kâbuslara ve suçlamalara hazır mısınız? Ya da cinsel özgürlüğünüze kavuştuğunuzda bir anlık bir boş bulunma sonrasında karşınıza dikilecek kürtaj kâbusuna? Biliyorsunuz, erkekler sarhoş sarhoş sevişince hamile kalmıyor, başlarına türlü bela gelmiyor, aileler üstlerine yürümüyor, polis onları barda bulunca bekâret kontrolune göndermeye kalkmıyor, erkekler sıyırıp gidiyorlar. Hani hepimiz aym müziği dinliyorduk?

Türkiyeli kadınlar için bir yaşam biçimi olarak rock, görünen yüzünün ardında pek çok konuda risk almayı ve temkinli davranmayı gerektiriyor. Bugun yine Atlas ve Akmar pasajları gibi rock müzik dinleyicisi gençlerin

sıkça gittiği yerlerde çalışanların gözlemledikleri gibi varoşlardan, gelir düzeyi düşük ailelerden gelen çocuklar da bu ortamın içinde çoğalmakta. Önceleri Bağdat Caddesi'nden gelenlerin çok bulunduğu mekânlarda, artık gecekondulardan çıkıp gelenler sayıca fazla. Bu iki grup arasında ise gelecek kavramı son derece farklı. Zenginler için merak, eğlence, boşlukların doldurulması önemli. Başıboşluğun yarattığı riskleri kapatabilecek kadar paraları var ailelerinin. Yoksullar, işçi sınıfından gelen ailelerin çocukları için durum zor. Harcanan para ve zaman aslında çok değerli, baskılar daha yoğun ve tepkiler daha acımasız. Onlarda ise bütün bunları unutma, hatta varlıklarına karşı çıkma duygusu egemen.

Kadıköy'de rock kafelerin ve müzik dükkânlarının önünde konuştuğum genç kadınların çoğu on altı, on yedi yaşında, Bayrampaşa, Yakacık gibi semtlerden geliyorlar ve kendi mahallelerinde rahat hareket edemedikleri için bu çevrede bulunmayı istediklerini söylüyorlar. Basının satanizm meselesini şişirtip saptırmasından önce hemen hiçbiri ailesiyle sorun yaşamamış. Zaten aileleriyle sorun yaşamak istemiyorlar. Sevdikleri muzik ve giysiler başlıca ilgi alanları. Arkadaş grupları için eşitliğin tam anlamıyla yaşanmadığını ama bunu dilediklerini açıklıyorlar. Müzik dinlerken de, enstrüman çalarken de eşit olmayı amaçladıklarını vurguluyorlar. Eşitlik nasıl elde edilecek, bu konuda kafaları karışık.

Atlas Pasajı'nda dukkânı olan bir arkadaşım ise kadınların daha çok giysilerle ilgilendiğini, erkeklerin daha çok albüm ve müzik malzemesi satın aldığını gözlemlemiş. "Kadınlar ilişkiler ağı içindeki dekor rollerini, süs olmayı kabul etmiş gibiler" diyor. "Rock kafe-barlarda ağlayan, şiir defterini çıkartıp acıklı şiirler yazan birçok kadının yam sıra, tuvalet kapılarını tekmeleyen, kadınları yuzlerine karşı aşağılayan çok da erkek gördüm."

Rock müzik evrensel yapısında da kadınlara çok büyük vaatlerde bulunmadı hiç bir zaman. Güçlü, karizmatik erkeklerin alanı oldu. Belki turleri içinde bir tek punk, kadın ve eşcinsel düşmanlığına zerrece tahammül etmedi ve anarko-komunist çığlığıyla elitist görüşlerle içiçe geçen müziğin eril putunu kırdı. Son beş yıldır, öğütücü rock endustrisinde sivrilen kadınlar da ancak bu görüşlerin yıkılmasıyla, kâh kendi çabalarıyla duzenledikleri festivaller, kâh taraftarları basın mensupları sayesinde bir yerlere gelebildiler. Yavruluktan yıldızlığa, *groupie*'likten, "mızmız" kızlardan sevdiği türü inceleyen, gözleyen, ciddi dinleyicilere bir geçiş.

Türkiye'de ise durum çok daha karışık. Gençliğin dinamikliğinin beyhude isyanlara kaydırılmasından nasibini alıyor kuşağım. Köşebaşlarındaki aleni madde ticaretinden faydalanan malum güçler, uyuşukluk ve öz yıkımdan kazanç sağlayan duzen, hatta belki muzik tekelleri bile en masumane ve onurlu arayışlardan kendine pay sağlamayı beceriyor. Bütün bunlar içinde kendini bilmeye en çok gereksinim duyan ve alacağı riskler karşısında "dekorluktan" bir adım öteye geçmesi düşünülmeyen biz, bir kısmımız hâlâ ilk gençlik ile geç çocukluğunu yaşayan kadınlar geminin en çok su alan kısmında duruyoruz. Rock müziğinin o görkemli, göz kamaştırıcı yaşam önerileri ve insanın yureğine işleyen melodik yapısı da toplumsal yaşamın pek çok unsurundan farksız gelişiyor bu noktada. Önce kadınlar ve çocuklar diyorlar, batış anında. Hatta en önce çocuk-kadınlar boğulsun.

Gamze Deniz

Kalıtsal aktarım

Christine delphy'nin kitabı nihayet turkçe de. üstelik christine delphy, kitap fuarına katılıp konuşacak

benim kuşağımın kadınlarının feminizmle tanışmaları ağırıklı olarak kişisel tecrubeler sebebiyle oldu. bir çoğumuz sol hareket içinde politize olmuş daha sonra da erkeklere öfkelenmiştik. öfkeliydik, öfkemizi siyaset olarak ifade etmek istiyorduk. ama siyaset ve siyaset teorisi olarak esasen sosyalizmi tanıyorduk. buna karşılık, sosyalizmin kadınların kurtuluşu için yetersiz olduğunu fark ediyorduk ama ikisi arasında herhangi bir bağlantı olmayabileceği fikrini kabul etmek bir çoğumuza zor geliyordu. bir kısmımız ise bu bağlantının nasıl işlediği üzerine duşünuyorduk.

ben feminizmin sosyalist mücadeleden tamamen bağımsız olmasını daha uygun bulmaya başlamıştım ama bu konuda aramızda konuşmaktan öte bir bilgim yoktu. stella ovadya, çoğumuzun yetişmesine katkısı olmuş çok önemli bir feministtir. bana da çok emeği geçmiştir, o sıralarda elime bir kitap tutuşturdu, christine delphy diye bir fransız feministinin kitabıydı bu. daha önce adını duymuştum ama yazdığı hiçbir şeyi okumamıştım. önce şu ünlü "baş duşman"ı okudum, daha sonra kitabın tamamını. sonra yine stella'nın verdiği birkaç makalesini dalıa okudum. o sıralarda elimize geçmeye başlayan ingiliz radikal feminist dergi *trouble&strife* da delphy'ninkine benzer bir çizgiyi savunuyordu. bu işe iyice aklım yattı. sanırım yıl 1987 filandı, kendimi radikal feminist olarak tanımlamaya başladım ve delphy'nin maddeci feminizmini savundum.

artık delphy'nin adı ve maddeci radikal feminizm kavramı en azından feministler arasında dolaşıyordu ama türkçe'de yayınlanmış bir şeyi yoktu. 1992 yılında gülnur ve nesrin *kadının görünmez emeği* adında bir derleme kitap hazırladılar ve delphy'nin kitabına da adını veren ünlü makalesi *baş düşmam* buraya aldılar. ama başka bir şey hâlâ yoktu. geçtiğimiz kış christine delphy'yle tanışıp ve *pazartesi* için bir söyleşi yapınca, onun yazılarım turkçe'de görme hayalim güçlendi. ve bilirsiniz, belanın da hayrın da nereden geleceği bilinmez. okumuş yazmış erkeklerin çoğu gibi bir yayınevi kurma hayali olan sevgilim, şu işi birlikte yapmayı ve ilk kitap olarak da *baş düşman*'ı basmayı teklif etti! bilirsiniz, bu tür hayalle başlamış işler genellikle gerçekleşmez ama işte şeytanın bacağını kırdık ve hayalimiz gerçekleşti; *baş duşman* nihayet türkçe'de.

kolay okunan bir metin değil *baş düşman*, ya da geniş adıyla patriyarkamn ekonomi politiği. esas olarak da ekononi politikten, yani feministlerin el atmasına özellikle türkiye'de pek alışık olunmayan bir alandan bahsediyor. esas önemi dunyanın tamamıyla ilgili kadınlar açısından bütünlüklü bir eleştiri yapmasında.

feminizmin özellikle gundelik hayatın çeşitli parçalarıyla ilgili eleştirileri dunyanın her yerinde ve türkiye'de kabul görüyor ve dikkate alınıyor. ama dünyanın, ekonominin ve siyasetin butünluklü bir eleştirisi bizden beklenmiyor. hele feminist kitapların alıcı bulmadığı için pek basılmadığı türkiye'de bu durum daha da güçlü. *baş düşman* bu açıdan da önemli bir kitap.

ayrıca marksistlerle feministler arasında uzun zamandır süren tartışmalarda güçlü bir pozisyon var delphy'nin. bu da kitabı ayrıca önemli kılıyor.

delphy 12 kasım cuma gunu saat 11.00'de tüyap kitap fuarında "cinsiyet, toplumsal cinsiyet; kadınlar ve erkekler" üzerine yeni bir duşünme biçimi konulu bir konuşma yapacak. eğer istanbul'da yaşıyorsanız bu simone de beauvoir'ın silah arkadaşı, bu önemli aktivist ve teorisyeni tanımak isterseniz, iyi bir fırsat. biliyorum iş günü ve mesai saati ama değmez mi?

ayşe düzkan

Kral TV'nin Top 10'nun da sıkça gördüğümüz isimlerden biri değil Aynur Haşhaş. Talk şov programlarına çıkmıyor, ünlü listelerde de görülmüyor. Çünkü şöhret olmak için değil müzik yapmak için bir yol çizmiş kendine.

"Türkülerle sevişmek hoşuma gidiyor"

Kıvır kıvır, bedeninin neredeyse yarısını kaplayan saçlarıyla, dostça bakan gözleriyle çok hoş bir kadın Aynur Haşhaş. Türkü okuyor ve derleme yapıyor. Erkeklerin bile çok zor tercih ettiği derlemecilik dışında dünyadaki geri kalmış kültürlerin folk müzikleriyle ilgili çalışmaları var. İkinci kaset ve CD'sini bu yıl çıkarmış. Türkülerle sevişmenin, oynaşmanın çok hoşuna gittiğini anlatırken gözleri parlıyor. Daha dört yaşındayken babasının çaldığını kendisinin de o zamanlar çok popüler olan "Su Ver Leylam Yanıyorum Aşkınla Yanıyorum"u okuduğunu, müzik serüveninin o yaşlarda başladığım söylüyor.

Ortaokuldayken, hani vardır ya her sınıfta güzel sesli bir öğrenci, işte Aynur da sınıfının en güzel sesli öğrencisi olarak müzik öğretmeninin dikkatini çekiyor. Kafasında hukuk okumak olmasına rağmen onun vasıtasıyla konservatuarın şan bölümüne giriyor. Konservatuardaki ilk senesinin sonunda hazır türküleri okumak sıkıcı gelmeye başlıyor Aynur'a. Diyor ki: "Aslında ben derleme yapmak istiyordum, dolaşmak istiyordum, bunlar bana heyecan veriyordu. O nedenle bölüm değiştirdim, Nida Tüfekçi'nin bölümüne geçtim. O bölüme ilgi oldukça azdı. Zaten derlemecilik zor bir iş, maliyetli bir iş. O bölümde kadın olarak bir tek ben vardım, erkeklerin bile çok zor girdiği bir bölümdü."

Karadeniz bölgesi dışındaki hemen her bölgenin mutlaka bir köyüne ya da ilçesine gitmiş. Müziğin dört duvar içinde, hiçbir şeyi tanımadan yapılabileceğine, bundan haz alınabileceğine inanmıyor. "O şartlarda ne kadar, nasıl türkü okuyabilirsin, okuduğun türkü sana ne ifade edebilir, sen o türküyü nereye götürürsün, hiçbir yere götüremezsin. Türkülerle yaşayamazsın yani, ben türkülerle yaşamayı seviyorum, onlarla iç içe olmayı seviyorum ve bunları o yolculuklarda öğrendim."

İlk derlemesini on yedi yaşında yapan Aynur, gittiği köylerde kadınlardan da en çok ağıt ve sevda türküsü almış. Ozanların hep erkek olmasına rağmen aslında kadınların da yazdıklarını ama kendilerini ifade edemediklerini söylüyor. "Mesela bir erkek aşık olduğunda bunu rahatlıkla yazarak ya da başka yollarla ifade edebiliyor. Ama bir kadın aşık olduğunda bunu yazsa bile kendine saklıyor, dışarıya ifade edemiyor. Çünkü tuhaf duruma düşeceğinden korkuyor. Kadınlar Anadolu'da daha çok ağıta yatkınlar. Mesela çocuk ölünce baba da ağlıyor ama kadın ağıt yakıyor. Bunun yanı sıra kadınlardan mani aldım, mersiye aldım. Sonra ben cesaret ettim kendim yazdım, zaten bu kadar doluluktan sonra sen de yazmaya başlıyorsun."

Aynur'u müzik piyasasındaki bazı hemcinslerinden ayıran yönlerinden biri de şöhret uğruna kişiliğinden ödün vermemesi. Birçok kaset firmasının eğer biraz arabesk tarzda okursa kaset teklifi yaptıklarını ama bunu her seferinde geri çevirdiğini söylüyor. Ayrıca mesleğinde kadın olarak yaşadığı zorlukların hem erkeklerden hem de kadınlardan kaynaklandığını düşünüyor. "Bazı kadınlar hep dişilikleriyle bir yere geliyorlar. Kadının dişiliğini kullanması da herkesin işine geliyor. Kadın türkücü olmak istiyor ama sesi yok, eğitimi yok, önünde de böyle bir yol var, onu yapıyor. Böyle olunca sen zorlanıyorsun, yani bilgi birikimin de, emeğin de olsa sanatçı olarak bir yere gelmen çok zorlaşıyor. Bu durumda kadınlar da erkekler de senin önünde set oluşturuyor. Çok akıllı kadını erkekler sevmez ama kolay yolu seçmiş kadınlar da sevmez, çünkü sen çıtayı yükseltiyorsun."

Son dönemlerde Şükriye Tutkun ve Zara gibi kadın yorumcuların türküyü daha popüler hale getirdiği savına karşı çıkıyor çünkü zaten türkünün popülerleşmesinin Arif Sağ'la başladığını düşünüyor.

Aynur türkü söylerken ağladığını ya da güldüğünü ama hiçbir türküyü aynı surat ifadesiyle okumadığını, duyguların buna izin vermediğini söylüyor. "Televizyonda izledim, kadın yorumcu "Kışlalar Doldu Bugün"ü gülerek okuyordu, nasıl gülünür ki o türküde. Ama "Büyük cevizin dibi/ Ne gezersin el gibi/ Sallan da gel yanıma/ Helalce malım gibi"de gülersin, çünkü orada cilve yapıyorsun adama. Ayrıca yorumlarken türkülere anlam yükleyebilmek çok önemli. Çünkü Türkçe'yi bilmeyen bir insana bile o türküyü ifade etmem gerekir, okuduğum türkünün tasavvuf mu, halay mı, ağıt mı ya da uzun havada bir sevda türküsü mü olduğunu anlatabilmeliyim."

Neden türküyü seçtiğini soruyorum, "Başından beri illa türkü okuyacağım dedim, çünkü türküyü hissediyorum. Bir de türkü okuyanların tabaka olarak daha aşağıda görülmesini sevmedim, okulda da böyledir bu. Halk müziği yapanlar daha horlanır ama sanat müziği yapanlara daha elit diye bakılır."

Aynur Haşhaş müzik türlerinin bile birbirine girdiği müzik piyasasında, tek şarkıyla bir günde şöhret olan ve hiçbir emek vermeden "sanatçı" ünvanı alan birçoklarının aksine gerçek bir sanat emekçisi. Zaten kendisi de sanatçı olmanın duruşla, oturuşla, dekolte, süslü püslü giysilerle değil, yetenekle, emekle, bilgiyle olduğunun altını çiziyor.

Nevin Cerav

Fotoğraf sanatında kadın

Elisabeth Janus on yıldır İsviçre'nin Cenevre kentinde yaşayan Amerikalı feminist bir sanat eleştirmeni. Nadiren ders de veriyor, örneğin geçen yıl Atina'da öğretim üyeliği yapmış, ama esas olarak yazar. Bienal için, bir konferans vesilesiyle İstanbul'a gelmiş. Kendisiyle feminizm, kadın sanatçılar ve fotoğraf sanatı konularında sohbet ettik.

Anladığımız kadarıyla çağdaş sanat ve sanat tarihine kadınlar açısından bakmaya çalışıyorsunuz.

Kesinlikle. Özellikle de çağdaş sanat alanında kadınların son yirmi beş yıl içindeki sanatsal üretimleri beni çok ilgilendiriyor. Bu olgunun Avrupa ve ABD'deki feminist hareketlerle bağlantısı üzerinde çalışıyorum. Fotoğraf ve video alanında ve çağdaş teknolojiyi kullanan başka alanlarda kadın sanatçıların muhalif bir üretim içinde oldukları görünüyor. Kadın sanatçılar geleneksel sanat ortamlarından yüzyıllar boyunca dışlanmışlardı; örneğin resimden ve heykelden. Akademiye girmeleri çeşitli biçimlerde engellenmişti. Tarih boyunca kadın sanatçılar vardı, yok değillerdi ama dışlanmışlardı. Hiçbir zaman sanat tarihine, sanat tarihçileri olarak bu öykünün bizim bildiğimiz biçimine dahil edilmemişlerdi.

Çağdaş sanat biçimleri kadınların sanat alanlarına dahil edilmelerinde etkili oldu mu?

Ben uzmanlık alanım olan ABD için konuşabilirim. Avrupa için de benzer şeyler söylenebilir ama arada farklılıklar var. Avrupa biraz daha geriden geliyor çünkü orada feminist hareketler ABD'de olduğu kadar radikal, saldırgan değillerdi. ABD'de1970'lerin ikinci yarısında, birbirinden bağımsız olarak fotoğraf alanında çahşan farklı kadın sanatçılar ortaya çıktı. Cindy Sherman bunlardan biriydi. Akademide, genel olarak sanat alanında ve resim alanında çalışıyordu; fotoğrafı özel bir biçimde kullanmaya başladı. Cindy Sherman kadınların sinemada ve televizyonda kullanılan imgelerinden kadın olarak çok etkilenmişti. Her zaman her yerde, televizyonda ve sinemada görmeye alışkın olduğumuz o kadın stereotiplerini -iyi ev kadın, fettan, potansiyel kurban- temsil eden senaryolar yaratıp bunlara uygun bir biçimde giyinerek kendi fotoğraflarını çekti. Sherman'ın fotoğrafları bireysel kimliklerin sinema, televizyon ve hatta reklamlardaki imgeler tarafından nasıl etkilendiğini gösteriyordu. Bu özellikle de kadınlar için söz konusuydu. Sherman bunu feminist bir protesto olarak gerçekleştirmedi; sadece sinema ve televizyonun egemen olduğu bir popüler kültürde yetişmiş bir kadının kişisel deneyimini aktarıyordu bu şekilde. Bu deney birçok genç kadın sanatçı üzerinde çok etkili oldu. Onlar da fotoğrafı bu şekilde kullanabileceklerini fark ettiler. Bir sanat olarak fotoğrafın eskiden belli normlara uyması gerekiyordu. Fotoğrafın sanat eseri sayılması için çok belirli ölçütler vardı, örneğin bir plaj fotoğrafı, bir güneş batımı... 1970'ler boyunca başka kadınlar da fotoğrafı kullanmışlardı ama başka nedenlerle. O dönemde feminist hareket içinde aktif olan kadın grupları, kadınların deneyimlerini öne çıkaran çeşitli eylemlerle eviçi yaşamı gündeme getiriyor, otobiyografileri inceliyordu; sergiler ve performanslarla kadınların akademiye, sanat galerilerine önemli sergilere dahil edilmeyişlerini protesto ediyorlardı. Bunları kayda geçirip belgelemenin tek yolu fotoğraf ve videoydu. Böylece ürünü bir sanat eseri olmayan, kadın eylemlerinin belgelenmesinin aracı olarak, bir feminist temsil aracı olarak kullanılan bir fotoğraf türü ortaya çıktı. Bu başka kadınlar için bir kapının aralanmasıydı. Onlar da fotoğrafı benzer bir biçimde kullanmaya giriştiler. Bence feminizm böylece 80'lerin başında kadınlar için fotoğraf alanında birçok kapıyı açmış oldu.

Bir bakımdan kadınların fotoğraf ve video gibi sanat dallarına dahil edilmelerini sağlayan feminizmdi. Bir başka bakımdan post-modern sanat biçimlerinin de bunda etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Yoksa tersi mi?

Ben sanatta post-modernizmin çok büyük ölçüde kadınların etkisiyle oluştuğunu düşünüyorum. ABD'de post-modern sanat teorisi konusunda ünlü isimlerden Craig Owen -ki kendisi eşcinseldi ve AIDS'den öldü- bir makalesinde tam da bunu ileri sürüyordu. Ona göre de özellikle ABD'de post-modernizmin var oluşunu sağlayan kadınların deneyimleri ve feminizmdi. İngiltere'deki erkek eşcinsel sinema teorisinin de post-modernizm üzerinde etkisi olmuştu. Feminizmin bütün bu dönem üzerindeki çok büyük etkisine rağmen, örneğin Cindy Sherman kendisini bir feminist olarak nitelendirmiyor, sadece kendi deneyimlerini fotoğrafladığını söylüyor. Bu, üçüncü dönem feministlerinin kendilerine feminist demeyişlerine benziyor. Oysa bu kadınlar ikinci dalga feminizmin meyvelerini topladılar.

Cindy Sherman'ın objektifinden Cindy Sherman

Fotoğrafın bu biçimde kullanılmasıyla oto biyografi ve feminizm arasındaki ilişkiyi açabilir misiniz?

1980'lerin başında, ABD'de, Larry Clark ve Nan Goldin adlı fotoğrafçılarla birlikte, 1970'ler boyunca feminist sanata damgasını vurmuş olan otobiyografiye ilgi canlandı. 1980'lerin ortasında ünlenen Nan Goldin sadece otobiyografi çalışıyordu. Goldin kendi hayatını, arkadaşlarının, tanıdığı kadınların öz yıkıma yönelen kenardaki hayatlarını anlatıyordu. Evden çok gençken ayrılmıştı, uyuşturucu kullanmıştı, şiddet içeren bir ilişki yaşıyordu. Fotoğrafı hem kendisinin ve arkadaşlarının anısını korumak için kullanıyordu, hem de bir katarsis aracı olarak yaşadıklarını belgelemek için. Nan Goldin'in ilk fotoğraf dizisinin adı "The Ballad of Sexual Dependency" (Cinsel bağımlılık baladı) idi. Bu dizinin konusu içinde bulunduğu şiddet dolu ilişkiydi. Burada kadınlara yönelik şiddetin nasıl bir döngüye dayandığını anlatıyordu. Dışardan çok net göründüğü halde, insanın, kendisini bir kez bu tür bir ilişkinin içinde bulduğunda nasıl dışına çıkamadığının öyküsüydü bu. Bu ilişkiyle baş edebilmek için Goldin dayak yemiş halini gösteren kendi fotoğraflarını çekmeye başladı. Nihayet yediği dayak yüzünden yattığı hastanede yaşamına mal olabilecek bu ilişkiden kurtulması gerektiğini kabullendi. Başka kadın ve erkekler de, gündelik yaşanılarını tespit etmeye dayalı bu otobiyografik fotoğraf biçimini 1980'li yıllardan itibaren benimsediler. Bunun da kökenleri 1970'li yılların feminizmine dayanır. Bu, son derece erkek biçimler olan kavramsal sanat ve minimalizmin tam tersine döndürülmesi, "Özel olan politiktir",

deneyimi

"Benim yaşamım politiktir" denmesiydi. O dönemde, bugünkü kadar kabul görmeyen otobiyografik fotoğraf, günümüzde erkeklerin de bu işe el atmasıyla meşruiyet ve saygınlık kazandı.

Üçüncü dalga dediğiniz feminizmi post-feminizm olarak nitelendirir miydiniz?

Çok zor bir soru ama asla "post" demezdim. Post-feminizmden söz edemeyiz. Feminizm ayakta ve bir evrim geçiriyor. Ve kadınların bütün talepleri yerine gelene kadar da post-feminizmden söz edilemez. Olsa olsa buna farklı bir feminizm derdim. Günümüzün genç feministleri kendilerinin her şeye sahip olduklarını, feminizme artık ihtiyaçları olmadığını düşünüyorlar. Artık bir kavganın gerekli olmadığına inanıyorlar. Bir önceki kuşak feministler için bu bir kavgaydı ve birçok kazanım elde edildi.

Bana geçenlerde sadece kadın sanatçıların eserlerinden oluşan sergilere taraftar olup olmadığım so uldu. Özellikle ABD ve Avrupa'nın belli ülkelerinde artık buna eskisi kadar gerek olmadığım düşünüyorum. İyi tasarlanmış, belli bir tema etrafında örgütlenmiş bu tür sergiler tabii olabilir. Ama sanatta kadınlar o kadar ilerlediler ki, son derece prestijli sergilere zaten kendiliğinden çağrılıyorlar. Zaten bizim istediğimiz de bu işin böyle kendiliğinden olması değil mi? Kota ve benzeri önlemlerin her zaman gettolaştırıcı bir etkisi olur. Tabii ki bunların da yapılmasına karşı değilim, gerekli olduğu durumlar var. Post-feminizm deyimine geri dönecek olursak, bu terimi kabul etmiyorum. Bunun erkekler tarafından icat edilmiş bir söz olduğunu düşünüyorum. Böylece artık feminizmin bittiğini, hayatımızdan artık çıktığını söylemeye çalışıyorlar. Feminizmi yeniden yeraltına itmeye çalışıyorlar. Nitekim feminizm hali hazırda biraz da yeraltında.

Nan Goldin; "Cinsel Bağımlılık Balad"ndan...

İstanbul Bienali'ndeki kadın sanatçılarla ilgili izlenimleriniz nasıl?

Artık her yerde kadınların sanattaki görünürlüğü artu. Bunu İstanbul'da da görüyoruz. Bu Bienal'de büyük bir sergiye gittim ve kadın sanatçıların eserlerini saydım -bu sayma işini hâlâ sürdürüyorum- ve fark ettim ki eserlerin yarısı kadınlara aitti. Ve bu iradi bir önlemle sağlanmış bir sayı değildi. Tam da istediğimiz gibi kendiliğinden olmuş bir şeydi. Bu sergide Türkiye'den birçok genç kadının eseri vardı ve bunların çoğu çok etkileyiciydi. Eminim Türkiye'de kadın sanatçı olmak, eserlerini sergileyecek yer bulmak falan son derece güçtür. Buna rağmen bu kadınların o taya çıkması çok heyecan verici. Gerçi İstanbul'un Türkiye'yi temsil ettiği söylenemez herhalde ama gelecek için kadınlar açısından çok umut var.

Gülnur Savran-Nesrin Tura

PANO

• Yarım gün çalışıp yaşlı babama yemek yapacak Mecidiyeköy civarında oturan bir kadın arıyorum.
0216 338 96 53'ten Furuzan

• geçen sayıda demirel'le ilgili yazımda bir hata var; demirel'in resim çektirdiği morrisson değil johnson. ayrıca o yazıya nail satlıgan'ın hatırladıkları ve kaynaklarıyla büyük katkısı oldu. kendisine teşekkür ederim.
ayşe düzkan

• Alibeyköy Yeşilpmar'da oturuyorum, yanıma kiracı olarak arkadaş arıyorum. Kadın ve öğrenci olması tercihimdir.
Cep tel: 0532.587 86 76

• Tecrübeli hemşireyim, evlerde hasta bakımı yapıyorum,
Semra
Cep Tel: 0532 552 34 46

• İngilizce ve matematik dersi verilir. Bakırköy'de oturuyorum.
Berrin. Tel: 0212. 583 70 37

Feministler feministlerle tanışıyor, tartışıyor.

Deprem nedeniyle bir süre ara verilen buluşmalar Kasım ayında devam edecek.
Programdaki ilk konu Feminist İktisat.
İ tibat ve bilgi için *Pazartesi* yi arayabilirsiniz.

Nan Goldin; "Cinsel Bağımlılık Balad"ndan...

Dağıtımımızda problemler var. Siz de ***Pazartesi***'yi zor bulanlardansanız abone olun, bulamayanları abone edin. ***Pazartesi*** ayağınıza kadar gelsin.

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU
Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi:
Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 5.400.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 2.700.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 70 DM, altı aylık: 35 DM.
Döviz hesabı: Semra Emre,
Türkiye İş Bankası, Parmakkapı Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1042 / 103502

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay *Pazartesi*'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan Heinrich Böll Vakfı destek vermektedir.

Hangi ceza öfkemizi yatıştıracak!

Bircan Karabaş otuz üç, kızı Gül on beş yaşındaydı.
Bircan altı yıl önce Elazığ'daki eşinden boşanmıştı, İstanbul'da kızıyla birlikte yaşıyordu.
Babalarıyla birlikte yaşayan iki oğlu bir gün "ziyaret"ine geldi.
İkitelli'deki gecekonduya "ziyaret"ten geriye kalan, anne ve kızın cansız bedenleri oldu.
Bircan Karabaş'ın vücudunda on bir, kızı Gül'ün vücudunda ise iki bıçak darbesi vardı.
"Annemizi ve kızkardeşimizi namusumuz için öldürdük," diyen iki kardeş tutuklandı.

PAZARTESİ
Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)

Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Yayın Kurulu:
Ayşe Düzkan, Beril Eyüboğlu,
Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu, Filiz Koçali,
Füsun Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç,
Meltem Ahıska, Minu Inkaya, Nermin Coşkun,
Nesrin Tura, Nevin Cerav, Nural Yasin, Sonat Zeiyût,
Şahika Yüksel, Tüten Ateş, Yaprak Zihnioğlu.

Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp

Çizerler:
Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Semra Can
İllüstratör: Rana Mermertaş
Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul
Tel, faks: (0212) 292 07 39, 249 59 59,
292 07 47, 244 23 94
e-mail: pazartesidergi@superonline.com
Ankara faks: (0312) 215 34 82
Renk ayrımı: Mondo
Baskı: Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık ve Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Dağıtım: Bir-Yay